

9. SINIF ÜNİTELERİ

1. ÜNİTE: İNSAN VE DİN

İnsanın Evrendeki Konumu: Evren; uzayda bulunan tüm madde ve enerji biçimlerini içeren bütünün adıdır. İçinde yaşadığımız dünya da bu evrenin bir parçasıdır. Evrendeki varlıkları **Görülen/Maddi** (İnsan, bitki, havyan vs.) ve **Görülemeyen/Manevi** (Melek, cin, şeytan vs.) şeklinde ikiye ayırabiliriz.

İnsanı diğer varlıklardan ayıran özellikleri ise; Akıllı, irade sahibi, inanmaya eğilimli, üstün bir varlık olması ve bunun için de yaptıklarından sorumlu tutulmasıdır.

İnsanın Doğası ve Din: İnsanın yeme, içme gibi maddi ihtiyaçları yanında manevi ihtiyaçları da vardır. Allah'a inanma, bağlanma ve ona sığınma duygusu da insanda doğuştan vardır. Buna **Fıtrat** denir.

Din: Allah tarafından, vahiy yoluyla, peygamberler aracılığı ile akıl sahibi insanları kendi özgür iradeleri ile dünya ve ahirette iyiye, güzele yönlendirmeyi amaçlayan ilahi kurallar bütünüdür.

Dinin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi: Din, insandan Yaratıcıya ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirerek huzurlu olmasını sağlar. Din, düşünmeye teşvik ederek insanın kendi varlığını anlamlandırmasına yardımcı olur ve inanç ve ibadet gibi manevi ihtiyaçlarını cevaplar. Din, insanlardan birbirleriyle iyi geçinmelerini, hakların gözetilmesini, saygı ve sevgiyi öğütleyerek toplumda huzurun sağlanmasında etkili olur. Başına gelen hastalık ve afet gibi kötü olaylarda sabrını artırır, ölümden sonra yok olma korkusunu kaldırır.

İnanmanın Çeşitli Biçimleri

a) Tek Tanrıcılık (Monoteizm): Yaratıcının bir olduğu, eşi ve benzeri olmadığı inancına dayanır. Buna "**tevhid**" inancı da denir. İslam dini bu tevhid inancının en mükemmelidir. İhlâs suresi tüm ayetleri ile bunu vurgular. Hristiyanlık, Yahudilik, Zerdüştlük, Sihizm, Sabiilik, Tengricilik de kısmen monoteist inançlardan sayılır.

b) Çok Tanrıcılık (Politeizm): Birden çok tanrının varlığına inanan anlayıştır. Her tanrının ayrı görevi vardır; ateş, su, toprak tanrısı gibi. Hinduizm (Hindistan), Şintoizm (Japonya) bu inanca örnek dinlerdir. İslam'a göre bu "**Şirk**"tir yani yaratıcıya ortak koştur. Allah'ın affetmeyeceği tek durumdur. Kuran'da "Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka İlahlar olsaydı ikisinin de düzeni bozulurdu" ayetiyle bu durum reddedilmektedir.

c) Tanrıtanımazlık (Ateizm): Tanrı'nın varlığını reddeden ve tanrı yokmuş gibi davranan inanca "ateizm" denir. Her şeyi tesadüfe, sebeplere ve tabiata bağlayarak açıklamaya çalışır. Dinin insan ürünü olduğunu savunur.

d) Deizm: Buna göre tanrı evreni yaratmış ama daha sonra ona müdahale etmemiştir. Sadece yaratama sıfatını kabul ederler, peygamberler ve kitaplar da tanrının bir müdahalesi olduğu için onları da dolayısıyla da tüm dini sistemleri de reddederler.

e) Materyalizm: Her şeyi beş duyu organına indirgeyerek maddi olmayan şeyleri reddetme durumu vardır. Dolayısıyla dinin manevi yönü olduğundan onu da reddederler. "**Maddecilik**" da denilebilir.

f) Pozitivizm: Her şeyi akılla açıklamaya çalışır, deney ve gözlem yoluyla elde edilen bilimsel bilgiyi tek gerçeklik olarak görürler. Dini ve metafiziği bilim önünde engel sayarlar. Buna "**Akılcılık**" da denilebilir.

g) Sekülerizm: Dünyevileşmek olarak da bilinir. Dini ve inançları günlük hayata karıştırmayı reddederler.

h) Satanizm: Kötülüğün simgesi olan **şeytanı** tanrı olarak kabul ederler. İlk başta Hristiyanlığa karşı olsa da aslında tüm dini değerlere bir başkaldırıdır. İnsanı özgürleştirmek ve her türlü zevki almasına olanak sağlamak için tanrıya bir isyandır. Bazı canlıların kanlarını akıtmayı da bir görev olarak bilirler.

Ünite İle İlgili Bazı Tamamlayıcı Kavramlar:

1) Fitrat: İnsanın yaratılışında olan inanma ve yüce bir varlığa sığınma eğilimidir.

2) Samed: Hiçbir şeye muhtaç olmayan her şeyin kendisine muhtaç olduğu Allah'tır

3) İhlâs: İçten ve samimi olarak sadece Allah rızası için ibadet etmek.

4) Teizm: Tanrının evreni yaratmakla birlikte müdahale ettiğini de savunan, vahiy ve peygamber gönderdiğini söyleyen inançlara verilen ortak addır. Deizmin zıttıdır. Arada sadece bir harf farkı vardır, karıştırılmaması gerekir.

5) Agnostisizm: Tanrının var mı yok mu olduğunun bilinemeyeceğini savunan anlayıştır. **Bilinmezcilik** ya da Şüphecilik de denir.

6) Panteizm: Evrendeki her şeyi tanrının bir parçası olarak kabul eder ve tanrı her şeydir veya her şey tanrıdır anlayışına denir.

2. ÜNİTE: TEMİZLİK VE İBADET

1) İbadetin Anlamı Kapsamı: İbadet; boyun eğmek, itaat ve kulluk etmek anlamlarına gelir. Allah'a saygı, sevgi, şükür ve minnet duygularını ifade etmek amacıyla yapılır. Ayrıca insanın, Allah (c.c.)'ın razı olduğu işleri yapması, razı olmadığı işlerden de uzak durmasıdır. İmanın dışı yansıması, hareketlere dökülmesidir. Peygamberler de ibadetlerin uygulanması hususunda örnek olmuşlardır. Dinimizde namaz kılmak, oruç tutmak gibi belirli ibadetlerin yanında, yararlı ve güzel işler yapmak (salih amel) gibi davranışlar da ibadet sayılmıştır.

Farz ibadetler: Allah'ın açık ve kesin bir şekilde Kuran-ı Kerim'de yapılmasını istediği ibadetlerdir. Namaz, oruç, zekât, hac

bunlardandır. Ayrıca anne-babaya itaat, doğru söz söylemek gibi ahlaki davranışlar da farzdır.

Vacip ibadetler: Allah'ın emrettiği ancak farz kadar açık ve kesin olmayan ama yapılması gerekli ibadetlerdir. Bayram namazı ve vitir namazı kılmak, kurban kesmek, fitre vermek gibi.

Sünnet ibadetler: Farz ve vacip dışında Hz. Muhammed'in (sav) sözle ifade ettiği ya da bizzat yaparak tavsiye ettiği ibadetlerdir. Beş vakit namazın sünnetleri, teravih namazı, muharrem orucu tutmak, dişleri fırçalamak vs. Farz ve vacipler yapıldığında sevap, yapılmadığında günah kazandırır. Sünnetler ise yapıldığında sevap verse de terkinde günah yoktur.

a. Bedenle yapılan ibadetler; namaz ve oruç

b. Malla yapılan ibadetler; zekât, fitre ve kurban

c. Hem mal hem de bedenle yapılan ibadetler; hac

2) Niçin İbadet Ederiz? Öncelikle ibadetin ilk gerekliliği emredildiği için yapılmasıdır. Allah'ın verdiği nimetlere şükretmek, O'nun rızasını kazanmak, O'na olan sevgimizi ve bağlılığımızı göstermek, böylece O'nu hep yanımızda hissederek huzura ermek için de ibadet etmek gereklidir.

3) İbadet – Temizlik İlişkisi: İslam dininde ibadetle temizlik arasında sıkı bir ilişki vardır. **Maddi Temizlik;** kişinin beden, elbise ve çevre temizliğini ifade ederken; **Manevi temizlik** ise yalan, iftira vs. gibi kötü ahlaklardan uzak durmasını ifade eder. Bu açıdan mesela namaz; abdestle birlikte maddi temizliğe katkı sağlarken Allah'ın huzurunda olma hissi ile de kötülüklerden uzak durulmasını sağlayarak manevi temizliğe ulaştırır.

a) Beden Temizliği: Beden temizliği, kişinin baştan ayağa her türlü kirden arınmasıdır. Elini-yüzünü iyice yıkamak, tuvalet kullanımına ve tuvaletten sonra gerekli olan temizliğe özen göstermek, yemeklerden önce ve sonra ellerini yıkamak, dişlerini fırçalamak, saç, sakal, tırnak gibi temizlik aşamaları beden temizliğine girer. Elbise temizliği de beden temizliğinin içindedir.

b) Gusül: Gusül (boy abdesti); cünüplükten veya lohusalık, adet görme vb. hallerden sonra temizlenmek için bütün vücudu yıkamaktır. Bu durumlarda gusül abdesti almak farzdır.

Guslün farzı üçtür:

1. Ağzı suyla iyice çalkalamak
2. Burnu suyla temizlemek
3. Bütün bedeni kuru yer kalmayacak şekilde yıkamak

Not: Guslü olmayan kişi namaz kılamaz, Kuran okuyamaz ve Kâbe'yi tavaf edemez.

c) Abdest: Bazı organların belli kurallara göre yıkanmasıdır. Bazı ibadetler ancak abdest alındıktan sonra yapılabilir. Örneğin namaz kılmak ve Kâbe'yi tavaf etmek

Abdestin farzı dördtür:

1. Elleri kollarla birlikte dirseklere kadar yıkamak
2. Yüzümüzü yıkamak
3. Başın dörtte birini mesh etmek
4. Ayakları topuklarla beraber yıkamak

Abdesti bozan bazı durumlar ise şöyle sıralanabilir: Büyük veya küçük tuvalet ihtiyacını gidermek, uyumak, yellenmek, bayılmak, vücuttan kan çıkması

d) Teyemmüm: Abdest ya da gusül almak için su bulunamadığı veya suyun kullanma durumu olmadığında temiz bir toprakla yüz ve kolların mesh edilmesi şeklinde alınan abdesttir. Abdesti bozan her şey teyemmümü de bozar. Ayrıca abdestin farzlarını yapacak kadar temiz su bulunduğu zaman da teyemmüm bozulur, ama yapılmış olan ibadetler kaza edilmez. Bir de her namaz vakti için ayrı teyemmüm yapmak gerekir.

Teyemmümün farzı ikidir:

1. Niyet etmek
2. İki elin içini temiz toprağa sürüp, yüzün tamamını mesh etmek ve elleri tekrar temiz toprağa vurup önce sağ ve sonra sol kolu mesh etmek

e) Mekân ve Çevre Temizliği: Çevre deyince aklımıza ev, okul gibi mekânlardan sokaklara; bahçeler ve parklardan orman ve denizlere varıncaya kadar tüm mekânlar gelmelidir.

Ünite İle İlgili Bazı Tamamlayıcı Kavramlar:

Mükellef: İslam dininde akıllı ve ergenlik çağına gelmiş kişilere "sorumlu" anlamında mükellef denir.

Ef'al-i Mükellefin: Mükellefin yerine getirmesi gereken fiillerdir. Bunlar farz, vacip, sünnetlerdir.

Taharet: Temizlik demektir.

3. ÜNİTE: DEĞERLER

Değer Nedir ve Nasıl Oluşur? Değerler, bir toplumda benimsenmiş ve yaşatılmakta olan her türlü duyuş, düşünüş, davranış ve kurallar bütünüdür. Değerlerin toplamı, kültürü oluşturur. Bir milleti başka milletlerden ayırıcı kimliğe sahiptir. Bireyin davranışlarına yön verir. Fertlerin iyiliği için gerekli olduğuna inanılır. Toplumun ihtiyaçlarını karşılar. Toplumu birleştirir. Değerlere sahip çıkmak, toplumun ayakta kalabilmesi ve sosyal yaşamının sağlıklı olabilmesi için gereklidir. Değerler, **dini değerler, ahlaki değerler, sanatsal, kültürel ve milli değerler** vb. şekillerde sınıflandırılabilir. Bunun yanında **Maddi Değerler**(yol, köprü, cami) **Manevi Değerler**(örf-adet, vatan, bayrak) sınıflaması da vardır. İnsanların sahip olduğu inanışlar, örf-adet ve değerlerini de şekillendirmiştir.

Değerlerin Oluşumuna Dinin Etkisi

a) Örf ve Adetlerin Din İle İlişkisi: Bir milleti başka milletlerden ayıran, varlığını devam ettirmesini sağlayan temel unsurlardan biri örf ve adetlerdir. Bunlar toplumda yaşatılan ama yazılı olmayan kurallardır. Toplumun değerleri, Kuran ve Hadislerden etkilenmiş ve örf-adet olarak yaşatılmıştır. Örneğin yeni doğan çocukların sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okunması, misafire iyi davranmak, taziyeye gitmek vb. gibi. Bunların hepsi hadislerde geçmektedir.

Ahlak; bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları olarak tanımlanır. Dürüstlük, görgü kurallarına uymak, temizlik, yalan söylememek, küçükleri sevmek, büyüklere saygı göstermek, alçak gönüllülük, adaletli olmak, emanetleri korumak vb. ahlakın önem verdiği bütün bu kurallar, dini açıdan da dikkat edilmesi gereken prensiplerdir.

Toplumu Birleştiren Temel Değerler: Toplumlara birbirinden farklı kılan ama onları kendi içinde bir arada tutup ortak paydada birleştiren temel değerler vardır.

a) Vatan ve Ülkü Birliği: Vatan; bir milletin ocağı, o milleti millet yapan yer demektir. Vatandan mahrum olmak, bize ait değerlerimizi yaşayacak yer de bulamamız demektir.

Aynı idealleri paylaşan insanlar, bu ideallerin gerçekleşmesi için uğraştıklarında, bunun bilincinde olarak yaşadıklarında toplum olma adına en önemli adımı atmış olur. Bu **ülkü** birliği, o toplumun canlı kalmasını sağlayacak en önemli unsurların başında gelir.

b) Bayrak ve İstiklal Marşı: Bayrak; bir milletin bağımsızlık sembolüdür. Türk bayrağının rengi, vatan uğruna dökülen şehit kanlarını temsil eder. Ülkemizin bağımsızlığını ifade etmesi yönüyle Türk bayrağıyla da İstiklal Marşı özdeşleşmiştir. İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif Ersoy'un dediği gibi gerçekte İstiklal Marşı'nı istiklalini milli mücadeleyi vererek kazanan milletimiz yazmıştır.

c) Hürriyet ve Bağımsızlık: Hürriyet ve bağımsızlıktan yoksun bir toplum veya devlet, asli görevlerini yerine getiremez. Bir toplumun maddi ve manevi değerlerine sahip çıkması ve yaşatması için özgür ve bağımsız yaşaması gerekir.

d) İnsan Haklarına Saygı: İnsan hakları, kişinin rengine, cinsine, ırkına vs. bakılmaksızın sadece insan olmasından dolayı sahip oldukları haklardır. İnsanın doğuştan kazandığı bazı temel hak ve özgürlükler şunlardır: Yaşama, inanma, düşünme, düşüncelerini ifade etme, mülk edinme, sağlık, iletişim, eğitim ve öğretim hizmetlerinden faydalanma, özel hayatın gizliliği.

e) Milli seciye ve Atatürk: Milletimizi diğer milletlerden ayırt eden temel karakteristik özelliklerine "seciye" denir. Bunlardan; cesaret, kahramanlık, çalışkanlık, misafirperverlik, vs gibi sayılabilir.

10. SINIF ÜNİTELERİ

1. ÜNİTE: ALLAH İNANCI

Allah'ın Varlığı ve Birliğinin Delilleri: İnsan; aklıyla hiçbir şeyin kendiliğinden meydana gelemeyeceğini, her şeyin bir yapıcısının var olduğunu bulabilir. Örneğin bir masanın, koltuğun bir ustası, bir kitabın yazarı, bir resmin ressamı olduğunu kabul ederiz. Her şeyin bir yapıcısı, ustası olduğuna göre, evrenin de bir yaratıcısı ve bulunmalıdır. O da Yüce Allah'tır. Evet, bir köy muhtarsız olmaz. Bir iğne ustasız olmaz, sahipsiz olamaz. Bir harf kâtipsiz olamaz, biliyorsun. Nasıl oluyor ki, nihayet derecede muntazam şu memleket hâkimsiz olur?

Evrende hiçbir şey başıboş, anlamsız ve amaçsız değildir. Her varlık, tesadüflerle açıklanmayacak ince bir düzen içerisinde hareket etmektedir. Bu da bize bu ince ayarlanmış düzenin bir tasarımcısının olduğunu gösterir.

Evrendeki büyük uyum ve düzen, insan aklına birliği yani tevhidi gösterir. Kuran-ı Kerim bu gerçeği şöyle ifade eder: **"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu..."**

Allah Her Şeyi Yaratın, Yaşatan ve Gözetendir: Yaratmak, bir nesneyi yokluktan varlık sahasına çıkarmaktır ve Allah'a mahsustur. Allah, evrendeki her şeyi bir düzen ve ölçü içinde yarattığı gibi aynı zamanda varlıklarını sürdürebilmeleri için onları daima koruyup gözetendir. Yani yaratıp bir kenara çekilmiş değildir.

İnsanın Allah İle Olan İletişimi: İnsanın Allah ile iletişimi Dua, Tövbe, İbadet, Kuran Okuma şeklinde gerçekleşmektedir.

a) Dua: Dua kelime olarak çağırın, davet etmek, dilemek, istemek gibi anlamlara gelir. Allah'tan herhangi bir durumda yardım isteme, O'na yönelme, O'nunla iletişim kurma demektir. Günah ve haram olan şeyler istenilmemeli, içten ve samimi olmalı, sadece sıkıntılı anlarda değil her zaman dua edilmeli ve kulluk amacıyla yapılmalıdır. Çünkü dua ibadetin özüdür.

b) İbadet: İnsanın görevlerinden birisi de Yüce Allah'a karşı kulluk ve şükür duygusu içinde bulunmasıdır. Allah'ın rızasını kazanmak adına yapılan her iş ibadet kapsamına girer. (9. Sınıf 2.Ünitede daha geniş anlatılmıştır.)

c) Tövbe: İnsanın günahını ve hatasını terk edip Allah'a dönmesidir. Unutma, ihmal gibi nedenlerden dolayı günaha giren kişi Yaratıcısına sığınır. Yaşayacağı ruhi huzursuzluktan kurtulmak adına istiğfar ile Allah'a teslim olur. Tövbe; pişman olmaktır, arınmaktır, onarmaktır, rahatlamaktır.

d) Kur'an Okuma: Genel anlamada Kuran okumaya **"Kıraat"** Kur'an-ı Kerim'i anlayarak ve hayatına geçirmek kastıyla okumaya da **"Tilavet"** denir. Kuran okumak Allah ile konuşmak demektir.

Temel İnanç Esasları

A) Allah'a İman: Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak inanç esaslarının temelidir. "Tevhid inancı" olarak da isimlendirebileceğimiz bu inancı Müslümanlar "Kelime-i Şahadet"i kalplerinden tasdik ederek söyleyip hayata geçirmiş olur.

Allah'ın Zati Sıfatları: Sadece Allah'ta bulunan, O'na Has, başka varlıklarda bulunmayan sıfatlardır.

1) Vücut: Allah vardır, varlığı zorunludur, yokluğu düşünülemez.

2) Kıdem: Varlığının başlangıcı yoktur, ezelidir.

3) Beka: Varlığının sonu yoktur, ebedidir.

4) Vahdaniyet: Allah birdir, eşi, benzeri ve ortağı yoktur.

5) Muhalefettin lil havadis: Yaratılmış hiçbir varlığa benzemez. O, düşündüğümüz her şeyin ötesinde bir varlıktır.

6) Kıyam bi nefsihi: Varlığı kendisindendir. Var olmak, varlığını sürdürmek için hiçbir şeye muhtaç değildir.

Allah'ın Subuti Sıfatları: Allah'da sonsuz ve sınırsız bir şekilde bulunan, diğer varlıklarda ise sınırlı olan sıfatlardır.

1) Hayat: Diri ve canlı olmaktır. Her türlü canlılığın kaynağıdır.

2) İlim: Bilmek demektir. Allah her şeyi bilir. Allah sonradan öğrenmez ve unutmaz. Onun bilgisi sınırsızdır.

3) Semi: İşitmek demektir. Allah, hiçbir şart, sebep ve vasıtaya ihtiyaç duymaksızın her şeyi işitir.

4) Basar: Görmek demektir. Allah her şeyi görür; hiçbir şey Allah için gizli değildir.

5) İrade: Dilemek demektir. Evrendeki her şeyin durumu, konumu ve özellikleri Allah'ın sonsuz dilemesiyle gerçekleşir.

6) Kudret: Allah, sonsuz güç ve kuvvet sahibidir.

7) Kelam: Konuşmak, söz söylemek demektir. Allah'ın vahiy indirmesi bu sıfatının sonucudur.

8) Tekvin: Yaratmak, yoktan var etmek demektir. Allah tek yaratıcıdır, dilediği bir şeyi yoktan var etmek için sadece "Ol!" demesi yeterlidir.

B) Meleklerle İman: Kelime anlamı olarak haberci, elçi, güç-kuvvet demektir. Manevi varlık grubunda olduğu için tek bilgi kaynağımız ayet ve hadislerdir.

Meleklerin Özellikleri: Melekler; nurdan yaratılmış, gözle görülmeyen varlıklardır. Yemek-içmek, erkeklik-dişilik, evlenmek, uyumak, yorulmak, sıkılmak, yaşlanmak gibi insani özellikleri yoktur. Melekler, hangi iş için yaratılmışlarsa o işi yaparlar ve asla isyan etmezler. Sürekli ibadetle meşgul olurlar, günah işleyemezler. İkişer, üçer ve dörder kanatlıdırlar. Çok hızlı hareket ederler. Sayılarını sadece Allah bilir. Çeşitli şekillere girebilirler. Gaybı yani geleceği bilemezler. İnsanlar için dua eder ve Allah'ın izniyle onları korur ve yardım ederler.

Başlıca melekler şunlardır:

Cebrail: Vahiy meleğidir. Allah'tan aldığı vahyi peygamberlere ulaştırır. Cibril, Namus-u Ekber ve Ruhü'l Emin de denir.

Azrail: Ölüm meleğidir. Allah'ın izni ile eceli gelmiş olanların ruhlarını cesetlerinden ayırır. Melekü'l Mevt de denir.

Mikail: Doğa olaylarını ve insanların rızıklarını gözlemlemekle sorumlu melektir.

İsrafil: Kıyamet günü "Sur"a üflemekle görevli melektir.

Kiramen Kâtibin (Yazıcı Melekler) : Kişinin sağında ve solunda bulunan, iyilik ve kötülüklerini kaydeden meleklerdir.

Münker – Nekir: Kabirde insanları bazı iman konularında sorgulayacak olan sorgu melekleridir.

Hafaza Melekleri: Allah'ın izniyle insanları korumakla görevli meleklerdir.

Rıdvan; Cennet bekçisi, **Malik** ise cehennem bekçisidir.

Meleklerle iman kişide yalnızlık ve ümitsizlik hissini kaldırır Allah'ın yardımını hep yanında hisseder, kendini huzur ve güven içinde hissederek daima gözetim altında olduğunun bilinciyle iyilik yapmaya ve kötülüklerden sakınmaya çalışır.

C) Kitaplara İman: Allah'ın, Cebrail vasıtasıyla insanlara doğru yolu göstermek amacıyla değişik zamanlarda peygamberlerine indirdiği emir ve yasaklara "**vahiy**" denir. Allah'ın bu vahiylerini içeren kitaplarına da "**İlahi Kitap, Semavi Kitap** ya da **Kutsal Kitap** denir. Başlıca dört büyük kitap vardır, bunlar;

1) Tevrat: Diğer adı Ahd-i Atik'tir. Hz. Musa'ya verilmiştir. Dili İbranice'dir. İsrailoğullarına gönderilmiştir ve şuanda Yahudilerin(Musevilerin) kitabıdır.

2) Zebur: Hz. Davud'a verilmiştir. Yine İsrailoğullarına gönderilmiş İbranice'dir. Tevrat'ın arkasında "Mezmurlar" adı ile yer alır. Genelde şiir ve ilahi tarzındadır.

3) İncil: Hz. İsa'ya indirilmiştir. Ahd-i Cedid (Yeni Söz) olarak da bilinir. Hristiyanların kitabıdır. Kabul gören dört İncil vardır bunlar; **Matta, Markos, Luka, Yuhanna**'dır. Son yıllarda ortaya çıkan **Barnabas** incilinde ise son peygamberin geleceği Ahmed ismiyle müjdelendiği için Hristiyanlarda okunması yasaklanmıştır.

Tevrat, Zebur ve İncil yıllar sonra yazıya geçirildiğinden ve ezberlenmediğinden asılları bozulmuş yani tahrif edilmişlerdir. Müslümanlar bu kutsal kitapların asıllarının Allah tarafından gönderildiğine de inanır şu anki hallerine değil.

4) Kuran-ı Kerim: Hz. Muhammed (sav)'e 23 yılda ayet ayet gönderilmiş son ilahi kitaptır. Ayetler iner inmez yazıya geçirildiği ve aynı zamanda günümüze kadar gelen hafızlık geleneği ile ezberlendiğinden orijinalini

korumuştur. Dili Arapçadır. Tüm insanlığa gönderilmiş evrensel bir kitaptır. Hükümleri kıyamete kadar geçerli olacaktır.

Suhuf: Dört büyük kitaptan önce bazı peygamberlere sayfalar anlamına gelen "Suhuf" dediğimiz küçük hacimli kitapçıklar gönderilmiştir. Bunlar: Hz. Âdem=10, Hz. Şit=50, Hz. İdris=30, Hz. İbrahim=10 günümüze kadar ulaşmamışlardır.

Allah ilahi kitapları kendini doğru bir şekilde tanıtmak, insanların her iki dünyada da mutlu olabilmeleri, yanlış inanışlara sapılmasını engellemek, aklın tek başına bulamadığı ölüm ötesi hayat ve ibadetler hakkında bilgi vermek ve ahlaklı bir hayat sürmesini sağlamak gibi amaçlarla göndermiştir.

D) Peygamberlere İman: Peygamber kelimesi Farsça'dır. Kur'an-ı Kerim'de "nebi" ve "resul" kelimeleri geçer. Arapça'da nebi "haber veren", resul ise "elçi, mesaj taşıyan kimse" anlamındadır.

Resul: Allah tarafından kendisine bir kitap gönderilen peygamberdir.

Nebi: Allah'tan vahiy almış, ancak kendisine ayrıca ilahi bir kitap verilmemiş olan peygamberlerdir. Nebiler kendilerinden önce gelen resullerin kitaplarını açıklamışlardır.

Peygamberler insanlara ilahi vahyi bildirmek, açıklamak ve yaşayarak örnek olmak için gönderilmişlerdir. Peygamberlik çalışarak elde edilmez. Allah tarafından kendi toplumundan seçilir ve Allah her topluma peygamber gönderdiğini bildirir. İlk peygamber Hz. Âdem son peygamber ise Hz. Muhammed'dir (sav). Bunların arasından binlerce peygamber geçmiştir sadece 25 tanesinin ismi Kuran'da geçer.

Kur'an-ı Kerim'de Adı Geçen Peygamberler

Hz. Adem (a.s), Hz. İdris (a.s), Hz. Nuh (a.s), Hz. Hud (a.s), Hz. Salih (a.s), Hz. İbrahim (a.s), Hz. İsmail (a.s), Hz. Lut (a.s), Hz. İshak (a.s), Hz. Yakub (a.s), Hz. Yusuf (a.s), Hz. Eyyub (a.s), Hz. Şuayb (a.s), Hz. Musa (a.s), Hz. Harun (a.s), Hz. Davud (a.s), Hz. Süleyman (a.s), Hz. Zülkifl (a.s), Hz. İlyas (a.s), Hz. Elİyesa (a.s), Hz. Yunus (a.s), Hz. Zekeriya (a.s), Hz. Yahya (a.s), Hz. İsa (a.s), Hz. Muhammed (s.a.v)

Peygamberlerin Sıfatları: Her peygamberde olan niteliklerdir.

Sıdk: Doğru sözlü olmak

Emanet: Sözünde duran ve ihanet beklenmeyen güvenilir kişilerdir

Fetanet: Akıllı ve zeki olmak

İsmet: Günah işlemekten kaçınmak

Tebliğ: Allah'tan aldıkları vahyi korkmadan ve herhangi bir değişikliğe uğratmadan olduğu gibi topluma iletmek

Peygamberler insanlardan seçilmiştir çünkü; insana örnek olabilmesi, kolayca iletişim kurabilmesi, problemlerine çözüm olması yanında; insanlar tarafından ilahlaştırılmaması ve insanların iradeleri elinden alınmayarak zorla

değil isteyerek inanmalarının sağlanması böylece imtihanın bozulmaması için melek ya da başka bir varlık olarak gönderilmemişlerdir.

Konu İle İlgili Diğer Kavramlar:

Mucize: Allah'ın, peygamberlerini insanlara karşı doğrulamak için onların ellerinde gösterdiği olağanüstü olaylardır. Hz. Musa'nın asasıyla denizin ikiye bölünmesi, Hz. İbrahim'in ateşte yanmaması ve Hz. Muhammed (sav) parmağının işaretleriyle ayın ikiye bölünmesi gibi. Burada mucizeyi gerçekleştiren Allah'tır peygamberin elinde göstermesi onu tasdik etmesidir.

Kıssa: Kuran-ı Kerim'de, geçmiş toplumlar ve peygamberlerin olaylarını anlatan ibret verici yaşanmış hikâyelerdir.

Zelle: Peygamberlerin nadiren de olsa yaptıkları küçük hatalardır.

E) Kadere İman: Kader; kelime olarak ölçü, miktar gibi anlamlara gelir terim olarak ise; Allah'ın sonsuz ilmiyle, olmuş ve olacak her şeyi bilmesidir. **Kaza** kavramı da yeri ve zamanı geldiğinde olayların gerçekleşmesi, ortaya çıkması demektir.

Evrende her şey, belirli bir ölçüyle, yaratılış kanunuyla var edilmiştir. Herhangi bir tesadüf yoktur. Kaderin bir bölümü bu manada evrendeki düzeni sağlayan yasaları içerir. Bu yasalara "**Sünnetullah**" da denir. Bunlar Fiziki (evrenin işleyişi, oluşumu ve maddeyi ilgilendiren) Biyolojik (canlıların beslenme, üreme gibi durumlarını ilgilendiren) ve Toplumsal (insan ilişkilerindeki sebep-sonuçları ilgilendiren) yasalardır.

Kaderle İlgili Kavramlar

Külli İrade: Allah'ın dilemesini ifade eden sınırsız iradesidir.

Cüz'i İrade: İnsanın tercih ve seçme özgürlüğü olan sınırlı iradesi

Kader; insanın hiçbir müdahalesi olmadan yazılmış ve oynamak zorunda olduğu bir senaryo değildir. Böyle düşünüldüğünde -Hâşâ- Allah adaletsiz ve merhametsiz bir iş yapmakta, bir de peygamber ve kitap göndererek alay etmekte, meleklerle hesabını tutup ahirette sorarak anlamsız ve boş iş yapmakta olacağından bu yanlış kader anlayışı diğer tüm iman esaslarını da alt üst eder.

Allah külli iradesi ile kâinatı yaratmış, şartları belirlemiştir. İnsan ise cüzi iradesi ile bu şartlardan birini tercih eder ve bundan dolayı sonucuna da katlanır, sorumlu olur. Yani Allah iyiliği de kötülüğü de yaratandır ama insan ise bunlar arasında tercih yapandır. İnsanın hiç müdahalesinin olmadığı tamamen külli iradede olan cinsiyeti, ırkı, ailesi, fiziksel özellikleri gibi şeyler ise ondan sorulmayacak, bunları tercih etmediği için sorumlu olmayacaktır.

Şer: Allah'ın yapılmasından memnun olmadığı, yanlış ve kötü işler

Hayır: Allah'ın razı olduğu doğru ve iyi işler

Dünya imtihan dünyası olduğu için hayrın yanında şer de vardır ki insan tek bir şıkkı tercih etmek zorunda bırakılmasın, melek gibi iradesiz bir varlık olmasın.

Rızık: Allah'ın, yararlanmaları için canlılara verdiği her şey

Ömür ve Ecel: İnsanın doğumundan ölümüne kadar geçen zaman dilimine "ömür" denir. Bu vakti tamamlandığı ve yaşamının sona erdiği zamana da "ecel" denir.

Tevekkül: İnsanın üstüne düşeni yapıp sonuç için Allah'ın yardımına sığınması

F) Ahirete İman: (Bu konu 11. sınıfın ilk ünitesinde ayrıntılı olarak işlenecektir.)

2. ÜNİTE: İSLAM'DA İBADETLER

1) İnanç ve İbadet İlişkisi: Müslümanlık imanla başlayıp ibadetle devam eder. İman, ibadetleri yapmanın temel nedeni ve kaynağı; ibadetler ise imanı koruyan ve güçlendiren zırhı ve gıdası gibidir. Bununla birlikte ibadetler imandan bir parça değildir. Yani ibadetlerini yapmayan kişiye kâfir diyemeyiz. Sadece günahkâr Müslüman denilebilir.

2) Başlıca İbadetler

A) Namaz: Namaz kelimesi Farsça'dan dilimize girmiştir. Kuran'da bunun karşılığı "Salât"tır. İmandan sonra yapılması gereken ilk ve en önemli ibadet beş vakit namaz kılmaktır. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: " ... **Şüphesiz namaz, mü'minler üzerine belirli vakitlerde farz kılınmıştır.**"

Emredildiği için yapılması gereken namazın başlıca faydaları şunlardır:

1. Allah'ın yakınlığını ve sevgisini kazandırır.
2. İnsana sorumluluk duygusu kazandırır.
3. İnsana zamanını programlı kullanmayı öğretir.
4. Günahlardan uzak durulmasına katkıda bulunur.
5. Abdestle birlikte temiz olma alışkanlığı oluşur.

Namazın Hazırlık (Dışındaki) Şartları:

- 1. Hadesten taharet:** Abdest almak ve gerektiği hallerde gusül almak veya teyemmüm yapmak
- 2. Necasetten taharet:** Elbisenin ve namaz kılınacak yerin temiz olması
- 3. Setr-i avret:** Belirli ölçülerde giyinik olmak, örtünmek
- 4. İstikbal-i kible:** Kibleye yönelmek
- 5. Vakit:** Namaz vaktinin girmiş olması
- 6. Niyet:** Kılınacak namaza niyet etmek

Namazın Kılınışı (İçindeki) Şartları:

- 1. İftitah Tekbiri:** Namaza "Allahu ekber" diyerek başlamak
- 2. Kıyam:** Namazda sağlık engeli yoksa ayakta durmak
- 3. Kıraat:** Kur'an-ı Kerim'den kısa sure veya ayetler okumak
- 4. Rükû:** Kıyamdan sonra elleri dizlere koyup sırt yere paralel biçimde eğilmek

5. Secde: Dizleri, elleri, alnı ve burnu yere koyup kapanmak

6. Kade-i ahire: Namazın sonunda "Ettehiyyatü" duasını okuyacak kadar oturmak

Namaz Çeşitleri:

a) Farz Namazlar: Günde beş vakit namaz ve Cuma namazı "farz-ı ayn" yani kişinin bizzat kendisinin yerine getirmesi gereken namazlardır. Cenaze namazı ise "farz-ı kifaye" yani bir topluluğun üzerine farz olup o topluluktan en az bir kişinin yapması ile yerine gelen farzdır.

b) Vacip Namazlar: Ramazan ve Kurbanda kılınan "bayram" namazları ile yatsıdan sonra üç rekât kılınan "vitir" namazı ve kişinin adak olarak belirttiği namazlar.

c) Nafile Namazlar: Peygamberimizin farz ve vacip dışında kıldığı ve tavsiye ettiği namazlardır. **Teravih:** Ramazanda yatsı ile vitir arası kılınan 20 rekâtlık namaz, **Teheccüd:** Gece yarısı kalkıp kılınan namaz, **Evvabin:** Akşam ile yatsı arası kılınır, **Kuşluk (duha),** sabah ile öğle arası kılınır.

Vakit namazlarının rekât sayıları şu şekildedir:

- **Sabah namazı:** 2 (ilk sünnet) + 2 (farz)
- **Öğle namazı:** 4 (ilk sünnet) + 4 (farz) + 2 (son sünnet)
- **İkindi namazı:** 4 (sünnet) + 4 (farz)
- **Akşam namazı:** 3 (farz) + 2 (sünnet)
- **Yatsı namazı:** 4 (ilk sünnet) + 4 (farz) + 2 (son sünnet) + 3 (vitir)

Konu İle İlgili Bazı Tamamlayıcı Kavramlar:

Ezan: Namaz vaktini bildirmek için minareden müezzin tarafından yapılan Arapça çağrıya denir.

Kamet: Farz namazlardan önce müezzin tarafından okunan ve ezan cümlelerine sadece "gad gametis salah" cümlesi eklenerek ezanın biraz daha hızlı okunan şekli

Eda: Namazın zamanında kılınmasına denir. Elde olmayan bir sebeple zamanının dışında kılınmasına da **kaza** denir.

İmam: Namaz kıldıran kişidir. İmamın arkasında namaz kılan topluluğa **cemaat** denir. Cemaatin yan yana oluşturduğu sıraya da **saf** denir.

Mihrap: İmamın namaz kıldırıldığı yerdir. Cuma ve bayram namazlarında hutbe okumak için çıktığı merdivenli yere de **minber** denir.

Zevaid Tekbirleri: Bayram ve Cenaze namazlarında fazladan alınan tekbirlerdir.

Namaz kılmak kişinin kulluk sorumluluğunu yerine getirerek huzur bulmasını, gün boyu yaşadığı sıkıntılardan nefes almasını ve verilen nimetlerin şükrünü Allah'ın razı olacağı şekilde yerine getirmesini sağlar.

Abdest ve gusül ile temizlik alışkanlığına, vakitleri takip etmekle zaman yönetimine camiye gitmekle sosyalleşmesine de katkıda bulunur.

B) Oruç: Oruç, Ramazan ayı boyunca ibadet niyetiyle tan yerinin ağarmasından güneşin batışına kadar geçen süre içinde yemek, içmekten ve orucu bozan her türlü hareketten uzak durmaktır.

Oruç tutmak akıllı ergenlik çağına gelmiş ve sağlıklı her Müslüman'a farzdır. Sağlık durumu geçici olarak elverişli olmayanlar, yolculuğa çıkanlar, hamile ve yeni doğum yapmış bebekli kadınlar gibi özel durumlarda oruç tutup tutmama konusunda serbestlik tanınmıştır. Bu kimseler oruç tutabilecek duruma geldiklerinde tutamadıkları gün sayısınca, "kaza orucu" orucu tutarlar.

Yılın hiçbir günü oruç tutamayacak derecede sürekli hasta veya yaşlı olanlar ise maddi durumları elverirse fidye verirler. **Fidye;** kişinin bir günlük yiyecek miktarını bir fakire oruç tutamadığı her gün için vermesidir.

Oruçla ilgili bazı kavramlar:

İmsak: Oruca başlama vakti. Tan yerinin ağarması ile başlar aynı zamanda sabah namazı vaktinin de başlangıcıdır.

İftar: Orucun sona erdiği, güneşin battığı ve akşam namazının girdiği vakittir.

Sahur: İmsak vakti girmeden önce oruca hazırlık için gece kalkılan vakte sahur denir. Yenilen yemeğe de sahur yemeği

Hatim: Kuran'ın baştan sona okunmasına denir.

Mukabele: Kuran'ın bir kişi tarafından okunup diğerlerinin takip etmesine denir.

Mahya: Ramazanda minarelerin arasına asılan ışıklı yazılara denir.

Fıtır sadakası (fitre): Maddi durumu yerinde olan kişilerin ailedaki kişi sayısınca bayram namazına kadar vermesi gereken vacip bir sadakadır. Bir kişi için verilecek miktar bir günlük yiyecek miktarıdır.

Oruç Çeşitleri:

Farz oruç: "Ramazan orucu". **Kaza** orucu: Ramazanda tutulamayan orucun sonradan günü gününe tutulması da farzdır. "**Keffaret**" Ramazan orucunu bilerek bozan kişinin tutması gereken 60 günlük oruçtur.

Vacip Oruç: "Adak orucu"; bir işin gerçekleşmesi adına Allah'a söz verdiği oruçtur.

Nafile Oruç: Peygamberimizin Ramazan dışında tuttuğu ve tavsiye ettiği oruçlardır. Pazartesi-Perşembe, Muharrem'in 9-10-11. günleri tutulan Aşure orucu, Şevval ayında altı günlük oruç, her hicri ayın 13-14-15'de tutulan "eyyam-ı biz" oruçları.

Aleviler de Muharrem ayının ilk 12 günü Kerbela olayından dolayı oruçlu geçirirler.

Orucu Bozan Durumlar: Bilerek yiyip-içmek, ağız-burun ve damar yoluyla alınan ilaçlar, serumlar, sigara, nargile, sakız, ezan okundu zannıyla orucu açmak, dişlerin arasında kalan nohut büyüklüğünde bir şeyi yutmak.

Oruçlu olduğunu unutarak yiyip-içen kimse hatırladığı anda yiyip-içmeyi bırakır ve orucuna devam eder, orucu bozulmamıştır. Ama oruçlu olduğunu bildiği halde yanlışlıkla yiyip-içse o zaman orucu bozulur ve kaza eder.

Oruç, insanın iradesinin güçlenmesini, disiplinli bir yaşam alışkanlığı edinmesini ve sabırlı olmasını sağlar. Oruç tutan insanlar açlık ve susuzluğun ne olduğunu anladıkları için yoksulların yaşadığı güçlüklerin farkına varırlar. Oruç, insanın sağlıklı olmasına katkı sağlar. Kişinin yıl boyunca sürekli çalışan sindirim sistemini rahatlatır. Allah'ın verdiği nimetlerin kıymetini anlayarak gerçek şükür yakalar. Oruç boyunca kötülüklerden uzak durmaya çalışarak ahlakını düzenler. Fitre ve fidye gibi sadakalarla yardım etmeye alışır.

C) Zekât: Zekât; dinen zengin sayılan bir Müslüman'ın, Allah emrettiği için yılda bir kez malından bir kısmını ihtiyaç sahibi kişilere vermesidir. Akıllı, ergenlik çağına gelmiş, özgür yani hapsedilmemiş, dinen zengin sayılan (nisab miktarı), malı gelir getiren bir cinsten olan ve bir yıl süreyle elinde bulunduran ayrıca borcu da olmayan Müslüman'a zekât vermek farzdır.

Nisab miktarı: Kişinin temel ihtiyaçları (barınma, yeme-içme, ev eşyaları ve arabası gibi) ve borçları dışında 81 gr. civarında altın veya buna eşdeğer paraya sahip olmasıdır. Bu kişi dinen zengin sayılır.

Zekât şu kimselere verilir:

1. Fakirlere
2. Düşkünlere (Miskinlere)
3. Borçlulara
4. Yolda kalmış yolculara
5. Kölelere
6. Allah yolunda olanlara (Cihad edenlere)
7. Kalbi İslam'a ısındırılmak istenenlere (Müellefe-i Kulub)
8. Zekât toplama işlemlerini yürüten görevlilere (Âmil)

Zekât verirken kişi yakın çevresinden başlamalı, aşağıda yazılanlar hariç önce akrabalarına sonra yakın komşularına ve tanıdıklarına vermelidir.

Zekât şu kimselere verilmez: Anne-Baba, Dede-Nine, Eşler, Çocuk ve Torunlara; çünkü bunlar 1. dereceden akrabadır ve zaten bakmakla yükümlüdür.

Hangi Mallardan Ne Kadar Zekât Verilir:

Altın-gümüş, Para, Ticaret malları, Koyun-keçi de **1/40**

Siğır-Manda **1/30**

Deve için; **beş deveye bir koyun-keçi**

Toprak mahsulleri; Sulanmayan ürünlere **1/10 (Öşür)** Sulanan ürünler için **1/20'dir**

Sadaka: Kişinin Allah rızasını kazanmak adına yaptığı tüm maddi ve manevi yardımlara sadaka denir. Sadaka verirken zekâtta zenginlik, zaman ve miktar sınırları yoktur. Bu yüzden zekâttan daha kapsamlıdır. Güler yüz göstermek dahi sadaka sayılmıştır.

Sadaka-i Cariye: Sevabı, öldükten sonra da kesintisiz devam eden sadakadır. Faydalı olacak cami, yol, köprü, ağaç dikmek veya faydalı bir kitap ve ilim bırakmak ya da salih bir evlat yetiştirmek bu kapsama girer.

Zekât ve sadakaları Allah rızası için vermeli, kişiyi küçük düşürecek davranışlardan sakınmalı, gurur ve kibre kapılmamalı, gösteriş yapmadan gizlice vermeli ve doğru ellere ulaşması için gayret göstermeliyiz.

Zekât ve sadaka veren kişi, malının şükrünü yerine getirmiş ve fakirin hakkını malından arındırmış olur, toplumsal yardımlaşmaya katkı sağlayarak fakir ve zengin arasında kin ve düşmanlığı kaldırmada ve toplumsal huzuru sağlamada adım atmış olur, ekonomik dengesizlikleri azaltmış ve ekonomiye can vermiş olur.

D) Hac: Hac, belirli zamanda (Zilhicce 9,10,11,12.günleri) Kâbe'yi (Beytullah) ve etrafındaki kutsal yerleri usulüne uygun olarak ziyaret etmek, buralarda yapılması gereken dini görevleri yerine getirmektir. Haccın şartlarını taşıyan Müslümanların, ömürlerinde bir defa hacca gitmesi farzdır. Akıllı, ergenlik çağına gelmiş, dinen zengin sayılan ve borcu olmayan, sağlığı elverişli ve seyahat özgürlüğü olan, yol güvenliği sağlam ve hac beldelerinde salgın hastalık bulunmayan durumlardaki Müslüman'a hac farzdır.

Haccın farzı 3'tür ve şunlardır:

1. İhrama girmek: Hacca gidenlerin özel giyim şeklidir. Erkeklerin ihramı, beyaz, dikişsiz, iki parçadan oluşan havludur. Kadınlar için özel bir elbise yoktur.

2. Arafat'ta vakfe yapmak: Mekke yakınlarındaki Arafat Dağı'nda, Kurban Bayramı'nın Arefe günü, güneşin doğuşu ile batışı arasında bir süre bulunmaktır.

3. Kâbe'yi tavaf etmek: Kâbe'nin etrafında 7 defa dönmek demektir.

Haccın Yapılış Sırası: İhram – Vakfe – Müzdelife – Şeytan Taşlama – Kurban Kesme – Tıraş Olma – Tavaf – Sa'y

Umre: Kişinin hac zamanları dışında Kâbe ve çevresindeki kutsal mekânları ibadet kastıyla ve usulüne uygun ziyaret etmesidir.

Haccın vakti bellidir, umre ise hac zamanı dışında herhangi bir gün yapılabilir. Hac senede bir defa yapılırken umre birçok defa yapılabilir. Hac farz, umre ise sünnettir. Umrede sadece ihram, tavaf ve sa'y vardır diğerleri yoktur.

Hac ve Umre ile ilgili kavramlar:

İhram: Kişinin normal zamanlarda yapmasında sakınca olmayan bazı davranışların bu süre içinde yasak olmasına denir. Bunun göstergesi olan özel elbiseye de ihram adı verilmiştir. İhram elbisesi giyilen ve bu ibadetlere niyet edilen sınıra "**Mikat**" denir. Mikatta niyetten sonra Kâbe'yi görünceye kadar "**Telbiye**" denilen "Lebbeyk Allahümme lebbeyk..." duası okunur. İhram kişiye kefeni hatırlatır. Mikat sınırı ise dünya-ahiret sınırı olan kabri, telbiye de kabirden kalktıktan sonra hesap vermek üzere mahşer meydanına doğru gitmeyi hatırlatır.

İhram yasakları; Saç-sakal, tırnak kesmemek, bitki ve hayvanlara zarar vermemek, insanlarla tartışıp kavga etmemek, erkeklerin dikişli elbise giymemesi, kokulu sabun, oje, ruj, parfüm vs. kullanmamak.

Tavaf: Kâbe'nin köşesinde bulunan "Hacerü'l Esved" taşından başlayarak yedi kez dönmeye tavaf denir, her bir dönüş de "**Şavt**" adı verilir. Yani yedi şavt bir tavaftır

Sa'y: Safa ve Merve tepeleri arasında yedi kez gidip gelmeye denir. Hz. Hacer'in oğlu İsmail için su arayışını temsil eder.

Vakfe: Arefe günü denilen kurban bayramından önceki günde Arafat bölgesinde bir süre beklemek demektir. Bu sahne, mahşer meydanında hesap vermek üzere beklemeyi sembolize eder. Aynı günün akşamı Müzdelife denilen yerde de beklenerek burada da Müzdelife vakfesi yapılır ve taş toplanır.

Şeytan Taşlama: Bayram sabahı Mina'da bulunan "büyük, ortanca ve küçük cemre" denilen kuyulara yedişer tane taş atılır.

Kurban Kesme: Şeytan taşlama işi bittikten sonra hacı Mina'da kurbanını keser, traşını olur ve ihramdan çıkar daha sonra bayram günleri içinde tavafını yapar.

Dünyanın dört bir yanından gelen farklı renk, dil ve ırktaki Müslümanlar birbirleriyle tanışır, kaynaşırlar, ortak duygu ve düşüncede buluşurlar, İslam'ın her türlü insana hitap eden evrenselliğini yakinen görürler. Sosyal ve ekonomik durumu, makamı, şöhreti farklı olan insanların aynı kıyafetle Allah'ın huzurunda buluşması, Allah katında eşit olduklarını hatırlatır. İhram yasakları sayesinde, Allah'a itaate alışır, yine ihram ve vakfe ahiret gününü hatırlatır. Sa'y Allah'tan ümit kesmemeyi, gayretin önemini çölde çıkan zemzem suyu hatırası ile gösterir.

E) Kurban: Kurban; ibadet niyetiyle belirli bir zamanda, belirli nitelikleri taşıyan hayvanı Allah'ın rızasını kazanmak ve emrine bağlılığını göstererek O'na yakınlaşmak için kesmek demektir. Müslüman, hür, akıllı, ergen, yolcu olmayan, dinen zenginlik ölçüsüne ulaşmış kimsenin kesmesi vaciptir.

Kesim işlemine bayram namazından sonra başlanır ve 3. günü akşam vaktine kadar kesilebilir. Kendi kesemeyen vekil tayin eder. Kurban, kibleye yanı üzerine yatırılarak "Bismillahi Allahü Ekber" diye kesilir. Kesim sırasında

hayvanı incitmemeye ve çevre temizliğine dikkat edilir. Kurbanın 1/3 nü fakirlere, 1/3 nü misafirlere, 1/3 nü de aileye ayırmak sünnettir. Derisi ise ya kendisi kullanılmalı ya da hayır vermelidir, kişi kendisi için satamaz veya kesim ücreti olarak verilemez.

Kurban edilecek hayvanlar şunlardır: Bir yaşını doldurmuş koyun ve keçi (En fazla 1 kişi kesebilir), iki yaşını doldurmuş sığır ve manda (En fazla 7 kişi kesebilir), beş yaşını doldurmuş deve (En fazla 7 kişi kesebilir).

Kurban Çeşitleri:

Vacip Kurbanlar: “Kurban bayramı” kesilen kurban, yukarıdaki şartları taşıyan kişilere vaciptir. Bunun yanında kişinin adağının gerçekleşmesi sonucu eğer kurban kesmeyi adanmışsa bunu da kesmesi vaciptir. Ama kişi ve ailesi bu “**adak**” kurbanından yiyemez, tamamen hayır olarak vermelidir. Eğer yerse parasını hayır olarak dağıtmalıdır.

Sünnet Kurbanlar: Kişinin yeni bir ev, araba veya mutlu bir haber aldığında şükür maksadıyla kestiği kurbanı “**şükür**” kurbanı denir. Ayrıca çocuğu dünyaya gelen kişinin yine şükretmek maksadıyla kestiği kurbanı özel adıyla “**akika**” denir. Bu şükür kurbanlarından kişi ve ailesi yiyebilir. Kişi ve ailesinin yiyemediği tek kurban adak kurbanıdır.

Kurban sayesinde kişi Allah’a olan bağlılığını ve fedakârlığını göstermiş olur. Bu da kurbanın kelime manası olan yakınlaşmayı sağlar. Ayrıca hayvanın ölümlü vücuduyla kendisinininkini kıyas yaparak ölümü hatırlar ve ahirete yönelmeye bir his uyanır. Kurban etinin dağıtılması ile sosyal yardımlaşma ve dayanışma artar, kişide cömertlik duygusu uyanır. Ayrıca ülkede hayvancılığa katkı sağlanır.

F) Salih Amel: Allah’ın rızasına ulaşmak amacıyla kişinin kendisi, toplumu ve tabiatın yararı için yaptığı her güzel iş, söz ve davranış, salih ameldir. Bu kapsamda salih amel; namaz, oruç gibi ibadetlerin yanında insanlara, hayvanlara, bitkilere yardımda bulunmak, faydalı iş yapmak demektir.

3. ÜNİTE: (11.Sınıfın 2. Ünitesi İle Benzer Olduğundan Orada İşlendi)

4. ÜNİTE: KURAN VE YORUMU

A) Doğru Bilgi: İslam dini bizden doğru bilgiye ulaşmamızı ister, çünkü doğru bilgi doğru kararlar almamızı ve doğru davranışlar sergilememizi sağlar. Allah, zanna dayalı olmayan araştırılıp doğruluğu tespit edilen bilgilere ulaşmamıza vurgu yapar. Buna göre doğru bilgiye ulaşmanın kaynağı üçtür: **Vahiy, akıl ve duyular.**

1) Vahiy: (Sadık Haber) Allah’ın peygamberlere emir ve yasaklarını ilahi bir yolla bildirmesidir. Vahiy; akıl ve duyular yoluyla elde edilemeyen ibadetler ve ahiret gibi konular hakkında bilgi verdiği gibi dini konularda akıl ve duyuların bilgisinin doğruluğunu da kontrol eden bir işlevi vardır. Vahiy selim akılla tamamen uyum içindedir ve çelişmez.

Kur'an'da (vahiyle) Verilen Temel Bilgiler: ✓ Doğru inancın bilgisi ✓ Sosyal hayatla ilgili bilgiler ✓ İbadet ve yapılışı ✓ Geçmiş ve gelecekte haberler ✓ Ahiret ile ilgili bilgiler ✓ Davranışlarımızla ilgili bilgiler ✓ Evrenin ve içindeki varlıkların yaratılışı ✓ Güzel ahlak ilkeleri

Vahiy ile gelen bilgiler iki kısımda incelenebilir:

Kuran-ı Kerim: Allah'ın direk Cebrail'e peygamberine bildirdiği, peygamberin hiçbir müdahesi olmayan sözleri

Sünnet: Peygamberimizin Kuran-ı Kerimi yaşayarak veya O'nu açıklayarak bize bildirmesi. Peygamberimiz kendi nefsinden konuşmayacağı için onun sözleri olan **hadisler** ve yaşantısı olan **sünnet** de vahiy kaynaklı olarak kabul edilir.

2) Akıl (Selim Akıl) : Akıl, duyular yoluyla elde edilen bilgileri değerlendirmede, onları sentezlemede ve oradan bazı çıkarımlarda bulunmada ayrı bir bilgi kaynağıdır. Aynı zamanda vahyi anlamada da akıl gayet önemlidir ki akli olmayanın dini sorumluluğu yok sayılmıştır. Bu akıl ise ortamın kötülüğünden etkilenmemiş, fitratı bozulmamış selim akıldır.

3) Duyu Organları (Salim Duyular): Fonksiyonunu kaybetmemiş salim duyu organlarımız, çevremizdeki varlıklar hakkında bize bilgiler verir. Bu duyu organlarımızla aldığımız maddi âleme dair bilgiler akıl ve vahiy süzgecinden geçerek gerçek duymaya ve görmeye dönmelidir. Yani çiçeğe bakmak çiçeğin sanatkârını görmeye dönüşmelidir. Yoksa manevi anlamda körlük yaşanır.

Doğru Bilginin Özellikleri: Gerçek, güvenilir, kesin, faydalı olandır. Zan, rüya, hayal, tahmin, vehim, taklit ve nefse dayalı bilgiler doğru bilginin kaynakları olamaz.

B) Doğru İnanç: İnsanda doğuştan gelen fitri bir özelliği olan inanma eğilimi vardır. Bu ihtiyacın doğru bir şekilde karşılanıp doğru bir inanca dönüşebilmesi için peygamberler ve ilahi kitaplardan beslenmesi gerekir. Bu evrensel olan doğru inanç ise "tevhid" yani Allah'ın birliği ilkesidir. Kişi bunu kalp ile tasdik etmeli ve eğer bir engel yoksa dil ile de ikrar etmeli yani söylemelidir. Bu inancın tersi ise Allah'a ortak koşmak denilen **Şirk**'tir. Tüm peygamberler bu şirki temizlemeye ve inancı tevhid doğruluğuna getirmeye çalışmışlardır.

Kişinin hiçbir araştırma yapmadan sorgulamadan sadece çevresini taklit ederek elde ettiği inanç **(Taklidi İman)** olgun bir doğrulukta olan inanç değildir. Her an kaybedilme durumu vardır. Allah bizden aklımızı kullanmamızı ve bilinçli bir şekilde inanmamızı ister, işte kişinin delillerini bilerek, sorgulayarak elde ettiği inanç **(Tahkiki İman)** gerçek doğrulukta olan inançtır.

C) Doğru Davranış: Kişinin doğru bilgi ve doğru inanç ile Allah'ın rızasını gözetmek amacıyla yaptığı her faydalı işe **(salih amel)** doğru davranış

denir. Gösteriş, beğenilme kaygısı ve menfaat duygusu olmadan Allah rızasının gözetilerek yapılmış ilahi emir ve yasaklara ters düşmeyen ve insanların hayrına olan davranışlar.

Kur'an-ı Kerim Tarihi: Kur'an-ı Kerim Nurdağı Hira Mağarasında, Ramazan'ın 27. Gecesi olan Kadir gecesinde, 610 yılında indirilmeye başlandı. Vahiy süreci **23** yılda tamamlandı. Hz. Peygamber her indirilen ayeti anında ezberliyordu. Ayrıca inen ayetleri **Vahiy Kâtipleri** yazıya geçiriyordu. Cebrail tarafından bildirilen ayet ve surelerin yerlerini peygamberimiz de Vahiy Kâtiplerine söylüyordu. Bununla birlikte her yıl Ramazan ayında o zamana kadar inen ayetleri Cebrail'e okuyor ve kontrol ediyordu. (mukabele)

İlk Halife **Hz. Ebubekir** (r.a), halifeliği döneminde Kur'an sayfalarını toplayarak bir araya getirmeyi kararlaştırdı. Bu amaçla Vahiy Katibi ve hafız olan **Zeyd b. Sabit** başkanlığında bir komisyon oluşturuldu ve ayetler toplanarak **mushaf** adı verildi. Üçüncü Halife **Hz. Osman** (r.a) zamanında ise Kur'an-ı Kerim, elde var olan bu **mushaf** üzerinden çoğaltılarak **Mekke, Basra, Kufe, Bahreyn ve Yemen** gibi çeşitli merkezlere gönderilmiştir.

Kuran'ın İç Düzeni İle İlgili Kavramlar

Ayet: Kur'an-ı Kerim surelerini oluşturan vahiy ifadelerinden her birine verilen addır. Kur'an'da birkaç harften oluşan ayetler olduğu gibi bir kelimeden oluşan ayetler de vardır. En uzun ayet Bakara suresinin 282. ayeti olup bir sayfadan ibarettir. Kur'an-ı Kerim'de yaklaşık olarak 6666 ayet vardır.

Sure: Kur'an-ı Kerim'i oluşturan, kendi içinde bir anlam bütünlüğü bulunan, farklı sayıda ayetlerden meydana gelen bölümlerden her birine sure denir. Kur'an-ı Kerim'de **114** sure bulunur. Bunlardan en uzun **286** ayetten oluşan **Bakara**, en kısası ise **üç** ayetten meydana gelen **Kevser** suresidir. Her surenin kendine özgü bir adı vardır. Sureler adlarını genellikle içinde geçen bir olay, olgu, durum, kişi veya konudan alır. İbrahim, Meryem, Nisa (kadınlar) gibi. Kur'an-ı Kerim'in ilk suresi **Fatiha**, son suresi ise **Nas**'tır. Tevbe suresi hariç bütün surelerin başında besmele ifadesi yer almaktadır.

Cüz: Kur'an-ı Kerim'in yirmişer sayfalık her bir bölümüne verilen addır. Kur'an'da toplam otuz cüz vardır.

Mushaf: Kur'an-ı Kerim'in Hz. Ebu Bekir (r.a) zamanında kitap haline getirilen ilk nüshasına Mushaf adı verilmiştir.

Kuran'ın Okunması İle İlgili Kavramlar

Tecvid: Kur'an-ı Kerim'in güzel bir biçimde okunmasıyla ilgili kurallar bütünüdür.

Mukabele: Karşılıklı Kur'an-ı Kerim okumaktır. Bir kişinin Kur'an-ı Kerim'i kitaptan veya ezberden okurken başkalarının onu dinlemesi ve takip

etmesidir. Ramazan ayında mukabele okunmasının yaygınlaşmasının nedeni, Hz. Peygamber'in (s.a.v) ve Cebrail (a.s) her Ramazan ayında Kur'an-ı Kerim'i karşılıklı okumalarıdır.

Hatim: Kur'an-ı Kerim'i metinden veya ezberden baştan sona okumaktır. Kur'an-ı Kerim'i hatim etmek büyük sevap kazandırır. Çünkü Peygamberimizin (s.a.v) bir hadisine göre, bir kişi Kur'an-ı Kerim okumaya başladığında onun her bir harfinden en az on sevap kazanır ve bu sevap binlere kadar katlanarak çıkabilir.

Hafızlık: Kur'an-ı Kerim'in bütün ayetlerini ezberlemektir. Kur'an-ı Kerim'i ezbere bilen kimselere "hafız" denir.

Kur'an'ın Anlaşılması ve Yorumlanması İle İlgili Kavramlar

Meal: Kur'an-ı Kerim'in başka bir dile çevirisine meal denir. Dünyada konuşulan hemen her dilde Kur'an-ı Kerim'in çevirileri yapılmıştır. Her çeviride mutlaka anlam kaybı olacağı ve meallerin hiçbir zaman Kur'an-ı Kerim'in aslını tutmayacağı unutulmamalıdır. Bu yüzden mealler tefsirle birlikte okunmalıdır.

Tefsir: Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini, çeşitli yönleriyle detaylı bir şekilde açıklamaya tefsir denir. Tefsir yapılırken diğer ayetlere, hadislerle, hatta zamanın teknik bilgilerine ve din alanında uzmanlaşmış kişilerin görüşlerine yer verilir. Tefsir yapan kişiye "müfessir" denir.

Her insan tarafından okunduğunda anlaşılabilir nitelikteki ayetlere "muhkem ayetler" denir. Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin çoğu, muhkemdir. Yorumu açık ve mecaz anlamlar taşıyan ayetlere "mütesabih ayetler" adı verilir. Bu ayetlerin içerdiği anlamların doğru anlaşılabilmesi için tefsire başvurulur.

Kur'an-ı Kerim'in Belli Başlı Konuları: "İnanç, İbadet ve Ahlak" olarak sıralanabilir.

5.ÜNİTE: HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE DİN

Hak ve Özgürlük Kavramı: "İnsaf, görev, sorumluluk, hakların korunması veya sahibine ödenmesi gereken maddi – manevi değer, pay ve menfaatler" anlamlarına gelen "hak" kelimesi Kur'an-ı Kerim'deki birçok ayette yer alır. İnsanların birbirlerine karşı olduğu gibi devlete karşı da hakları ve ödevleri vardır. İnsanlar, özgürlük alanı içinde başkalarına zarar vermeden diledikleri gibi yaşar. Bu nedenle özgürlük, her insanın doğuştan elde ettiği bir haktır. Temel hak ve özgürlükler, evrenseldir. İnsan; dini, dili, ırkı, cinsiyeti, rengi ve milliyeti ne olursa olsun her zaman her yerde bu hak ve özgürlüklere sahiptir.

Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah (c.c) temel hak ve özgürlüklerle ilgili bütün insanlığa seslenir ve şöyle buyurur: "**İnsanların hakkı olan şeyleri kısımayın. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın.**" (Şuara 183) Hz. Peygamber de Veda Hutbesi'nde

kişisel hak ve hürriyetleri şöyle açıklamıştır: **“Ey insanlar bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ve bu şehriniz nasıl mübarek bir şehir ise canlarınız, mallarınız ve namuslarınız da öyle mukaddestir, dokunulmazdır ve her türlü tecavüzden korunmuştur.”**

a) Yaşama ve Sağlık Hakkı: Yaşama, hak ve özgürlüklerin en değerlisidir. Çünkü diğer temel hak ve özgürlükler, ancak bu hakka sahip olduğunda ortaya çıkar. İslam, öldürmeyi en büyük günahlardan sayar. Yüce Allah bir ayette şöyle buyurur: **“ ... Kim bir cana kıymayan veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayan bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir kimsenin yaşamasına sebep olursa bütün insanları yaşatmış gibi olur ... ”** (Maide 32) Sağlık hakkı, insanın bedensel ve ruhsal sağlığını korumayı ve tedavi görme hakkını ifade eder. İslam dini, pek çok hastalığın nedeni olan pisliklere karşı önlem olarak temizliği imanın yarısı olduğunu kabul etmiştir. Peygamberimiz (s.a.v) hastalandığında tedavi olmuş, insanlara tedavi olmalarını öğütlemiştir. Peygamberimiz şöyle demiştir: “Hastalandığınızda tedavi olun; Allah şifası olmayan bir dert vermemiştir; yaşlılık hariç çünkü onun ilacı yoktur.” (Buhari, Tıb, 1.)

b) Eğitim Hakkı: Eğitim; yetenekleri ortaya çıkarmak, iyi insan yetiştirmek, günlük ihtiyaçları karşılama becerisi kazandırmak, sözle davranışı birleştirmek ve evrensel ahlaki gerçekleştirmek amacıyla yapılan çalışmalardır. İslam’a göre bilgi, insanı Allah’a yaklaştıran ve ona diğer varlıklara karşı sorumluluk bilinci kazandıran bir değerdir. Bu konuda Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur: **“ ... Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? ... ”** (Zümer 9) **“ ... Allah’tan ancak bilgin kulları hakkıyla korkar ... ”** (Fatır 28)

c) Düşünce ve İfade Özgürlüğü: Düşüncenin özgür olması gerektiği, insanlığın yaşadığı deneyimler sonucunda elde ettiği en önemli kazanımlardan biridir. Sağlıklı ve doğru kararlar alınması için insanların bir konu hakkında görüşlerini özgürce ifade edebilmeleri gerekir. Bu yüzden İslam dini **istişare** (herhangi bir konuda doğruya ulaşmak veya yaklaşmak için bir başkasının görüşüne başvurma) kurumuna önem vermiştir. Düşüncelerini açıklama özgürlüğü, bir kişiye veya kuruma hakaret etme, kişilik haklarına saldırma, aşamasına gelmemelidir. Bu, düşünce özgürlüğünden çıkıp başka birinin hakkını ihlal etme demektir.

d) İnanç Özgürlüğü: İnanç özgürlüğü, serbestçe inanma, inandığını uygulama, öğrenme – öğretme ve yayma kapsamındaki eylemleri içerir. Kişiler, inanmak ve inanmamak noktasında serbesttirler. Bu nedenle akıl ve irade sahibi kişiye bir inancı zorla kabul ettirmeye çalışmak yanlıştır. İslam’a göre insanları inanç konusunda zorlamak mümkün değildir. Kur’an-ı

Kerim'de bir ayette "**Dinde zorlama yoktur; Artık hak ile batıl iyice ayrılmıştır...** " (Bakara 256) buyrulmaktadır. Bu öğretiyi esas alan Müslümanlar, tarih boyunca diğer din mensuplarının inanç ve ibadetlerine müdahale etmemişlerdir.

e) İbadet Hakkı: Din ve vicdan özgürlüğünün devamı, ibadet hakkıdır. Bir dine inanan kimsenin, o dinin gereklerini yerine getirebilme imkânını da talep etmesi en büyük hakkıdır.

f) Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı: Özel yaşam, kişinin sadece kendisine ait olan, başkalarıyla paylaşmak istemediği hayat alanıdır. Özel yaşamın gizliliği; konut dokunulmazlığı, özel eşyanın gizliliği, haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği hakkını içerir. İslam dini, özel yaşamın gizliliğini korumaya yönelik olarak bazı tedbirler almıştır. Allah (c.c) Kuran-ı Kerim'de, "**Ey inananlar! Zannın çoğundan sakının çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin suçunu araştırmayın; kimse kimseyi çekirtmesin...** " (Hucurat, 12) ayeti ile kişileri uyarmaktadır. Yine başka ayette Yüce Allah (c.c) "**Ey iman edenler! Kendi evinizden başka evlere, seslenip izin alarak ev halkına selam vermeden girmeyiniz... Eğer evde kimseyi bulamazsanız, yine de size izin verilmedikçe içeri girmeyiniz. Size "dönün!" denirse, dönün...** " (Nur suresi, 27- 28) buyurmaktadır.

g) Ekonomik Haklar: Ekonomik hakların başlıcaları; mülk edinme, çalışma, adil gelir dağılımıdır.

Mülkiyet hakkı: Bir menkul veya gayrimenkul mal üzerinde tasarruf etme, kullanma ve faydalanma hakkıdır. Mülkiyet, meşru yollardan biriyle edinilmelidir, hırsızlık, kumar ve rüşvet gibi haksız kazanç yoluyla mülk edinilemez.

İş ve çalışma hakkı: Her birey meşru bir işte belli kurallar altında çalışma hakkına sahiptir. İşverenin de çalışanlara karşı ödevleri vardır.

Ücret ve adaletli gelir dağılımı: İslam, emeği ve alın terini kutsal sayar. Herkes çalıştığının karşılığını alma hakkına sahiptir.

Hak ve Özgürlüklerin Kullanımı: Kişinin, özgürlüklerini sorumluluk bilinci içinde başkalarına zarar vermeden kullanması gerekir. Hak ve özgürlüklerin hiçbirisi, temel hak ve hürriyetleri yok etmek amacıyla kullanılamaz. Hak ve özgürlüklerin ihlaline uğrayan kişi, bunu kendisi halletme yoluna gitmeden devlet organı eliyle yapmalı.

Hak ve Özgürlüklerin Kullanımını Engelleyen Alışkanlıklar: Bunların başında **alkol, uyuşturucu, kumar** ve **sigara** gelir.

Hukukun Üstünlüğü: **Hukuk**, toplum hayatında kişilerin birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen ve uyulması kanun gücüyle desteklenmiş bulunan toplumsal kuralların bütünüdür. İnsanlar, belirlenen hukuk kuralları çerçevesinde hareket ettiklerinde huzur, güven, barış içinde

yaşarlar. İnsanların hukukun üstünlüğüne inanarak hukuk dışında yollara başvurmamaları, huzurlu bir toplumun oluşmasında en önemli etkindir.

Kul Hakkı Yemek Büyük Günahtır: Kul, bu ifadede insan demektir. Bir insanın temel hakları ve özgürlükleri ihlal edildiğinde o kişinin hakkı çiğnenmiş olur. İnsanların kamuda ya da devlette olan görevlerini (vergi vermek, kanunlara saygı göstermek gibi) yapmamaları da kul hakkına girer.

11.SINIF 1.ÜNİTE: DÜNYA VE AHİRET

1) VAROLUŞUN VE HAYATIN ANLAM: Ahiret inancı kişinin bu dünyayı anlamlandırmasını ve niçin yaratıldığının farkına varmasını sağlar. Ahiret inancı sayesinde insan, kafasındaki pek çok sorunun cevabını bulur ve hayatını daha huzurlu ve mutlu bir şekilde sürdürür. Akıl ve irade sahibi olan insanı Allah-ü Teâlâ yaptığı davranışlardan sorumlu tutacağını ifade etmiştir. Aklını ve iradesini kullanmaya başlayan insan "Ben niçin yaratıldım? Bu dünyaya geliş amacım nedir? Öldükten sonra ne olacağım?" gibi soruları sormaya başlar. Bu sorularına doğru cevap alabilmek için evrendeki düzen ve uyumu gözlemler ve buradan bir cevaba ulaşmaya çalışır. İnsan Allah'ın (cc) kendisine vermiş olduğu selim aklı ve özgür iradeyi kullanarak evrendeki bu düzeni tefekkür etmeli, bunların başıboş ve amaçsız bir şekilde yaratılamayacağını farkına varmalıdır. Kişi Dünya ile Ahiret arasında Bir denge kurmalıdır! İnsan'ın bu dünyaya gönderiliş amacı dünya hayatını Allah'ın rızasına uygun bir şekilde değerlendirerek ahiret hayatı için doğru bir şekilde yatırım yapmaktır. Ne dünyası için ahiretini ne de ahireti için dünyasını boşlamamalıdır. İkisi için de gerekli çalışmaları yapmalıdır. Kur'an'da "Allah'ın sana verdiği (maldan harcayıp) ahiret yurdunu ara, dünyadan da nasibini unutma."

A) Ahiret İnançının İnsana ve Topluma Kazandırdığı Faydalar

- 1-** Ahirete iman, kişinin öldükten sonra yok olma korkusunu ortadan kaldırır.
- 2-** Dünyada iken yaptığı her davranıştan hesaba çekileceğini; en küçük bir iyiliğin de kötülüğün de cezasız kalmayacağını bilerek sorumluluk sahibi olmasını sağlar.
- 3-** Bu dünya hayatının geçici olduğunu bilir hırsına yenik düşmez ve kanaatkâr olur.
- 4-** Kişi yaptığı her işte menfaati değil Allah'ın rızasını gözetmeyi amaçlar.
- 5-** Ahlaklı bir hayat yaşamaya çalışır. Çevresine kötülük yapmaktan kaçınır.
- 6-** Kişi bu dünyada başına gelen sıkıntıların imtihan olduğunu, eğer sabreder ve Allah'ın rızasına uygun bir hayat yaşarsa ahirette pek çok nimete kavuşacağını bilir.
- 7-** Ahirete inanan bir kişi sadece insanlara karşı değil doğaya ve hayvanlara karşı da merhametlidir. Her can taşıyan varlığa yapılan iyilikte bir sevap olduğunu bilir.

2) AHİRET ÂLEMİ: Ahirete inanmak, imanın altı şartından birisidir. Dünya hayatından sonra başlayacak olan ve ebedi olarak devam edecek hayata ahiret denir. Ahirete iman, "**İlahi Adalet**" ilkesinin bir sonucudur. İnsanlar bu dünyada yapılan en küçük bir iyiliğin de kötülüğün de karşılığının ahiret hayatında görüleceği düşüncesi ile huzurlu olur teselli bulurlar.

A) Ahiret Hayatının Evreleri

1) Ölüm: İnsan ruh ve bedenden oluşan bir canlıdır. Ruh bedenden ayrıldığı zaman insan için kaçınılmaz bir gerçek olan ölüm meydana gelecektir. İnsanın ömrünün sona erdiği ana "**Ecel**" denir. Kişi ecelinin ne zaman olduğunu bilemez, ecelini öne alamaz veya geciktiremez. Ölüm, dünyadan ahirete geçiş kapısıdır.

2) Kabir Hayatı (Berzah): Kabir hayatının bir diğer ismi de berzah'tır. Berzah, iki şey arasındaki set, perde veya engel demektir. Kişi vefat ettikten sonra kabre koyulur, kabirde yeniden dirilişin olacağı güne kadar bekler. Bu sırada Münker ve Nekir isimli iki melek gelerek ona bazı sorular sorarlar ve duruma göre kabri cennetin veya cehennemin küçük bir misali olur.

3) Kıyamet: İsrail isimli melek, sura iki defa üfleyecektir. İlk üflemesinde kıyamet olayı gerçekleşecek, evrendeki düzen bozularak, dünya hayatı son bulup her şey yok olacaktır. Kıyametin vaktini ise sadece Allah-ü Teâlâ bilir. Bize düşen ona gerekli hazırlığı yapmaktır.

4) Yeniden Diriliş (Ba's): Kıyamet koptuktan sonra İsrail meleği Sura ikinci defa üfleyecektir. Bu üfleştikten sonra ilk insandan itibaren yeryüzünde yaşamış ne kadar canlı varsa diriltilecektir. "O gün insanlar hakka çağıran o korkunç sesi (Sur sesini) işiteceklerdir. İşte bu, (kabirlerden) çıkış günüdür" ayeti buna işaret eder.

5) Toplanma (Haşır): Diriltiilen tüm canlılar "**Mahşer**" ismi verilen büyük bir meydana toplanırlar. Bu toplanma işine "**Haşır**" denir. O gün herkes kendi derdine düşecek, en yakınları ile bile ilgilenmeyecektir.

6) Hesaba Çekilme: Mahşer meydanında insanlara amel defterleri dağıtılarak dünyada iken yaptıkları bildirilir ve hesaba çekilme süreci başlar. Hesabı bizzat Allah-ü Teala görecektir. Bu amel defterlerinde insanların yapmış oldukları en küçük bir iyilik de kötülük de yer alacaktır. Hesaba çekilme sürecinde insanlara yaptıkları gösterilecektir. İnsanlar bunları inkar ederse ağızları mühürlenir, elleri ve ayakları şahitlik eder. "O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder." ayeti buna işaret eder. Bu evrede özellikle kul hakları sevap ve günahların değişimiyle ödenmiş olacaktır.

7) Mizan: Hesaba çekilme işlemi bittikten sonra kişinin yapmış olduğu iyilik ve kötülükler "Mizan" ismi verilen hassas bir terazide tartılır. Sevap ve günahların ağır basmasına göre karar verilir.

8) Cennet ve Cehennem: Ameller tartıldıktan sonra tüm insanlar Cehennem üzerine kurulu olduğu rivayet edilen "**Sırat Köprüsü**"nden geçerler. Dünyada ibadetlerin yapılıp yapılmamasına göre bu köprüyü değişik hızlarda kat ederler.

Cennet: Sözlük anlamı "ağaçlarla örtülü olan bahçe" demektir. Müminlerin ebedi olarak kalacakları ve her çeşit nimete ulaşabilecekleri sonsuz ahiret yurduudur.

Cehennem: Sözlük anlamı "derin kuyu" demektir. Kâfirlerin sürekli olarak kalacakları, Müminlerin ise bir kısmının günahlarını çekinceye kadar kalacakları ahiret yurduudur. Cehennem için Kur'an-ı Kerim'de "Cahim, Nar, Haviye, Sakar, Leza ve Hutame" gibi isimler de kullanılmıştır.

3) AHİRETE UĞURLAMA

Ölen Bir Kişi İçin Yapılması Gerekenler

a) Borcunu Ödeyip Vasiyetini Yerine Getirmek: Ölen kişinin borçları varsa bunlar öncelikli olarak kendi malından ödenir. Eğer kendisi bir para veya mal bırakmamışsa kişinin kul hakkı ile gitmemesi için varisleri yani yakın akrabaları tarafından borçları ödenmelidir. Kişi vefat etmeden önce eğer kendisinden sonra yapılmasını istediği şeyler varsa bunları ya yazılı veya sözlü olarak yakınlarına iletir, buna "**vasiyet**" denir. Vasiyetin yerine getirilebilmesi için "meşru" istekler olmalıdır, yani haram ve yasak olan şeyler olmamalıdır. Malından hayır kurumlarına veya başka bir yere verilmesi vasiyeti de 1/3'ü geçmemelidir. En sonda da kalan mal "miras" olarak varisleri arasında bölüştürülür.

b) Techiz: Sözlükte "hazırlamak" anlamına gelir. Dini bir kavram olarak techiz, vefat eden kişinin yıkanması (gasil), kefenlenmesi (tekfin), tabuta konulup kabre taşınması (teşyi) ve kabre konulmasına (defin) kadar yapılması gereken şeylerin tamamına verilen isimdir.

c) Cenaze Namazını Kılmak: Kişi vefat ettikten sonra "gasilhane" denilen yerde "teneşir" isimli taşın üzerinde güzelce yıkanır ve kefenlenir. Sonra camiye getirilerek "musalla" denilen taşta konulur. Cenaze namazı, "farz-ı kifaye" bir namazdır. Yani bir topluluktan bir-iki kişinin yerine getirmesiyle diğerlerinden sorumluluğun kalktığı farz çeşididir. Bu namazın rükû ve secdesi yoktur. Dua niteliği taşır. Dört tekbir alınır. 1. tekbirde (Subhaneke) 2.'de (salli-barik) 3.'de (Cenaze duası veya Rabbenâ) 4. tekbirden sonra selam verilir.

d) Taziye ve Kur'an Okumak: Cenaze evine başın sağolsuna gidilip "taziye"de bulunarak üzüntülü aileye moral ve destek olunur. Ölenin ardından Kur'an okunur ve okunan Kur'an'ın sevabı vefat eden kişiye bağışlanır.

e) Dua Etmek ve Hayır Yapmak: Ölen kişinin ardından günahlarının bağışlanması için dua etmek ve ibret alınması bakımından kabirleri ziyaret

etmek tavsiye edilmiştir. Vefat eden kişinin arkasından onun adına hayır yapmak da onun sevap hanesine yazılan bir davranış olacaktır.

Alevilik-Bektaşilik'te Ölüm Anlayışı: Ölen kişi için "Hakk'a yürüdü" ifadesi kullanılır. Ölümü, Hakk yani Allah ile bir kavuşma olarak ifade ettikleri için Cenaze Merasimlerini "Hakk'a Yürüme/ Uğurlama Erkanı" olarak ifade ederler. Ölen kişinin için 7. veya 40. gününde "Dardan İndirme Cemi" yapılır ve ölen kişi için helallik istenir, sonrasında da kesilen kurban ceme katılanlara dağıtılır ve yemeği yapılır.

2. ÜNİTE: KURAN'A GÖRE HZ. MUHAMMED (SAV)

1) Hz. Muhammed (sav)'in Şahsiyeti (İnsani Yönü)

A) Dürüst ve Güvenilir Olmak: Hz. Muhammed (sav), kendisine Peygamberlik verilmeden önce de Arap toplumunda güvenilirliği ile ön plana çıkmış biriydi. Araplar, kendisine güvenilir anlamına gelen "**el-Emin**" lakabını vermiştir. Hz. Muhammed (sav) kendisine emanet edilen eşyaları muhakkak sahiplerine teslim etmiş, verdiği sözleri yerine getirmiş, imzaladığı anlaşmalara ihanet etmemiştir. Şaka dahi olsa asla yalan konuşmamıştır.

B) Affedici ve Merhametli Olmak: Merhamet, kişinin bir başka can taşıyan varlığa karşı şefkatli olması, ona sevgi ve saygısını göstermesidir. Allah-ü Teala Peygamberimizin merhametini övmüştür: "Andolsun size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şef katlidir, merhametlidir." (Tevbe, 728. ayet)

Hz. Muhammed (sav) Taif'te kendisini şehre sokmayan ve taşıyan insanlara bile hayır dua etmiş "Rabb'im! Halkımı bağışla, onlar ne yaptığını bilmiyor:" demiştir. Savaş esnasında çocuklara, yaşlılara ve kadınlara, din adamlarına dokunulmamasını istemiştir. Hayvanların bakımı, çalıştırılması ve doğa hakları konusunda Müslümanlara sık sık uyarıda bulunmuş, gereksiz yere ağaç kesimini yasaklamıştır.

C) Adil Olmak ve Hakkı Gözetmek: Adalet, "her hak sahibine hakkını vermek, ölçülü ve dengeli olmak" demektir. Hz, Muhammed (sav), her zaman adaletli olmuş, insanlar arasında ırk, dil, kabile ayrımı yapmamış, en yakını olsa bile onu da adaletle yargılamıştır. Gençlik dönemlerinde zulme uğramış yabancı tüccarların hakkını savunmak için "**Hilfu'l- Fudul**"a (Erdemliler Topluluğu) katılmıştır. Bedir Savaşı'nda esir düşen amcası Abbas ve damadını fidye almadan serbest bırakmamış, suç işleyen kızı Fatıma dahi olsa cezalandıracağını ifade etmiştir.

D) Hoşgörülü (Müsamahakâr) Olmak: Hoşgörü, kişinin kendinden farklı düşünenlere saygı göstermesi, insanların kendisine yapmış olduğu hataları görmezden gelmesidir. Peygamberimiz insanların dine baskı ve tehdit ile değil gönül rızası ile girmelerini istemiştir. Hz. Muhammed (sav), Medine'ye

hicret ettiği zaman orada yaşayan Yahudiler ile herkesin dinini özgürce ve toplum içinde barış içinde yaşamaları konusunda bir anlaşma yapmıştı. Necran'dan Peygamberimizle görüşmek için Medine'ye gelen Hristiyanları Mescid-i Nebi'de misafir etmiştir. Onlar ibadet etmek için izin istediklerinde ise Mescid'in bir bölümünü onların ibadeti için tahsis etmiştir. Mekke fethedildikten sonra kendisine uzun yıllardır düşmanlık yapan insanlara karşı hoşgörü ile yaklaşmış, onları da affetmiştir.

E) Sabırlı, Kararlı ve Cesur Olmak: Sabır; kişinin başına gelen her türlü olumsuz duruma katlanması, isyan etmemesidir. Allah Resulü, küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiştir. Hz. Fatıma hariç bütün çocukları kendisi hayatta iken vefat etmiş, bu zorluklar karşısında yılmamış, sabrederek bu günleri aşmıştır. İslam'a davet sırasında kendisine yapılan her türlü teklife ve tehdide "Bir elime güneşi diğer elime ayı verseler yine de bu davadan vazgeçmem" diyerek karşı koymuştur.

F) Mütevazı (Alçakgönüllü) Olmak: Alçakgönüllü olmak, kişinin herhangi bir gurur ve kibre kapılmaması, insanlara karşı son derece saygılı ve sevgi dolu olmasıdır. Allah-ü Teala Kur'an-ı Kerim'de "Rahman'ın kulları, yer yüzünde tevazu ile yürüyen kimselerdir..." diyerek alçak gönüllü olmayı övmüştür. Hz. Aişe Peygamberimizin ev içinde iken diğer insanlar gibi olduğunu, onun ev işlerine yardım ettiğini, kendi özel işlerini kendisinin yaptığını ve çarşıya-pazara çıkarak evin ihtiyaçlarını aldığını ifade etmiştir. Hz. Muhammed (sav) içinde yaşadığı toplumdaki insanlara karşı eşit davranmıştır. Onlar arasında siyah-beyaz, zengin ve fakir ayrımı yapmamıştır. Kimin ihtiyacı varsa yardımına koşmuştur. Allah Resulü, kendisine hizmet edenlere ve yardımı dokunanlara her zaman vefalı davranmıştır.

Sonuç olarak Hz. Muhammed (sav) bir insan gibi yaşamış, ihtiyaçlarını gidermiş, toplum ile birlikte olmuş, sıkıntılı ve zor günler geçirmiştir. Kuran'da bu durum şöyle belirtilir. "De ki ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilahınızın bir ilah olduğu vahyolunuyor." Buna göre peygamberimizi diğer insanlardan ayıran özelliği **vahiy almasıdır** diyebiliriz. Eğer bizim gibi insan olmasa veya insani özelliklere sahip olmayıp her zaman üstün özelliklerle yaşasa biz onu kendimize örnek alamazdık ve onu tanrılaştırma durumu dahi oluşabilirdi hem herkes inanmak zorunda olur, irademiz devre dışı kalır ve böylece imtihanın da bir anlamı kalmazdı.

2) Hz. Muhammed (sav)'in Peygamberlik Yönü:

A) Tebliğ Görevi: Tebliğ, Peygamberlerin Allah'tan almış oldukları vahyi herhangi bir azaltma veya ekleme yapmadan olduğu gibi insanlara bildirmektir. Hz. Muhammed (sav) ilk vahyi aldıktan sonra üç yıllık bir süre boyunca sadece en yakın çevresine gizli bir şekilde bunu tebliğ etmiştir. Üç yılsonunda gelen Hicr Suresinin 94. ayeti ile "Öyleyse sana buyrulandı açıkça

söyle ve müşriklere aldırış etme!” emri ile Peygamberimiz Kâbe yakınlarındaki Safa Tepesi’ne çıkmış ve insanları açıkça Allah’ın dinine çağırarak tebliğde bulunmuştur. Peygamberler Allah’tan aldıkları vahyi tebliğ ederken herhangi bir baskı veya zorlamada ya da herhangi bir ücret talebinde de bulunmazlar. Peygamberlerin görevi sadece tebliğdir, duyurmaktır. İnsanların inanıp inanmamasından onlar sorumlu değildir.

B) Tebyin Görevi: Tebyin, Arapçada beyan kökünden gelen bir kavramdır. Kapalı olan bir şeyi açığa çıkarmak ve anlaşılır bir dille açıklamak anlamlarına gelir. Hz. Muhammed (sav), Kur’an’ı hem söz hem de güzel davranışları ile açıklamıştır. Bir ayet indiğinde sahabe anlayamadığı veya uygulamada zorluk çektiği yerleri hemen Peygamberimize sorar, Hz. Muhammed (sav) de onları bu konuda bilgilendirirdi. Peygamberimizin bu özelliğine Kur’an’da “Beyan (Tebyin)” denilmiştir. Kuran’da “Namazı kılın!” der ancak nasıl kılınacağı anlatılmaz. Peygamberimiz “Beni nasıl namaz kılar görüyorsanız siz de öyle kılın:” buyurarak bizlere öğretmiştir.

C) Teşri Görevi: Teşri, hüküm vermek ve yasa koymak demektir. İslam dininde teşri yetkisi Allah-ü Teâlâ ve Peygamberimize aittir. Peygamberimizin (sav) Kur’an’da yer almayan bir konu hakkında hüküm verme yetkisi vardır. Peygamberimizin vermiş olduğu bu hüküm Kur’ani temellere dayanmalıdır. Peygamberler sürekli Allah’ın gözetiminde ve yanlış bir şey yaptığı zaman hemen uyarıldıkları için teşri Allah’ın izni ve bilgisi dâhilinde olmaktadır. Örneğin, Kur’an-ı Kerim’de Allah-ü Teala hangi hayvanların etinin yenmeyeceği hususunda şöyle buyurmuştur: “Size ölü hayvan etini, kanı, domuz etini ve Allah’tan başkası adına kesilen hayvanı haram kılmıştır. Fakat istek göstermeksizin ve ölçüyü aşmaksızın başı darda kalan kimse üzerine günah yoktur...” Allah Resulü de: “Azı dişi olan her yırtıcı hayvan, pençeli olan her yırtıcı kuş yasaktır.” buyurarak bu haramların sınırını genişletmiştir.

D) Temsil Görevi: Temsil, “örnek olmak ve bir grup veya topluluk adına davranmak” demektir. Allah Resulü içinde yaşadığı insanlara gerek söz gerekse davranışları ile örnek olan birisiydi. O insanlık için “**Üsve-i Hasene**” dir yani en güzel örnektir. Allah Resulü güzel ahlakı ile ön plana çıkmıştı. Hz. Aişe’ye Allah Resulü’nün ahlakı nasıldı? diye sorulduğunda ; “O’nun ahlakı Kur’an’dı” diye cevap vermiştir.

3. Hz. Muhammed (sav) ’e Bağlılık ve İtaat:

A) Hz. Muhammed’e (sav) itaat, Allah’a itaattir: Allah-ü Teala, kendi emir ve yasaklarını insanlara Peygamberler aracılığı ile iletmıştır. Allah-ü Teala insanlardan Peygamberlerine itaat etmelerini ve onun dediklerini yapmalarını istemiştir. İtaat, söz dinlemek ve isyan etmemektir. Peygamberlere itaat eden kimse Allah’a itaat etmiş olur. “Kim Peygambere itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse, (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik.” (Nisa, 80. ayet) Peygamberimiz bu hususla ilgili

olarak "Her kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiştir. Her kim bana isyan ederse, Allah'a isyan etmiştir." buyurur.

B) Hadis ve Sünnet Kavramları: Hadis ve sünnet birbirleri ile yakın anlamı olan iki kavramdır. Sünnet, hadisten daha kapsamlıdır. Çünkü **Hadis**, Peygamberimizin sözlerini ifade ederken **Sünnet**; söz, fiil ve onaylamalarını da içerir. Üçe ayrılır:

1)Kavli (söz ile) Sünnet: Peygamberimizin insanları aydınlatmak amacı ile bir konu hakkında söylemiş olduğu sözlerdir. Örneğin "Kolaylaştın, zorlaştırmayın. Müjdeleyin, nefret ettirmeyin." gibi. Bu kavram hadis kavramı işle aynıdır.

2)Fiili (davranış ile)Sünnet: Peygamberimizin bizzat kendisinin yaparak gösterdiği ve bize de yapmamızı tavsiye ettiği davranış ve uygulamalarıdır. Örneğin Kur'an-ı Kerim'de "Namazı kılın!" emri vardır. Ancak namazın nasıl kılınacağı, kaç rekât olduğunu biz sünnetten öğreniriz.

c)Takriri (onaylama ile) Sünnet: Peygamberimizin, bir kişi tarafından yapılan bir davranışı onaylamasına veya ses çıkarmamasına denir. Çok soğuk bir gün sabah namazı kılmak için gusül abdesti alması gereken bir sahabe'nin teyemmüm alıp namaz kılmıştır. Peygamberimiz niye böyle yaptığını sorunca "Allah-ü Teala kendinizi tehlikeye atmayın buyuruyor" deyince gülümsemiş ve bir şey dememiştir.

C) Başlıca Hadis Kaynakları: Peygamberimizin vefatından sonra Sahabelerin de vefat etmesi ile birçok kimse Allah Resulüne ait olmayan sözler söylemeye başladılar. Bu durumdan endişelenen bazı İslam âlimleri Hicri 2. asırdan itibaren Peygamberimizin hadislerini yazarak bir kitap haline getirmeye başladılar. Uzun süren çalışmalar sonucunda Kütüb-i Sitte (Altı Kitap) oluşmuştur:

1) Sahih-i Buhari: En meşhur hadis kitabıdır. Yazarı Muhammed b. İsmail Buhari'dir. 7397 hadis vardır. Kuran'dan sonra en güvenilir kaynaktır.

2) Sahih-i Müslim: Müslim bin Haccac tarafından derlenmiştir. Buhari'den sonra en güvenilir hadis kaynağı kabul edilir. 3033 hadis yer almaktadır.

3) Sünen-i Ebu Davud: Ebu Davud Sicistani tarafından derlenmiştir. 4800 hadis vardır.

4) Sünen-i Tirmizi: Muhammed bin İsa Tirmizi derlemiştir. 3962 hadis vardır. Tirmizi eserini fıkıh konularına göre tertip etmiştir.

5) Sünen-i Nesai: Muhammed bin Şuayb en-Nesai derlemiştir. 5700 hadis vardır. Sünenler içinde en az zayıf hadis içeren kitap olduğu ifade edilir.

6) Sünen-i İbni Mace: Muhammed bin Yezit (ibn Mace) derlemiştir. 4341 hadisi konularına göre tasnif ederek eserine almıştır.

Bununla birlikte; İmam Malik'in "**Muvatta**", Ahmed bin Hanbel'in "**Müsned**"ve Darimi'nin "**Sünen**"i de hadis kitapları içerisinde yer alır. Bu üç

kitabın da eklenmesi ile dokuz kitaptan oluşan külliyata "**Kütüb-i Tis'a**" denilir.

D) Kültürümüzde Ehl-i Bey Sevgisi: Ehl-i Beyt "ev halkı" anlamında peygamberimizin eşleri, çocukları ve torunlarını içine alan kavramdır. Müslümanlar, Peygamberimizin ismi anılırken başına saygı ifade eden "Hz." İfadesini eklemiş ve salâvat getirmiştir. Çocuklarına Muhammed, Mehmet, Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin isimlerini koymuşlardır. Süleyman Çelebi "Mevlid-i Şerif'i" yazmıştır. Ahlakını ve Şemalini (yüz güzelliğini) anlatan "Hilye-i Şerifler" yazılmıştır. Yavuz Sultan Selim "kutsal emanetleri" Mısır'ı fethettikten sonra İstanbul'a getirmiştir. Osmanlı'da ehl-i beyt soyundan gelenlerin özel olarak tutulduğu "Nakibu'l-Eşraf "defterleri ile kayıt altına alınmıştır.

3. ÜNİTE: KURANDA BAZI KAVRAMLAR

A) HİDAYET: İslam'ın Aydınlık Yolu: Sözlükte; doğru yolu göstermek, kılavuzluk etmek anlamlarına gelir. "Hüda" ile aynı kökten gelir. Terim Anlamı ise Allah-ü Teâlâ'nın insanlara akıl vererek, Peygamber ve ilahi kitap göndererek doğru yolu göstermesine ve onları karanlıktan aydınlığa çıkarmasına hidayet denir. İslam dinine yeni giren insanlar için de "hidayete erdi/ihtida etti" gibi sözler kullanılır. **Zıt Kavramı:** Hidayet'in zıddı "Dalalet" tir. Dalalet kişinin doğru yoldan sapması, hak dinden yüz çevirip yanlış yollara girmesidir. Allah insanlara doğru yolun hangisi olduğunu ilahi kitaplar ve peygamberler aracılığı ile gösterir, insan da özgür irade ve aklını kullanarak ya hidayet yolunu ya da dalaleti seçer.

Günde beş vakit namaz kılarken Fatıha Suresi'nde "Allahım bizleri doğru yola ilet. Öyle ki kendilerine nimet verdiğin kimselerin yoluna. Gazaba uğramış ve dalalet'e düşmüş kimselerin yoluna değil!" diye dua ederiz.

İnsan Suresi'nin 3. ayetinde Allah-ü Teâlâ "Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik; artık o isterse şükreden olur, isterse nankör." olur diyerek insanın hidayeti veya dalaleti tercih etmesini onun özgür iradesine bağlı kıldığını bizlere bildirmiştir.

B) İHSAN: Allah'ı Görüyormuş Gibi Yaşamak: Sözlükte; İyilik etmek, güzel davranmak, ikramda ve lütufta bulunmak demektir. İhsan'da bulunan kimseye "Muhsin" denir. Terim Anlamı ise kişinin günlük hayatında ve yaşamında sanki Allah'ı görüyormuş gibi davranması ve buna uygun ibadet etmesidir. Cibril hadisi olarak bilinen hadiste Peygamberimiz ihsan kavramını "Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmendir. Sen O'nu görmesen de O seni görür:" diye tanımlamıştır. Hz. Ali "İnsanlar işlerini ihsanla yapmalarına göre değer kazanır." buyurarak bu kavramın önemine dikkat çekmiştir. İhsan kişinin sürekli gözetim altında olduğu bilincinde yaşamasıdır. Biz her ne kadar Allah-ü Teâlâ'yı göremiyorsak da onun bizi sürekli gördüğünü ve

söylediğimiz her sözü işittiğini unutmamalıyız. İnsan kendisinin acizliğinin farkına vardığında Allah'ın mükemmel ve kusursuz olduğunu kavrar.

İhsan kavramı Kur'an-ı Kerim'de Allah'a nispet edilerek kullanıldığında kusursuzluk, mükemmellik ve Allah'ın kullarına bol lütufta bulunmasını ifade eder. Örneğin Secde Suresinin 7. ayetinde "O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı" buyrulmuştur. Kur'an-ı Kerim'de ihsan kavramı insan için kullanıldığında ise kişinin Allah'a karşı kulluk borcunu yerine getirmesi, elindeki maldan ihtiyaç sahiplerine vermesi, iyilik yapması, sabretmesi ve güzel söz söylemesi gibi anlamlarda kullanılmıştır. "Eğer Allah'a güzel bir borç verecek olursanız, onu sizin için kat kat arttırır ve sizi bağışlar." (Tegabun, 7 7. ayet)

C) İHLÂS: Allah İçin Samimiyet: Sözlükte; temizlenmek, arınmak, saflaşmak, samimiyet, içtenlik ve karşılıksız sevgi anlamlarına gelir. Terim anlamı ise; kişinin yaşantısındaki bütün söz, davranış ve ibadetlerinde sadece Allah'ın rızasını gözetmesi ve onu kazanmayı amaçlayarak hareket etmesidir. Kişi inancında samimi olmalı, Allah'tan başka hiçbir varlığa ibadet etmemeli ona şirk koşturmalıdır. Söz ve davranışlarında ise kalbindekini dışına yansıtmalı, yaptığı her işte Allah'ın rızasını kazanmak için uğraşmalıdır. Peygamberimiz "Şüphesiz ki, Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz; lakin kalplerinize ve amellerinize bakar." buyurarak ihlâsı vurgulamıştır. **Zıt Kavramı:** İhlâs'ın zıddı ise "riya"dır. Riya kişinin ikiyüzlü olması, özünün ve sözünün bir olmaması, yapmış olduğu davranışlarda Allah'ın rızasını değil de insanların beğenisini kazanmaya çalışmasıdır. Peygamberimiz riya için "küçük şirk" ifadesini kullanmıştır. İhlâs için Kuranda; "Ey iman edenler! İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah'a tövbe edin. (Tahrim,8.ayet) Riya için de: "Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde malını insanlara gösteriş yapmak için harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkartmayın ..." (Bakara, 264. Ayet)

D) TAKVA: Allah'ın Emir ve Yasaklarına İtaat: Sözlükte; korunmak, sakınmak, saygı göstermek, itaat etmek, çekinmek, güçlendirmek, bilinçli ve dikkatli davranmak anlamlarına gelir. Terim anlamı ise; kişinin Allah-ü Teâlâ'nın emir ve yasaklarına uymasındır. Kısaca kişinin Allah-ü Teâlâ'nın yap dediklerini yapıp, yapma dediklerinden ve şüpheli gördüğü şeylerden ise kaçınması, Rabbine karşı sorumluluk bilinci taşımasıdır. Kişinin takvaya ulaşabilmesi için öncelikle kendisini şirkten koruması, haramlardan kaçınması, tüm benliği ile kalbini Allah'a yöneltmesi ve onun rızasını kazanmak için ibadet etmesi gerekir. Takva sahibi kişiye "Müttaki" denir. Takva kavramı her ne kadar toplumumuzda "Allah'tan korkma" olarak bilirse bu bilgi eksiktir. Takva, kişinin Rabbine olan saygısının bir göstergesidir. Kişinin sevdiğine verdiği değer bir ifadesi onun sevgisini kaybetmekten çekinmesidir. İnsanlar arasında dil, ten rengi, cinsiyet gibi ayrımlar

gözetilmemesi bütün insanların Allah katında eşit oldukları ifade edilmiştir. Allah katında en üstün kişinin "en takvalı" olan kişi olduğu vurgulanmıştır. " Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. (Hucurat, 13. ayet) Bakara Suresinin 2. ayetinde Müttakilerin özellikleri şöyle sıralanır: "Onlar (takva sahipleri) gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden hayra harcarlar; sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler ve ahirete de onlar kesin olarak inanırlar."

E) SIRAT-I MÜSTAKİM: Dosdoğru Yol: Sözlükte: Sırat,"yol" demektir. Müstakim ise "doğru" anlamına gelir. Doğru yol, ana yol ve dengeli yol anlamlarına gelir. Terim anlamı ise; Allah-ü Teâlâ tarafından insanları doğru hedefe ulaştırması için gösterilen hidayet yoluna Sırat-ı Müstakim denir. Bu yol her türlü aşırıktan uzak, dengeli ve orta bir yoldur. Kişi herhangi bir batıl inanç ve hurafeye kapılmadan Allah'ın bildirdiği bu yoldan ilerlemelidir. İslam ve Kur'an-ı Kerim ile aynı anlamda da kullanılır. Her gün beş vakit namaz kılarken Fatiha suresinin 6. ayetinde bizler Allah-ü Teâlâ'dan bizleri doğru yola iletmesini istemekteyiz. Kişi Allah'ın rızasına uygun dengeli bir hayat yaşamalıdır. İbadet ve sorumluluklarında ne çok aşırı (ifrat) gitmeli ne de çok gevşek (tefrit) davranmalıdır. Dualarında Allah-ü Teâlâ'dan kendisini, kendilerine nimet verilen kimselerin yoluna iletmesini istemelidir. Allah-ü Teâlâ En'am Suresinin 151-153. ayetlerinde Sırat-ı Müstakim'in özelliklerini şöyle ifade etmiştir: "De ki: Gelin, Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya iyilik edin. Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin; biz, sizin de onların da rızkını veriz. Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın yasakladığı cana kıymayın. İşte bunları Allah size emretti; umulur ki düşünüp anlarsınız. Rüşdüne erişinceye kadar yetimin malına, onun iyiliğine olmadıkça el sürmeyin. Ölçü ve tartıyı adaletle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız hakkında bile olsa, adaletli olun. Allah'a verdiğiniz sözü eksiksiz yerine getirin. İşte düşünüp öğüt alarsınız diye Allah size bunları emretti. Şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun; (başka) yollara sapmayın; sonra onlar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte günden gün korunmanız için Allah bunları size emretti."

F) CİHAT: Allah Yolunda Mücadele/Mücadele: Sözlükte; cihat, cehd kelimesinden türemiştir. Cehd; çalışma, çabalama, bir işi yapmak için bütün benliği ile mücadele etme, elinden gelen tüm imkânları kullanma demektir. Terim anlamı ise; kişinin İslam dininin ilke ve prensiplerini insanlara ulaştırmak için elinden gelen tüm imkânları kullanması, çaba ve gayret sarf etmesidir. Tasavvufi anlamda cihat, kişinin nefsinin isteklerine karşı koyması, onun dediklerini yapmaması ve iç dünyasını güzelleştirmesidir. Ayrıca cihat, kişinin gerektiği zaman Allah'ın dinini ve vatanını koruması için şehit olma

arzusu ile savaşmasıdır. Bu anlamda kullanılan cihat, İslam'da en son çare olarak ifade edilmiştir. Tüm barış yolları tükendiğinde başvurulması gereken en son yoldur. Bu cihata Kur'an'da "Kıtal" ismi verilmiştir. Kişinin malını Allah yolunda vermesi, iyiliği emredip kötülükten uzaklaştırması da cihat kavramı içinde yer alır. Allah yolunda gerek malı gerekse canı ile cihat edenlere "Mücahit" denir. Cihat'ın farz-ı kifaye olduğu durumlar da vardır. Eğer orduda yeterli insan varsa diğerlerinin gitmesine gerek yoktur. Ancak savaşacak kimse kalmazsa cihat bu sefer herkes için farz-ı ayn olur Mekke döneminde inen ayetlerde cihat kavramı mücadele etme, infak etme, güçlülere göğüs germe ve sabretme anlamlarındadır. "Öte yandan, bilesin ki Rabbin, eziyetlerle sınıandıktan sonra yurtlarından göçenlerin, ardından çabalarını sürdürüp sabır gösterenlerin yardımcısıdır; artık bu yapılanlardan sonra Rabbin elbette çok bağışlayıcı, çok merhametlidir." (Nah/, 110. ayet) Medine döneminde inen ayetlerde ise cihat, kendilerine yapılan saldırıya karşılık vermek ve Allah yolunda savaşmak anlamında kullanılmıştır."İman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerin Allah katında büyük dereceleri vardır. İşte 'kurtuluşa erenler bunlardır." (Tevbe, 20. ayet)

G) SALİH AMEL: İyi, Doğru ve Güzel Davranış: Sözlükte; Amel "iş, çaba, emek, fiil ve çalışma" anlamına gelir. Salih ise "doğru, iyi, faydalı ve güzel" anlamlarına gelir. Salih amel (Amel-i Salih), doğru ve faydalı iş demektir. Terim anlamı ise; kişinin Allah rızasını kazanmak için yapmış olduğu gerek ibadet gerekse günlük hayattaki tüm güzel ve faydalı davranışlara denir. Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet-i kerimede iman ile salih amel bir arada geçmektedir. Salih amel kişinin yaptığı en küçük bir iyilik bile olabilir: Yoldaki bir taşı kaldırıp kenara atmak, yol soran birisine yol tarif etmek, engelli bir insana yardım etmek, okulumuzdaki gereksiz yanan lambayı kapatmak, insanlara güler yüzlü olmak, selam vermek, doğayı korumak, hayvanlara merhamet ile yaklaşmak bunlardan sadece bir kaçıdır. Asr Suresinde Allah-ü Teâlâ kurtuluşa erecek ve asla zararda olmayan dört grup insanı sayarken bunlardan birisinin de salih amel işleyenler olduğunu belirtmiştir: "Asra yemin ederim ki, insan gerçekten ziyandadır. Ancak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler bundan hariçtir." Kur'an-ı Kerim'de salih amel işleyenler "yaratılmışların en iyisi" olarak ifade edilmiştir. (Beyyine, 7-8. ayetler)

4. ÜNİTE: İNANÇLA İLGİLİ MESELELER

A) TEİZM: Evreni yaratan ve idare eden tek bir tanrının olduğuna inanan anlayıştır. Yunanca'da Tanrı anlamına gelen 'Teos'tan türetilmiştir. Bu inanca sahip kişiye 'Teist' denir. Teizm'de Tanrı, her şeyi yaratan ve yarattıktan sonra da evrene müdahalede bulunan, insanlar ile vahiy yolu ile iletişime

geçen, her şeyi gören, duyan ve bilen sonsuz güç ve kudret sahibidir. Teizm’de insanın yaratılış gayesi bu üstün güç sahibi Tanrı’ya kulluk etmektir. İslam, Hristiyanlık, Yahudilik, Zerdüştlük, Sihizm, Sabiilik ve Tengricilik teist inançlardan bazılarıdır.

İslam dini bize tek bir yaratıcı gücün olduğunu öğretmiştir. Buna Tevhid denir. İslam’da Allah-ü Teâlâ, birdir. Eşi ve benzeri yoktur. Ona benzer veya denk hiçbir yaratıcı güç yoktur. Kâinatta olan her şey Allah’ın bilgisi dâhilindedir. Onun ilmi ve kudreti sonsuz ve sınırsızdır. İhlâs Suresi’nde tevhid’in ilkeleri vurgulanmıştır.

B) DEİZM: Latince’de Tanrı anlamına gelen “Deus”tan türemiştir. Bunlara ‘Deist’ denir. Deizm’de Tanrı evreni yaratmış ve tasarlamış ancak sonradan ona müdahalede bulunmamıştır. Tanrının yaratma sıfatı haricindeki tüm özelliklerini reddederler. Vahye dayalı dinlerin hiçbirisini kabul etmezler ve Peygamberliği inkâr ederler. Akli ön plana çıkaran bu anlayışta içinde yaşadığımız evreni Tanrı yaratmıştır. Evrenin işleyişine Tanrı herhangi bir müdahalede bulunmamış doğa kanunlarına göre varlığını devam ettirmiştir. Deistler Tanrı’nın kendisi hakkında hiçbir bilgi vermediğini savunurlar. Onlara göre Tanrı, evreni yaratmış, insanların rızık, nimet vb. şeylerine hiç karışmamıştır. İnsanların dua etmeleri onlara göre saçmalaktır. Çünkü Tanrı bu dünya ile olan ilgisini kesmiştir.

İslam dini deizmin bu ilkelerini tamamen reddeder. Kur’an’da Allah-ü Teâlâ’nın her şeyin yaratıcısı olduğu ve yaratmanın her an devam ettiği vurgulanmıştır. Ayrıca Allah’ın yarattığı varlığa kendini tanıtip bildirmemesi ve niçin dünyada olduğunu öğretmemesi düşünülemez. Hem “bir yerde kuralları o yeri yapan koyar” ilkesi gereği okul kurallarını öğrenciler değil okulu yapan devlet, hastane kurallarını hastalar değil o binayı ve tüm masraflarını karşılayan devlet koyduğu gibi bu bedeni yaratan ve bu bedene uygun dünyayı var eden de bu bedenin ve ruhun nasıl kullanılması gerektiğini elbette bildirecektir. Çünkü biz sadece kullananız yapan değiliz.

C) MATERYALİZM: Gözle görülen maddi âlemin dışında herhangi bir varlığı kabul etmeyen felsefi görüştür. Materyalizme göre var olan her şey madde ile dir. Din ile ilgili tüm kavramları (Peygamber, Ahiret, melek, Tanrı, yaratılış vb) reddeder. Çevremizde gördüğümüz her şey ve yaşadıklarımızı izah edebilecek tek şey maddiyattır. Tabiatüstü bir gücün varlığı kabul edilemez. Bu düşünceler sahip kişilere “Materyalist” de denilir. Tanrının yokluğunu savunan Ateizm ile aynı görüşlere sahiptirler. Cahiliyye döneminde de âlemin ezeli olduğunu ve bir yaratıcının bulunmadığını savunan materyalist kafaya sahip “Dehriyye” ismi verilen insanlar vardı. Onlar “Dediler ki hayat ancak yaşadığımızdan ibarettir. Ölürüz ve yaşarız, bizi ancak zaman (dehr) helak eder” (Câsiye, 24.ayet) İslam dininde Allah her şeyi yoktan yaratandır. Allah harici hiçbir varlık ne ezeli ne de ebedidir.

Ayrıca insandaki duygular ve düşünceler de gözle görülmez öyleyse onların da yokluğunu mu iddia etmeliyiz. Her şey madde ile sınırlı değildir.

D) POZİTİVİZM: Günlük hayatta da kullandığımız olumlu anlamına gelen "pozitif" kelimesinden türemiştir. Bu görüşün temel dayanağı bilimi referans almasıdır. Din ve metafizik insanlığın ilerlemesi için sadece bir engeldir. Akıl, deney ve gözleme dayanan bilimsel bilgi tek geçerliliktir. Bilim ile insanın ulaşamayacağı hiç bir gerçeklik yoktur. Bilimsel bilgi öncesi dönem (Metafizik) artık geride kalmıştır. Dinin geçerliliği ancak bilimsel bilgi edilinceye kadardır. Bilim ve teknolojinin çok hızlı ilerlediği bu çağda artık dine bir gerek yoktur der.

İslam dini ise insanların düşünmesini ve akıllarını kullanmasını pek çok ayette bizlere önerir. İnsanın çevresini gözlemlemesini ve bunun üzerinde kafa yormasını ister. Böylece akıl ve bilimle de yaratıcıya ulaşmamızı ve hayatımızı kolaylaştıracak yeni icatlar bulmamızı öğütler. Ayrıca bilim, dünyanın ve insanın neyden ve nasıl yaratıldığını bulsa dahi niçin yaratıldığı sorusu karşısında aciz kalacaktır.

E) SEKÜLERİZM: Dünyevileşme demektir. Dinin toplum ve günlük hayatla ilgili konularda söz hakkının olmadığını savunur. İnanç ile ilgili konular günlük hayata karıştırılmamalıdır. İslam dininde insan bu dünyada yaptıklarının karşılığını göreceği ahiret inancı vardır. Dolayısı ile insanın yapmış olduğu her şeyde dinin emir ve yasaklarına uyması gerekmektedir. Ayrıca dünya lezzetleri sonlu ve belli bir seviyeden sonra usanç veren bir niteliktedir. İnsan ise sonsuz duyguları, hırsı, arzuları ile sonsuza yönelmiş ve fitraten onu istemektedir, dünya ile tatmin olamaz

F) AGNOSTİSİZM: Sözlük anlamı "bilinmezlik" demektir. Kişi, Tanrı'nın varlığı veya yokluğu için kesin bir şey diyemez. Şüpheli bir yaklaşımdır. Ne kesin bir şekilde Tanrı vardır ne de kesin bir şekilde Tanrı yoktur diyemeyiz. Agnostisizm Tanrı'nın varlığını kesin bir şekilde reddeden Ateizm'e de Tanrı'nın varlığını kesin bir dille kabul eden Teizm'e de karşı çıkar. Bu kişiler yaşamlarını ne Tanrı'nın yokluğunu ispatlamak için uğraşır ne de varlığını kanıtlamak için. İslam dini ise inanç konusunda şüpheciliğe yer vermemiş ve insanlardan Rablerinden kendilerine gelenlere tereddütsüz inanmalarını istemiştir. Ayrıca varlığın ve yokluğun ortası yoktur ki bunlar ortasında durduklarını iddia etsinler. Düşüncede kolay olsa dahi uygulamada imkânsız olan bir görüştür, kişi mutlaka bir tarafa meyletmektedir.

G) ATEİZM: Evreni yaratan bir gücün olmadığını, evrenin tesadüfî şeylere ve doğa kanunlarına bağlı olarak yaratıldığını savunan anlayıştır. Tanrı tanımazlıktır. Din ve Tanrı ile ilgili her şeyi reddeden bir anlayıştır. Onlara göre Tanrı ve din insanların sonradan uydurdukları şeylerdir. Ateizm'e göre eğer Tanrı olsaydı bu dünyadaki savaşlar olmaz, suçsuz insanlar boş yere ölmez ve engelli insanlar olmazdı. Dünyada kötülüklerin olması, Tanrı'nın

olmadığına dair Ateizm'in savunduğu en önemli ilkedir. Ateizm, Tanrı'nın varlığını kabul etmemekle yetinmez; Peygamber, Cennet, Cehennem, Melek, Cin, Şeytan, Kutsal Kitap, Ahiret, Ceza, Sevap, Helal, Haram gibi tüm dini kavramları da reddeder. Ateizm, materyalistler gibi kendisini teknolojik ve ekonomik anlamda geliştiren toplumların bir dine ve Tanrıya ihtiyaç duymayacağını savunur. İslam, evrenin bir yaratıcı olmadan yaratıldığı konusunda şöyle der: "Acaba onlar bir yaratıcı bulunmadan mı yaratıldılar, yoksa yaratıcı kendileri midir? Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yaratmışlar?..." (Tur, 36. ayet) Ayrıca ahiret hayatı bu dünyadaki kötülüklerin adalete kavuşturulacağı yerdir. Hem insan ne kadar medeniyetçe ilerlese de tıpkı sevgi ihtiyacının bitmeyeceği gibi inanma ve yüce bir varlığa sığınma ihtiyacı da bitmeyecektir. Çünkü bu inanma eğilimi insanda fitri yani yaratılıştan gelen bir özelliğidir. Buna şahit geçmişte hiçbir toplumun dinsiz yaşamadığı arkeolojik kazılarla da sabittir.

E) NİHİLİZM: Hiççilik demektir. Evrenin boş olduğunu, hayatın bir amacının olmadığını savunan tüm dini, sosyal, ahlaki ve siyasal düşünceleri reddeden karamsar bir felsefi sistemdir. Yaşamın bir anlamı olmadığını savunan bu felsefi düşüncede, hayatın sürekli olumsuz tarafları ön plana çıkartılır ve kişi ruhen sıkıntıya düşer. Evet, bir yaratıcıyı inkâr eden kişi tesadüfen de bu harika kainatın oluşamayacağını düşününce en iyisi kainatı toptan inkar etmek düşüncesine yönelmiştir. Bu ise gözle görülen bir hakikati görmezden gelmektir.

Kötülük Problemi:

Soru: Eğer Tanrı olsaydı bu kadar kötülük olur muydu? İnsanlar bebekken ölür, engelli insanlar olur muydu? Savaşlarda birçok insan ölür müydü?

Cevap: İnsan için yaşam sadece bu dünya ile sınırlı değildir. Bu dünya hayatı geçicidir. Kalıcı olan ise ahiret yurtdur. İnsanın ebedi olan ahiretteki konumunu bu dünyada yapmış olduğu işler belirleyecektir. İnsanın dünyaya gönderiliş amacı da ahiret için imtihan olmaktır. Sabredip katlanabilenler ise ahirette daha güzel bir yer edinecektir.

YENİ DİNİ HAREKETLER

20. yüzyılın ortalarında, geleneksel düşüncelerin içinde çıkan, kendilerini yeni bir din veya mezhep olarak tanımlamayan hareketlerdir. Gelişen teknolojik şartlar, insanların para ve makam kazanma arzuları, dünyevileşme hırsları ile birlikte kopan aile bağları yeni akımların oluşmasında en önemli etkenler arasında gösterilebilir. Yeni Dini Akımlar daha çok Kuzey Amerika, Uzak Doğu ve Batı Avrupa'da görülmektedir. Temel Özellikleri:

- 1-** Yaşadıkları toplumda var olan din ve din anlayışına karşı çıkarlar.
- 2-** Ahlaki kuralları kendileri yeniden belirlerler.
- 3-** Kendi içlerinden lider seçip ona itaat ederler.
- 4-** Üst tabaka ile alt tabaka arasında hiyerarşik bir sistem vardır.

5-Yayılmacı (misyoner) bir faaliyet içerisinde olarak üyelerini artırmayı hedeflerler.

6-İnsanları kendilerine bağlamak için eroin, uyuşturucu ve alkol gibi zararlı alışkanlıkları kullanmaktan çekinmezler.

Yeni Dini Hareketlere örnek olarak 2000’li yıllarda yaygınlaşan “Milenyum Tarikatları”; kıyamet koparken sadece kendilerinin kurtulacağına inanan “Kıyamet Tarikatları”, enerji aktarımı ile ruhsal şifa sağladığına inanılan ‘Reiki’, meditasyon yolu ile her insanın içinde uyandırılması gereken bir enerji olduğuna inanan “Sahaja Yoga; kişinin iç dünyasını huzurlu ve mutlu hissetmesini sağlayan meditasyon tekniği ‘Transandantal Meditasyon’ bunlardan bir kaç tanesidir.

“1997’de Heaven’s Gate (Cennetin Kapısı) isimli yeni dini harekete mensup 39 kişi, aynı yılın Mart ayında dünyayı teğet geçeceğine inanılan Halley kuyruklu yıldızının arkasındaki bir uzay gemisinin kendilerini alarak Tanrısal Krallığa ulaştıracağını söyleyerek intihar etmiştir. (Ali Köse, Milenyum Tarikatları Batı’da Yeni Dini Akımlar, s. 8-9)”

Din İstismarı: İstismar, bir kişinin şahsi menfaat sağlamak için insanların iyi niyeti kötüye kullanması onları suiistimal etmesidir. Din istismarı ise kişinin gizli emel ve hedeflerine ulaşmak için asıl niyetini gizleyerek dini referansları ön planda tutmasıdır. Selçuklular dönemindeki Hasan Sabbah ve Haşhaşiler olayı, 13. yüzyılda Anadolu topraklarına yapılan haclı seferleri ve 15 Temmuz darbe girişimi esnasında gerçek yüzleri ortaya çıkan FETÖ din istismarı için örnek gösterilebilir.

İslamafobi: Sözlük anlamı “İslam korkusu” demektir. Müslümanlara ve İslam dinine yönelik ön yargılı ve taraflı olup onlara karşı nefret beslemeye denir. Özellikle 2001 yılında ABD’deki İkiz Kule saldırısından ve Suriye’de çıkan IŞİD’den sonra tüm Müslümanları terörist ve savaş yanlısı gösteren bir yaklaşımdır. İslamafobinin oluşmasında en önemli etken kendilerini Müslüman olarak tanıtan insanların yapmış oldukları terördür. Oysa İslam savaş değil barış dinidir. İslam öldürmeyi değil yaşatmayı emreder. İslam, kendisini yanlış tanıtan veya yanlış tanımak isteyenlerden tamamen uzaktır.

ÜNİTE 5: YAHUDİLİK-HRİSTİYANLIK

YAHUDİLİK

A) Tarihçesi: Dinler, kaynağı itibari ile ilahi olan ve ilahi olmayan diye iki kısımda incelenebilir. Yahudilik; Hristiyanlık ve İslamiyet ile birlikte ilahi kaynaklı üç dinden birisidir. Yahudilik, evrensel boyutta olmadığı, milli bir din olduğu için fazla yayılamamıştır. 20 milyon Yahudi vardır. Yahudiliğin farklı isimleri vardır: Hz. Musa’nın izinden gidenler anlamına gelen “Musevilik”, Hz. Yakub’un lakabı olan İsrail’e nispet edilerek İsrailoğulları (Ben-i İsrail), Filistin’de göçebe olarak yaşadıkları için “İbrani” de denilmiştir. Vahye dayalı dinlerin en eskisidir. MÖ. 2000’li yıllara dayanır. Yahudiler tarihlerini

Hız. İbrahim'e dayandırırılar. Hız. İbrahim'in iki oğlundan biri olan İşhak ile Yahudilik tarihinin başladığını savunurlar. Hız. İbrahim, Allah'ın emri ile Kenan topraklarına göç etmiş ve orada uzun süre yaşamıştır. Evladı İşhak ve torunu Yakup da burada yaşamıştır. Hız. Yusuf'un Mısır'a sultan olması ile Kenan'dan göç ederek Mısır'a yerleşmişler ve uzun yıllar burada kalmışlardır. Zamanla burada köle durumuna gelen İsrailoğullarını Hız. Musa Kızıldeniz'i geçerek Mısır'dan çıkarmıştır. Hız. Davut ve Hız. Süleyman dönemlerinde tekrar Kenan bölgesinde hüküm süren Yahudiler için bu dönemler en ihtişamlı zamanlarıdır. Bu iki Peygamber ayrıca Yahudi Devletin de kralları oldukları için Hız. Davut ve Hız. Süleyman dönemine "Krallar Dönemi" ismi de verilmiştir.

B) I. ve II. Mabed Dönemi: Hız. Süleyman zamanında Süleyman Mabedi yapılmıştır. Bu Döneme I. Mabed Dönemi denilir. Rahat ve huzur içerisindeki Yahudiler, birbirleri ile çatışmaya başlayınca ikiye bölünmüşlerdir. Kuzeydeki Yahudi Krallığı Asurlular, Güneydeki Yahudi Krallığı ise Babiller tarafından yıkılmış ve Süleyman Mabedi tahrip edilmiştir. Babil'e sürgün edilen Yahudiler 70 yıl sonra tekrar Kudüs'e dönmüşler ve mabedi yeniden tamir ederek II. Mabed dönemi başlatılmıştır. II. Mabed döneminde **Ezra** isimli din adamı Yahudiliğin temel inanç esaslarını oluşturmuştur. Tevrat'ı yeniden yazmış, Cumartesi günü yasağını tekrar düzenlemiş ve Yahudi olmak için Yahudi anne-babadan olma şartını getirmiştir.

C) İnanç Sistemleri:

Tanrı inancı: Tanrı'ya Yahve (Yehova) veya Elohim ismini verirler. Yehova, tektir ve her şeyin yaratıcısıdır. Tanrı'nın adı gereksiz yere ağza alınmaz. Tanrı'nın resim ve heykeli yapılamaz. Yahudiler'de Mesih inancı da vardır. Tanrı Yehova Musa'yı gönderdiği gibi Mesih'i de zamanı gelince gönderecek ve güçlenip dünyaya hâkim olacaklardır. Mesih, Hız. Davud'un soyundan gelecektir.

Peygamberlik: İlk Peygamber Hız. İbrahim, son Peygamber ise Melaki'dir. Hız. Musa kendisine Tevrat verilmesi ve Mısır'dan çıkarması dolayısı ile en önemli peygamberlerindendir. Hız. İsa'nın ve Hız. Muhammed'in (sav) Peygamberliğini kabul etmezler. Hız. Davud ve Hız. Süleyman ise onlar için kraldır.

Kutsal Kitap: İlahi metinler yazılı ve sözlü olarak iki kısma ayrılır: Yazılı kısmı Ahd-i Atik (Tevrat) veya Tanah ismi de verilir. Tanah üç bölümden oluşur:

1) Tora (Tevrat): Dili, İbranicedir. Tevrat beş bölümden oluşur: Yaratılış, ıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye.

2) Neviim: Hız. Musa'dan sonraki Peygamberler anlatılır.

3) Ketuvim: Mezmurlar (Zebur) yer alır.

Yahudiler Zebur'a da inanırlar. Dini törenlerinde Zebur'dan bölümler okurlar. Sözlü kısım ise Talmud'tur. Talmud iki bölümden oluşur: 1) Mişna: Tevrat'ın asıl bölümüdür. 2) Gemara: Tevrat'ın yorumudur.

On Emir: Hz. Musa'ya, Sina Dağı'nda verilen on emir vardır. Bunlar şöyledir:

- 1.Allah'tan başka ilahların olmayacak.
- 2.Kendin için oyma put yapmayacaksın.
- 3.Allah'ın ismini boş yere anmayacaksın.
- 4.Cumartesi günü (yevm-i sebt) hiçbir iş yapmayacaksın.
- 5.Babana ve anana hürmet edeceksin.
- 6.Kesinlikle adam öldürmeyeceksin.
- 7.Zina etmeyeceksin.
- 8.Çalmayacaksın.
- 9.Yalancı şahitlik yapmayacaksın.
10. Komşunun hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.

D) Yahudiliğin Ritüelleri (ibadetleri): 13 yaşına giren her Yahudi dini ritüellerden sorumludur. İbadet ederken başlarına **Kippa** ismi verdikleri takkeye benzer bir şey takarlar. Sinagoglarda yapılan ibadetlere kadınlar katılamaz ancak bir yerden izleyebilirler. Yehova, evreni altı günde yaratmış ve yedinci gün dinlenmiştir. O yüzden Cumartesi (Şabat) günü onlar için kutsaldır. Bugünde hiçbir şey yapmazlar ve dinlenirler. İbadetler günlük, haftalık ve yıllık olarak yapılır. Günlük ibadetler, sabah, öğle ve akşam yapılır. Haftalık ibadet ise Cuma akşamından cumartesi akşamına kadar yapılabilir. Dini bayramlar ise yıllık ritüeldir.

E) Yahudiliğin Kutsal Mekânları ve Sembolleri: Kudüs'teki "Ağlama Duvarı" kutsaldır. Bu duvar Süleyman Mabedi'nden günümüze kalan tek parçasıdır. Mabet'in Batı kapısıdır. Bu duvarın önüne gidip Tevrat'tan bölümler okumak ve dua etmek ibadet sayılır. İbadet mekânlarına **Sinagog** denir. Türkiye'de **Havra** olarak da bilinir. Din adamlarına **Haham** denir. Sembolleri ise **Davud Yıldızı** ve **Yedi Kollu Şamdan** (Menora) 'dır. Menora'nın yedi kolu ise haftanın yedi gününü işaret eder.) Davud Yıldızı iki üçgenin iç içe geçmiş şeklindedir. Günümüz İsrail Bayrağı'nda da bu yıldız vardır.

F) Günümüz Yahudi Mezhepleri

1) Ortodoks Yahudiler: Yahudilerin çoğu bu mezheptendir. Eğer Tevrat'ın hükümlerine uyulursa mehdi gelecek ve eski güçlü dönemlerine tekrar dönülecektir. Tevrat değişime uğramamış, Hz. Musa'nın getirdiği gibidir.

2) Reformist Yahudiler: Din ile dünya işlerinin ayrılmasını savunan laik görüştür. Tevrat aslını koruyamamıştır.

3) Muhafazakâr Yahudiler: Ortodoks düşünce ile Reformist düşüncenin arasında yer alırlar. Yahudiliğin temel inanç esaslarına bağlı olmakla birlikte dini kuralları değişmez kabul etmezler.

4) Yeniden Yapılanmacı Yahudilik: Yahudilik onlar için bir din değil, kültürdür. Mesih yoktur.

5) Samirilik: Diğer mezhepler tarafından Yahudi ırkından olmadıkları için Yahudi olarak kabul edilmezler. Sadece Tevrat'ı kutsal kitap olarak kabul ederler.

HRİSTİYANLIK

A) Hristiyanlığın Tarihi: İsrailoğullarına gönderilmiştir. Peygamberi Hz. İsa'dır. Hz. İsa, Filistin'in Nasıra köyünde dünyaya gelmiştir. Hz. İsa, bir mucize eseri olarak babasız dünyaya gelmiştir. Annesi Hz. Meryem'dir. Hz. İsa'ya otuz yaşında iken Peygamberlik verilmiştir. Hristiyanlık I. yüzyılda Kudüs çevresinde doğmuştur. Hristiyanlar, Hz. İsa'nın aslını kaybeden Yahudi inancını yeniden düzeltmek için gönderildiğine inanırlar. Ancak Yahudiler bunu kabul etmemişler ve Roma İmparatorluğu döneminde Hz. İsa çarmıha gerilerek öldürülmüştür. Hristiyan inancına göre, Hz. İsa çarmıha gerildikten sonra Havarilerine görünmüş ve onlardan bu dini yaymalarını istemiştir. Hz. İsa'ya daveti boyunca inanan on iki kişiye "**Havari**" denilmiştir.

Pavlus: Hristiyan öğretilerinin şekillenmesinde Pavlus'un önemi büyüktür. Pavlus bir gün gökte Hz. İsa'yı görür ve Hz. İsa ona Hristiyanlığı tüm insanlara yayma görevini verir. O da bunun gereğini yaparak Hristiyan inancının sitemleştirebilir ve misyonerlik faaliyetlerine başlar. Bu yüzden Pavlus'a "**Yabancıların Havarisi**" ismi de verilir. Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra Tanrı yerine Hz. İsa'yı merkeze alan ve onu tanrısalılaştıran yorumun ortaya çıkmasında önemli rolü vardır.

B) İnanç Esasları:

Tanrı inanışları: İnanç sisteminin temelini "**Teslis**" anlayışı oluşturur. Teslis; Tanrının "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh" üç rükünden olduğunu kabul etmektir. **Baba:** Tanrı, **Oğul:** Hz. İsa, **Kutsal Ruh:** Cebrail'dir. Baba yaratıcı, Oğul kurtarıcı, Kutsal ruh ise takdis edicidir. Hristiyan inancında Hz. İsa, Yahudiler tarafından çarmıha gerilerek öldürülmüştür. İslam dininde ise Allah-ü Teâlâ, Hz. İsa'yı öldürmeye gelenlerden birini Hz. İsa'nın yüzüne benzetmiş ve onu oradan kurtarıp kendi katına yükseltmiştir.

Asli Günah: Hristiyanlık'ta asli günaha inanırlar. Hz. Âdem ve Hz. Havva Cennet'te yasak meyveden yedikleri için oradan çıkarılmış ve dünyaya gönderilmişlerdir. Bu yüzden doğan tüm çocuklar günahkârdır. Bu yüzden **vaftiz** edilerek kutsanırlar. Hz. İsa da tüm insanlık için kendi canını feda ederek bu asli günahı kurtarmıştır.

C) Kutsal Kitapları: Kutsal Kitaplarına "Kitab-ı Mukaddes" denir. İlk bölümünde Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat (Ahd-i Atik) vardır. İkinci bölümde ise Hristiyanların kutsal kitabı İncil (Ahd-i Cedid) vardır. Dili, İbranice'dir. 325 yılındaki İznik Konsili'nde Hristiyan dünyasındaki birçok İncil bir araya getirilmiş ve bunlardan dört tanesi kabul edilmiştir. 325'de toplanan Ahd-i Cedit'in içerisinde **Matta, Markos, Luka ve Yuhanna** İncillerinin yanı sıra Pavlus'un mektupları da vardır. Günümüz Hristiyan dünyasında Hz. İsa, bir Peygamber değildir. O, Tanrının sözü ve vahyin kendisidir. Hristiyanlar Hz. İsa'dan önceki Peygamberlere inanırlar. Ancak Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğini kabul etmezler.

D) Hristiyanlığın Ritüelleri: İbadetleri günlük, haftalık ve yıllık olarak üç kısma ayrılır. Günlük ibadetler sabah ve akşam yapılır. Haftalık ibadetler pazar günleri Kilise'de, yıllık ibadetleri ise dini bayramlarda yapılır. İbadet ettikleri mekâna **Kilise** denir. Pazar gününün önemi, Hz. İsa'nın tekrar dirildiği gün olduğuna inanmalarıdır. Din adamlarına **Rahip, Papaz ve Rahibe** denir.

E) Hristiyanlığın Sembolleri ve Kutsal Mekanları: Hristiyan inancını ifade eden en önemli sembol artı şeklindeki "**Haç**"tır. Hz. İsa'nın çarmıha gerilip öldürüldüğünü ifade eder. Ayrıca Kiliselerde bulunan "**Çan**"da sembollerdendir. Hristiyanların toplu bir şekilde ibadet ettikleri mekâna **Kilise** denir. Kiliseler büyüklüklerine ve mimari yapılarına bağlı olarak "Bazilika, Şapel, Manastır veya Katedral" olarak sınıflandırılır. Kudüs'teki Süleyman Mabedi, Pavlus'un mezarının bulunduğu Vatikan, Katolik Kilisesi, Aziz Petrus Kilisesi ve Meryem Ana Kilisesi (İzmir) önemli mekânlar içindedir.

F) Hristiyanlığın Sakramentleri: Sakrament; Hristiyanlık'ta Oğlun (Hz. İsa'nın) aktif olarak katıldığına inanılan kutsal ayinlere verilen addır. 7 Sakrament vardır. Bunlar:

a) Vaftiz: Yunanca kökenli olup "Suya batırmak" anlamına gelir. Hristiyan inancında her doğan çocuk günahkâr olarak doğar. Kilise'ye getirilen çocuk Rahip tarafından kutsal su ile yıkanır veya belli bölgelerine su serpilir. Bu çocuğun Hristiyanlaştırılması açısından ilk adımdır.

b)Konfirmasyon: Pekiştirme demektir. Vaftizden sonra Tanrı ile insan arasında kurulan ilişkiyi kuvvetlendirmek için kişi 13-16 yaşlarına geldiği zaman vücudunun belli yerlerine yağ sürerek yapılır.

c)Evharistiya: Sözlük anlamı "Tanrı'ya şükür etmek" demektir. Hz. İsa, çarmıha gerilmeden önce havarileri ile son bir akşam yemeği yemiştir. Yemekte ekmek ve şarap vardır. Hz. İsa ekmeği bölüp "Bu benim etimdir" diye vermiş, Şaraba da "Bu benim kanımdır" demiştir. Hristiyanlar bunu son geceyi anmak için yerine getirir.

d)Penitence: Sözlük anlamı “pişmanlık” demektir. Günah işleyen kişi yaptığı günden pişmanlık duyar, Kilise’ye gider ve gizli bir bölmede bulunan Papaz’a günahını itiraf eder. Papaz dilerse kişinin tüm günahlarını bağışlayabilir. Ya da o kişiye belirli şeyleri yapma görevi verebilir.

e)Ruhbanlık: Hayatını Kilise’ye adamak için söz veren papazları kutsamak için Piskopos tarafından yapılır.

f)Son Yağlama: Hasta olanlara şifa bulması, ölecek olanlara ise huzurlu bir şekilde ruhlarını vermesi için yapılan kutsal yağ sürülmesidir. Amaç, Hz. İsa’nın onunla olduğunu hatırlatmaktır.

g)Nikâh: Evlilik Hristiyanlık’ta Tanrı’nın kullarına olan sevgisini ifade eder. Erkek ve kadın kilisede Papaz huzurunda birbirlerine mukaddes bir bağ ile bağlanırlar. Katoliklerde boşanma yasaktır.

Bazı Kavramlar:

Beytullahim/Betlehem: Hristiyanların Hz. İsa’nın doğduğuna inandığı ve Kudüs’ün 8-10 km güneyinde olan yerdir.

Kıyamet Kilisesi: Kudüs’te bir kilisedir. Hristiyan inancında Hz. İsa’nın çarmıha gerildiği, gömüldüğü ve dirileceğine inanılan yerdir.

Evanjelik: Yunanca bir kelime olup ‘güzel haber, müjde’ anlamına gelir. Bu kilise 17. yüzyıldan sonra birçok Protestan grubun yöneldiği bir harekettir.

Hristiyan Gruplar:

1) Katoliklik: Merkezi Vatikan’dır. Petrus’un görüşlerine dayanır. Din adamları evlenemezler. Hristiyanlık’taki en eski gruptur. Papa, Hz. İsa’nın vekilidir. Papa, Kardinaller arasından seçilir. Noeli, 25 Aralık’ta kutlarlar.

2) Ortodoksluk: Başında Patrik vardır. İstanbul, İskenderiye, Antakya ve Kudüs’te patriklik vardır. Noeli, 6 Ocak’ta kutlarlar.

3) Protestanlık: Martin Luther kurdu. Günahların bağışlanmasını kabul etmezler haçı sembol olarak kabul etmezler. Vaftiz ve Ekmek-Şarap ayinini kabul ederler.

12.SINIF 1.ÜNİTE İSLAM VE BİLİM

1- DİN VE BİLİM İLİŞKİSİ: Din, Allah-ü Teâlâ tarafından peygamberler vasıtası ile akıl ve özgür irade sahibi insanlara gönderilen, onların her iki dünyada da mutlu olmalarını amaçlayan ilahi kurallar bütüne denir. Dinin kaynağı ve kural koyucusu Allah-ü Teala’dır. Allah-ü Teâlâ evreni yaratmış ve onun düzenli bir şekilde işleyebilmesi için de fiziki kurallar koymuştur. Sünnetullah ismi de verilen bu yasalar kıyamete kadar herhangi bir değişikliğe uğramadan devam edecektir.

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerinden birisi de akıl sahibi olmasıdır. İşte Kur’an-ı Kerim pek çok ayetinde insanlardan akıllarını kullanmalarını, bu fiziki yasalar çerçevesinde olaylar arasındaki neden-sonuç bağlantılarını görmelerini ve tefekkür etmelerini istemiştir. İnsanın Allah’ın kendisine verdiği bu akli doğru yönde kullanması, çevresindeki bu fiziki

evrensel yasaları gözlemlemesi, deney ve analizler yapması sonucunda ise bilim ortaya çıkmıştır. Bilimde bir düzen, sistem, deney ve gözlem vardır. Bilimsel bilgiler kesinlik içermektedir. Ancak gelişen teknolojik şartlar nedeni ile geçmişte doğru olarak bilinen bazı şeylerin de zamanla yanlışlığı ortaya çıkmaktadır.

İslam'ın Bilime Verdiği Önem: Peygamberimize ilk inen vahiy "Oku"dur. Allah Resulü de bu emir gereği ilme önem vermiş ve Müslümanlara "Beşikten mezara kadar ilim öğrenin." buyurmuştur. Ayrıca Allah Resulü ilmin Müslümanın yitiği olduğunu, onun nerede bulursa bulsun alması gerektiğini ifade etmiştir. Allah; "Hiç bilenler ile bilmeyenler bir olur mu?"buyurarak öğrenmeye teşvik etmiştir. Bilim, insanı hem maddi hem de manevi alanda ileriye götürecektir nitelikte olmalıdır. İnsan, hiçbir işine yaramayacak olan faydasız şeyleri öğrenmemelidir. Peygamberimiz dua ederken "Faydasız ilimden sana sığınırım!" demiştir. Allah Resulü bir gün mescide girdiği zaman bir tarafta ibadet edenleri diğer tarafta ise ilim öğrenenleri görür. Peygamberimiz ilim öğrenenlerin yanına giderek oturur ve şöyle der: "İkisi de hayır üzeredir ama biri diğerinden daha üstündür. Bir kısmı Allah'a dua ediyor ve O'ndan bir şey istiyor. Allah onlara ister verir, isterse vermez. Diğerleri ise dini anlamaya ve ilim öğrenmeye çalışıyor ve bilmeyene öğretiyor. Bunlar daha üstündür." Daha sonra, "Şüphe yok ki, ben de bir öğretmen olarak gönderildim." buyurarak onların yanına oturmuştur.

2- İSLAM MEDENİYETİNDE BİLİM VE DÜŞÜNCENİN GELİŞİMİ: İslam dininde ilim öğrenmek her kadın ve erkeğe farz kılınmıştır. Bu şuur ile hareket eden Müslümanlar özellikle dört halife döneminden itibaren yeni fethedilen topraklardaki kültür ve medeniyeti almışlar ve ilmi çalışmalara katkı sunmuşlardır. İslam medeniyetinin temeli vahye dayanmaktadır. Bu yüzden ortaya çıkan ilk bilimsel faaliyetler hadis ve sünnet ile ilgili olmuş; Hadis, Kelam, Tefsir ve Fıkıh gibi dini ilimler ortaya çıkmıştır. Abbasiler döneminde yabancı eserler Arapça ve Farsça'ya tercüme edilmiş ve İslam dünyasına kazandırılmıştır. Özellikle Halife Me'mun zamanında kurulan **Beytü'l Hikme** 'de pek çok Yunanca eser Farsçaya çevrilmiştir. Bu da İslam Felsefesinin gelişmesine temel dayanak olmuştur.

10. yüzyıldan itibaren İslam Medeniyetinde astronomi, matematik, tıp, coğrafya, kimya ve zooloji alanında önemli bilim adamları ortaya çıkmış ve değerli eserler yazılmıştır. Biruni astronomi alanında yaptığı çalışmalar ile şöhret bulmuştur. İbn Sina'nın yazmış olduğu **Kanun Fi't Tıp** adlı eser günümüzde de büyük bir öneme sahiptir. 6 asır boyunca bilim dünyasına müthiş katkılarda bulunan İslam Medeniyeti, 16. yüzyılın sonlarından itibaren duraklama dönemine girmiştir.

3- İSLAM MEDENİYETİNDE ÖNE ÇIKAN EĞİTİM KURUMLARI

A) Cami Ve Mescid: Mekke döneminde İslam'ın ilk eğitim-öğretim yuvası Erkam b. Ebi'l-Erkam isimli sahabenin evi olan **Daru'l-Erkam** olmuştur. Medine'ye hicretten sonra ise Allah Resulü ilk iş olarak Mescid-i Nebi'yi yaptırmıştır. Sonra mescidin bir bölümünü eğitim öğretim odası olarak ayırmış ve buraya "**Suffa**" ismini vermiştir. Peygamberimiz Suffa'da gençlere İslam'ı anlatmış, burada yetişen öğrencileri ise çeşitli İslam şehirlerine öğretmen olarak göndermiştir. Suffa İslam Medeniyeti'nin ilk eğitim-öğretim kurumu olarak bilinmektedir. İlerleyen zamanlarda hadis, tefsir, kelim ve fıkıh gibi dini ağırlıklı dersler cami veya mescitlerde öğrenilmeye ve okutulmaya devam etmiştir.

B) Mektepler: Günümüzdeki ilkokul seviyesini ifade eden eğitim kurumlarıdır. Peygamberimiz döneminde Bedir savaşından sonra bazı müşriklerin on Müslüman çocuğuna okuma-yazma öğretmesi karşılığı serbest bırakılmasının ardından bu tür kurumlar oluşturulmuştur. Hz. Ömer döneminde mektepler iyice yaygınlaşmış ve Hz. Ömer burada görevlendirilen öğretmenlere beytül-maldan (devlet hazinesi) maaş bağlamıştır. Emevi ve Abbasiler döneminde daha da sitemli hale getirilen bu eğitim kurumlarında dini derslerin yanı sıra dil bilgisi, şiir ve matematik gibi genel dersler de verilmiştir.

C) Medreseler: Yüksek öğretimin yapıldığı eğitim kurumlarıdır. Medrese denilince ilk önce aklımıza 1067 yılında Selçuklular zamanında Bağdat ve Nişabur'da Nizamül Mülk tarafından kurulan **Nizamiye Medreseleri** akla gelmektedir. Nizamiye Medreseleri geniş bir mimari alana oturmuş olup içerisinde derslik, mescit, yatakhane, yemekhane ve hamam gibi bölümleri vardır. Medresenin giderlerini karşılamak için ise etrafına çarşı yapılmış ve bir vakıf kurularak buradan elde edilen gelirler medreseye harcanmıştır. Anadolu Selçuklukları Döneminde de medreseler devam etmiştir. Erzurum'da Yakutiye Medresesi, Sivas'ta Gök Medrese, Konya'da Karatay Medresesi ve Kırşehir'de Caca Bey Medresesi bunlardan bazılarıdır. Osmanlı Döneminde ilk kurulan medrese ise Orhan Gazi Döneminde Orhaniye Medresesi olmuştur. Fatih Sultan Mehmet zamanında Sahn-ı Seman Medresesi, Kanuni Sultan Süleyman Döneminde ise Süleymaniye Medreseleri kurulmuştur.

D) Daru'l-Kurra: Kur'an-ı Kerim okumayı öğreten eğitim kurumlarına verilen isimdir. Bu eğitim kurumlarında yüksek derecede Kur'an öğretiminin yanı sıra hafızlık eğitimi de verilmiştir. Kur'an öğretilen mekanlara ilk başlarda "**Küttab**" ismi verilmiştir. Selçuklularda bu "Daru'l-Huffaz" ismini almış, Osmanlılar da ise Daru'l-Kurra olarak isimlendirilmiştir.

E) Daru'l-Hadis: Peygamberimizin söylemiş olduğu sözlerin (hadis) öğretildiği yüksek eğitim kurumlarına verilen isimdir. İlk Daru'l-Hadis, Şam'da Nurettin Zengi tarafından kurulmuştur. Ankara'da inşa edilen ilk Daru'l Hadis ise Çankırı Darul Hadis'i olmuştur. Sivasta Gök Medrese Darul

Hadisi, Erzurum Ahmediye ve Konya'da ince Minare Daru'I-Hadisi de bunlara birer örnektir.

E) Beytü'l-Hikme: Abbasi halifeleri Harun Reşid ve Me'mun döneminde Yunanca eserleri Farsça ve Arapça'ya çevirmek üzere kurulan eğitim kurumlarıdır. Zaman içerisinde her türlü dini, sosyal ve fenni ilimlerin okutulduğu bir akademiye dönüşen Beytü'l-Hikme'de rasathane ve kütüphane de bulunmaktaydı. İslam Medeniyetine beş yüz yıl hizmet eden bu önemli kültür merkezi 1258 yılında Moğol Saldırısı esnasında Hülagu tarafından yıkılmıştır.

F) Rasathane: Gökyüzünde gözlemlenen olaylar (Astronomi) ile ilgili araştırma yapılmasını sağlayan gözlem evlerine denir. İlk rasathane 828 yılında Bağdat'ta kurulan Şemmasiye Rasathanesi'dir. En büyük rasathane ise İlhanlı hükümdarı Hülagu tarafından yaptırılan Meraga Rasathanesi'dir. Fergani, Battani, Ebu'l Vefa, Uluğ Bey, Ali Kuşçu, Beyrun, ve Maaşallah önemli Müslüman astronomlardır.

G) Şifahane: Hastanelere verilen genel bir isimdir. Bimaristan, Daru's-Şifa, Daru's-Sihha, Tımarhane ve Daru'I-Afiye olarak da bilinmektedir. İslam'da ilk şifahane Hendek Savaşı esnasında Sa'd bin Muaz ve yaralıların tedavisi için Rüfeyde el-Ensariyye tarafından kurulmuştur. Anadolu Selçukluları zamanında Kayseri'de kurulan Gevher Nesibe Hatun Daru'-ş Şifası en önemli örneklerdendir.

4- MÜSLÜMANLARIN BİLİM ALANINDA YAPTIĞI ÖNCÜ VE ÖZGÜN ÇALIŞMALAR

A) Tefsir: Kur'an-ı Kerim ayetlerinin geniş bir biçimde açıklanmasına ve yorumlanmasına tefsir denir. Tefsir ilmi ile uğraşan kişiye "**müfessir**" denir. Sahabelerden tefsirde ön plana çıkan kişi **Abdullah bin Abbas**'tır. Zemahşeri, Taberi, Kadı Beydavi, Suyuti, Fahreddin Razi, İbn Kesir ve Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır da önemli müfessirlerdendir.

B) Hadis: Peygamberimizin din ile ilgili söylemiş olduğu sözleri ifade eden terimdir. Hadis ilmi ile ilgilenen kişiye "**Muhaddis**" denir. Hadis alanında ön plana çıkan en önemli eserler Kütüb-ü Sitte olarak isimlendirilmiştir. Bu altı kitabın yazarı şöyledir: Buhari, Müslim, Tirmizi, İbn Mace, Ebu Davud, Nesai

C) Kelam: İslam akidesini sadece vahiy ile değil akıl ve bilim ile de açıklamaya çalışan ilim dalıdır. Kelam, İslam'a diğer inançlardan ve felsefi yaklaşımlardan gelen eleştirilere karşılık verir. İmam Azam Ebu Hanife'nin yazmış olduğu Fıkhu'I-Ekber ilk kelami eserler arasında sayılmaktadır. İmam Maturidi ve İmam Eşari Ehl-i Sünnet kelam alanında ön plana çıkan iki önemli şahsiyettir.

D) Fıkıh: İslam dininin ibadetler ve günlük hayatla ilgili kurallarını belirleyen ilim dalıdır. Ebu Hanife, İmam Şafii, İmam Malik ve İmam Ahmed b. Hanbel en önemli fıkıh âlimleri içerisinde yer almaktadır.

E) Coğrafya: Piri Reis ve Seydi Ali Reis'in çizmiş olduğu dünya haritaları ile önemli çalışmalar yapmışlardır. Uluğ Bey ve Kâtip Çelebi kalıcı eserler yazmıştır. Evliya Çelebi ve İbn Batuta'nın yazmış olduğu Seyahatnameler İslam Medeniyetine önemli katkılar sağlamıştır.

F) Dil: Fasih Arapça'nın doğru kullanılması ile birlikte Arapça diline ait önemli eserler yazılmıştır. İlk gramer çalışmaları Kuran'ın harekelenmesi ile başlamış olup bu alanda öne çıkan isim ise Ebu Esved ed-Düeli olmuştur. Cahız'ın da yazmış olduğu "Kitabu'l-Hayavan" isimli eseri günümüze kadar ulaşmıştır.

G) Tarih: İbn İshak, Vakidi, İbn Hişam, İbn sad ve Taberi önemli tarih âlimleridir.

H) Felsefe: Felsefe ile hicri ikinci asırdan itibaren uğraşmaya başlayan İslam dünyasında Batıda Avicenne olarak da bilinen İbn Sina, Farabi, Kindi, Gazali, Ebu Bekir Razi ve İbn Rüşd olmuştur.

İ) Astronomi: İlm-i felek ve ilm-i nücum gibi isimlerle de bilinir. Gök cisimlerinin yüksekliğini ölçmek için kullanılan usturlabı icat eden Ferazi, Güneş yılını 365 gün 5 saat 46 dakika 24 saniye olarak ölçen Battani, Dünya'nın döndüğünü söyleyen es-Siczi, Semerkan'ta rasathane kuran ve kayıtlarını Zici isminde toplayan Uluğ Bey ve rasathane kurarak birçok öğrenci yetiştiren ve Fatih camiinde bir güneş saati bulunan Ali Kuşçu önemli İslami bilginlerdendir.

K) Fizik ve Kimya: el-Cezeri, filli su saati ve mekanik pompaların tasarımını yapmıştır. İbnül Heysem, fotoğraf çekimlerindeki karanlık odadan asırlar önce bahsetmiştir. Günümüzde ise Aziz Sancar, yaptığı çalışmalar ile Nobel Kimya ödülünü kazanmıştır.

L) Matematik: Cebir'in kurucusu Harezmi, logaritma ve ondalık sayıyı keşfetmiştir.

M) Tıp: İbn Sina, El Kanun f'it-Tıb isimli eseri yazmıştır. Anestezi ilk defa Müslüman hekimlerce kullanılmıştır. İbnü'n-Nefis, kan dolaşımın nasıl olduğunu ilk keşfeden kişi olarak tarihe geçmiştir.

ÜNİTE:2 ANADOLU'DA İSLAM

Tarihte bilinen en eski Türk devleti Hunlardır. Hun İmparatorluğunun dağılmasından sonra Göktürkler olarak bilinen tarihte Türk ismi ile kurulan ilk devlet ortaya çıkmıştır. Göktürk Devletinde tek tanrı inancı olan "Gök Tanrı" hakimdi. Bu inanç ile İslam dini arasında sıkı benzerlikler olduğundan Türklerin İslam dinini seçmeleri daha kolay olmuştur. Türklerin, Müslümanlarla karşılaşmaları ilk olarak İran'ın fethi esnasında Hz. Ömer döneminde olmuştur. İran'ın fethi ile Türkler ile Müslümanlar komşu olmuşlar ancak herhangi bir çatışma veya yakınlaşma yaşanmamıştır. Türklerin İslam dinine girmeleri ve İslam ile tanışmaları ise Abbasiler döneminde olmuştur. Türklerin İslam'a bu kadar geç girmelerindeki temel

sebebe Dört Halife döneminden sonra gelen Emevi iktidarının uyguladığı politika olmuştur. Emeviler, **Mevali** denilen bir Arap politikası uygulamış ve Arap olmayanlara Müslüman olsa dahi ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapmışlardır. Ancak 750 yılında Emevi Devleti'nin Abbasiler tarafından yıkılması ile birlikte, uygulanan bu ırkçı politika da sona ermiş ve İslamiyet dünya üzerinde daha rahat yayılma fırsatı bulmaya başlamıştır. Abbasilerin iktidara gelmesi ile İslam dini, zaten komşu olan Araplar ile Türkler arasında bir yakınlaşma oluşmasına vesile olmuştur. 751 yılında Abbasiler ile Çinliler arasında yapılan Talas Savaşında Türklerden yardım isteğinde bulunan Abbasilerin bu çağrısına karşılık verip, birlikte savaşarak Çinlileri yenmişlerdir. Bu savaştan sonra Türklerin İslam dinine girmelerinde hızlı bir ilerleme olmuştur. Abbasilerin Türklerle devlet kademesinde de yer vermesi sonucunda Maverünnehir bölgesinin neredeyse tamamı Müslüman olmuştur. Ayrıca Emevi zulmünden kurtulmak için çeşitli şehirlere göç etmek zorunda kalan Ehli Beyt mensupları da Türklerle İslam'ı anlatmışlar ve Türklerin Müslüman olmasında önemli bir rol oynamışlardır. Bazı Türklerin topluluklar halinde İslam'a girmesi ise 10. yy'da olmuştur. İlk Müslüman Türk Devletleri şöyledir:

– **İtil Volga Bulgar Devleti:** 920 yılında Harezm'den gelen tüccarlar vasıtası ile İslam dinini tanımışlar ve Müslüman olmuşlardır.

-**Karahanlılar:** 942 yılında Karahanlı Devletinin başına geçen Saltuk Buğra Han'a Müslüman olması ile birlikte onun gayretleri ile İslam dinini kabul etmişlerdir.

-**Gazneliler:** Hindistan'ın İslam ile tanışmasına öncülük etmiş olan Türk devletidir.

Türklerin İslam Dinini Seçmelerinin Sebepleri

- 1-Gök Tanrı inancı ile olan benzerlikler
- 2-Kendi mizaç ve hayat tarzlarına uygun bir din olması
- 3-İslam'ın barış ve hoşgörüyü tavsiye etmesi
- 4-İslam'ın emrettiği misafirperverlik ve cömertliğin Türklerde yaygın olması
- 5-Müslüman ülkelerle yapılan ticari faaliyetler
- 6-Mekke ve Medine'den gelen Sahabe, Tabii'nden etkilenmeleri
- 7-Yiğitlik ve kahramanlığın İslam dininde övülmesi

Türklerin İslam'ı, Seçmesinde Ribat, Fütüvvet ve Ahilik Teşkilatlarının Önemi:

a) Ribat: Sınır boylarında veya stratejik öneme sahip belirli bölgelerde askeri amaçla kurulan karakol şeklindeki yapılara verilen isimdir. Özellikle Maverünnehir bölgesinde kurulan bu yapılar zaman içerisinde askeri amaçtan çıkarak insanların eğitim gördükleri tekke ve zaviyelere dönüşmüş, mutasavvıfların bir eğitim-öğretim kurumu haline gelmiştir. Anadolu ve balkanların fethedilmesinde ribatların çok büyük rolü olmuştur.

b) Fütüvvet: Arapça genç, yiğitlik, cesaret ve cömertlik anlamına gelen "Feta" kelimesinde türemiştir. Herhangi bir mesleği olmayan işsiz gençlere bir zanaat öğretme amacını güden bu yapı ayrıca insanların ahlaklı ve cömert olmalarını da amaçlamıştır. Fütüvvet yapısı içerisindeki gençler yoksula yardım etmiş ve Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için mücadele etmişlerdir. Bu da insanların İslam ile tanışmalarında ve Anadolu'nun Müslümanlaşmasında büyük katkı sağlamıştır.

c) Ahilik: Ahi,"Kardeşim" demektir. Fütüvvet esasını benimseyen gençler tarafından Anadolu'da kurulan esnaf teşkilatıdır. Osmanlı Devleti'nin kurulmasında ahilik teşkilatının önemi büyük olmuştur. Ahiliğin temel amacı insanları meslek sahibi yapmak, toplumda birlik ve beraberliği artırmak ve insanları hem mesleki donanım açısından hem de ahlaki bakımdan en üst seviyeye çıkararak ülke ekonomisine katkı sağlamaktır.

2- MİLLETİMİZİN İSLAM ANLAYIŞININ OLUŞMASINDA ETKİLİ BAZI ŞAHSİYETLER

a) Ebu Hanife: İmam-ı Azam (Büyük imam) olarak da bilinir. Asıl ismi Numan'dır. Fıkhi mezheplerden olan Hanefilik onun görüşleri etkisinde oluşmuştur. Kur'an ve Sünnet'ten hükümler çıkarırken akla da gereken önemi vermiştir. Hafızdır. Fıkıh ve kelam alanında uzmanlaşmıştır. En önemli eseri **Fikhu'I-Ekber**'dir. Osmanlı Medreselerinde uzun yıllar ders kitabı olarak okutulmuştur. İmam Yusuf ve İmam Muhammed gibi pek çok önemli öğrenci yetiştirmiştir. Özellikle Anadolu'da Türkler arasında İslam'ın benimsenmesinde önemli bir faktörü vardır. Anadolu'nun büyük çoğunluğu Hanefi Mezhebine mensuptur.

b) Cafer es-Sadık: Hz. Ali'nin soyundan gelmiştir. Babası Zeynel Abidin'dir. Caferi mezhebinin kurucusudur. Caferilik on iki imama inanmayı inanç esasları içerisinde kabul ettiği ve on iki imamı masum kabul ettiği için **"İsna Aşere"** olarak da bilinir. İmam Cafer, hem Sünniler hem de Şiiler tarafından saygı duyulan bir kişidir. Doğru sözlü olduğu içi kendisine "Sadık" lakabı verilmiştir.

c) Şafii: Fıkıh konusundaki görüşleri ile ön plana çıkmıştır. Şafilik mezhebinin kurucusu kabul edilir. Medine'ye gelerek imam Malik'ten hadis dersleri almıştır. **"er-Risale"** isimli eseri fıkıh alanında yazılmış olan ilk eserdir. Ülkemizin Doğu ve Güneydoğusunda Şafilik mezhebi yaygındır.

d) Eş'arilik: Kurucusu Ebu'I-Hasan Ali el-Eş'ari' dir. 40 yaşına kadar Mutezile mezhebinin fikirlerini savunmuş ancak sonradan bazı konularda anlaşılmayınca onlardan ayrılmıştır. Akla ve sünnete önem verir.

e) Maturidi: İmam Maturid'in görüşleri etrafında şekillenmiş bir mezheptir. Gerçek ismi Ebu Mansur'dur. Ebu Hanife'nin görüşlerinden etkilenmiştir. **"Kitabu't Tevhit"** ve **"Te'vilatü'I-Kur'an"** önemli iki eseridir. İslam dinine inanç bakımından eleştiri getiren yabancı fikirlerle ve felsefe ile mücadele

etmiştir. İnanç (Akaid) konularında ön plana çıkan Maturidi aklı ön plana çıkararak İslam düşüncelerini akıl ve vahiy ile savunmaya çalışmıştır. Türklerin itikadi anlamda en çok kabul ettikleri mezhep olmuştur. Afganistan, Pakistan, Türkiye ve Balkanlar gibi pek çok yerde yaygındır.

f) Yesevilik: Hoca Ahmet Yesevi'nin görüşleri etrafında oluşmuş tasavvufi akımdır. Buhara'da ünlü âlim olan Yusuf Hemedani'den ders almıştır. Kur'an ve Sünneti temel alan bir anlayıştır. Eserlerinde insanların anlayabileceği sade bir dil kullanmıştır. Orta Asya Türklerinin Müslüman olmasında önemli bir rol oynamıştır. Dünyanın süsüne, ihtişamına aldanmadan zühd ve takva içerisinde dünya malına bağlanmadan yaşamak temel ilkedir. En önemli eseri **Divan-ı Hikmet**'tir.

g) Ahi Evran: Anadolu'da Ahilik Teşkilatının kurulmasında öncü olmuştur. Kendisi de dericilikle uğraşan bir esnaftır. Hacı Bektaş-ı Veli ile sohbetinde bulunmuştur. Kırşehir de yaşamış, "Esnafın Piri" olarak kabul edilmiştir. Herkesin bir meslek edinmesini amaçlamıştır. Demircilik, marangozluk gibi meslekler bu devirde ön plana çıkmıştır. Hem meslek öğretilmesi hem de insanların ahlaklı, dürüst ve güvenilir insanlar olması amaçlanmıştır. Ticari ahlakın yerleşmesi için uğraşmıştır.

h) Sarı Saltuk: Anadolu ve Rumeli'nin fethi sırasında savaflara katılmış, cesareti ile ön plana çıkmış ve buraların İslamlaşmasında büyük rolü olmuştur. Cem Sultan'ın isteği üzerine Ebu'l-Hay tarafından hayatının anlatıldığı Saltukname yazılmıştır.

i) Hacı Bektaş-ı Veli: Ahmet Yesevi geleneğinin bir temsilcisidir. Tasavvuf yolu ile Anadolu'nun İslamlaşmasına katkıda bulunmuştur. Ahilik teşkilatı içerisinde de yer alır. Yeniçeriler içinde çok sevildiği için "**Yeniçeri Ocağı Piri**" olarak kabul edilir. En önemli eseri **Makalat**'dır. "İncinsen de incitme!" "Eline, diline, beline sahip ol!" "Gelin canlar bir olalım!" Bektaşiliğin temel prensipleridir

k) Mevlana: Asıl ismi Muhammed Celeddin'dir. Babası "Sultanü'l-Ulema" diye bilinen Bahaeddin Veled'dir. 1228 de Konya'ya gelip yerleşmiş, burada Şems-i Tebrizi ile karşılaşmış ve ondan dersler almıştır. Tasavvufi akımın en önemli isimlerindendir. Mevlevilik İslam'ın sevgi ve hoşgörü tarafı ön plana çıkarılır. Dürüst, cömert, çalışkan; alçak gönüllü ve sabırlı olmak tavsiye edilir. Mevlevilikte, şiir ve musiki önemlidir. Mevleviler ellerini açarak dünyanın dönmesini temsilen dönerler. Buna **Sema** denir. Mevlevilik akımı, Mevlana'nın oğlu Sultan Veled tarafından sistemli bir hale getirilmiştir. Sultan Veled'den sonra Mevlevilik tarikatını "Çelebi" ismi verilen kişiler yönetmiştir. Mesnevi, Fihi Ma Fih ve Divan-ı Kebir Mevlana'nın en önemli eserleridir.

l) Yunus Emre: Doğum yeri ve vefat ettiği yer bilinmemektedir. Bu yüzden Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Yunus Emre'ye ait türbeler bulunmaktadır.

Taptuk Emre'den dersler almış, onun dergahında yetişmiştir. Ahmet Yesevi ekolünün bir devamıdır. Onun görüşlerinden etkilenmiştir. Şiirlerinde sade bir dil kullanarak Allah sevgisinin artmasını sağlamıştır. "Yaratılanı yaratandan ötürü sevmenin üzerinde durmuş her türlü dil, din ve ırk ayrımcılığına son vermiştir. Şiirlerinde sevgi, saygı, kardeşlik ve hoşgörüyü çokça işlemiştir.

m) Hacı Bayram-ı Veli: Tasavvuf alanında yaptığı çalışmalar ile tanınmıştır. İslam'ı insanların gönüllerine yerleştirmeyi hedef almış kurmuş olduğu dergahta insanlara İslam'ın sevgi ve hoşgörü yönünü anlatmıştır. Fakir ve yoksul kimseler için dergahında çorba dağıtmıştır. Bayramilik adı verilen tarikat onun görüşleri çerçevesinde oluşmuştur. Mezarı Ankara'da Hacı Bayram Veli Camii'nindedir.

ÜNİTE: 3 İSLAM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFİ YORUMLAR

Dört halife döneminde fetihlerin artması ile Müslümanlar yeni şehirler görmüşler ve ganimetler elde etmişlerdi. Zenginleşme ile birlikte toplumun yaşam tarzı da git gide değişmeye başlamıştı. İnsanlar lüks bir hayat yaşamaya başlamışlardı. Bazı Müslümanlar bu gidişattan rahatsızdı. İslam dininin sade ve mütevazı bir din olduğunu vurgulayarak insanların Hz. Muhammed'in (sav) dönemindeki gibi züht ve takva içinde bir hayat yaşamaları gerektiğini savunuyorlardı. İşte bu anlayış tasavvufi düşüncenin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Selman-ı Farisi, Ebu Zerr EI-Gıfari, Ebu Musa el-Eşari bu görüşü benimseyenlerden bir kağıdır. Bunlar halkı ve yöneticileri israf ve şatafattan kaçınmaları konusunda uyarmışlardır. Tasavvufi düşünce İslam'ın ahlak boyutunu ele alır. Tasavvufun amacı kişinin ahlaken mükemmel olmasını sağlayarak kalbine Allah sevgisini yerleştirmek, insanı kötülüklerden arındırıp iyiliğe sevk etmektir. Tasavvufun sözlük anlamı saf ve temiz olmak demektir. Tasavvuf üzerine bir hayat yaşayan kimseye "**Sufi**" veya "**Mutasavvıf**" denir. Tasavvufi düşüncenin amacı, kişinin nefsinin ve kalbini kötülüklerden arındırarak, kâmil insan yetiştirmektir. Tasavvuf, insanı manevi olarak beslemeyi ve eğitmeyi amaçlar. Allah'ın rızasını kazanmak, insanları sevmek, hoşgörülü olmak, affetmek ve bağışlamak büyük bir erdem sayılır. Allah-ü Teala, Kur'an-ı Kerim'de "Nefsini (kötülüklerden) arındıran kurtuluşa ermiştir." buyurmuştur. Tasavvufi düşüncenin özü şöyledir: "Allah'a ibadetle değil, muhabbetle varılır." Tasavvufun kaynağı Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin sünneti ve sahabenin örnek yaşantısıdır. Tasavvufta ihlas, takva, züht ve tevekkül gibi kavramlar ön planda yer alır. Tasavvuf kal (söz) ilmi değil hal (davranış) ilmidir. Tasavvufi düşünceyi üç ana bölümde incelememiz mümkündür: Bunlar Zühd Dönemi, Tasavvuf Dönemi ve Tarikat Dönemidir.

a) Zühd Dönemi: Asrı Saadet (Peygamberimiz ve Sahabe Dönemi), Tabiin (Sahabeyi görenler) ve Tebe-i Tabiin (Sahabeyi görenleri görenler) dönemlerini kapsayan hicri ilk iki asrı kapsayan dönemdir. Zühd, kişinin

ahirete yönelerek dünya malına ve hayatına değer vermemesi, kalbinde sadece Allah sevgisinin olmasıdır. Tasavvuf ve sufi kavramlarının kullanılmaya başlanmasına kadar bu dönem devam etmiştir. Hasan Basri (Korku ve Hüzün Eksenlidir) ve Rabia EI-Adeviye (Allah Sevgisi Eksenlidir) bu dönemin en önemli temsilcileridir.

b) Tasavvuf Dönemi: Sufi ve Tasavvuf kelimelerinin ilk defa kullanılmaya başlandığı hicri ikinci asırdan başlayıp tarikatların kurumsallaştığı hicri 6. asra kadar uzanan dört asırlık bir dönemi kapsar. Cüneydi Bağdadi, Bayezid Bestami, Gazzali, Ma'ruf Kerhi gibi sufiler öne çıkar. Tasavvuf, bu dönemde sistemli bir ilim haline gelmiştir.

c) Tarikat Dönemi: Hicri 6. asırdan itibaren tarikatların ortaya çıktığı ve sistemleştiği dönemidir. İbn Arabi, Mevlana, Abdülkadir Geylani, Ahmed Yesevi, Bahaüddin Nakşibend, Ahmed Rıfai bu dönemin öne çıkan mutasavvıflarıdır.

2- TASAVVUFİ DÜŞÜNCENİN AHLAKİ BOYUTU: Tasavvuf, kişinin ahlakını güzelleştirmeyi amaç edinen bir disiplindir. Kur'an-ı Kerim'deki pek çok ayette Allah-ü Teala bizden güzel ahlaklı insanlar olmamızı istemektedir. Tasavvuf, insanların Peygamberimiz gibi sade ve mütevazı bir hayat yaşamalarını amaçlamıştır. Zühd, Takva, saygı, sevgi, sabırlı, cömert, hoşgörü, gösterişten uzak ve Allah'ın rızasını kazanmayı amaçlayan bir yaşam tarzını benimsetmeyi hedeflemiştir. Tasavvuf, insanın iyi yanını açığa çıkarmak, onu güzel ahlak sahibi bir kişi yapmaktadır. Kişi her zaman Allah'ın kendisini gördüğünü bilmeli ve davranışlarında dikkatli olmalıdır. Buna "Halk içinde Hak ile olmak" denir. Tasavvuf insanı tüm kötülüklerden arındırarak onu **insan-ı kâmil** (mükemmel insan) olmasını amaçlar. Tasavvuf bir tezkiye, tehzib (ahlak) ve seyr-i sülûktür. Tezkiye, Arapça'da temizlenme ve arınma demektir. Kişinin nefsini manevi kirlilerden arındırmasıdır. Seyr-u Sülûk ise bireyin bir tarikata girerek o tarikatın gereklerini yerine getirmesi ile manevi bakımdan yol almasına denir. Bir sufiden beklenen en önemli şey "Edebli olmaktır." Edeb, can taşıyan her varlığa saygılı ve merhametli olmaktır.

3- KÜLTÜRÜMÜZDE ETKİN TASAVVUFİ YORUMLAR

A) Yesevilik: Hoca Ahmet Yesevi'nin görüşleri etrafında oluşmuş tasavvufi akımdır. Buhara'da ünlü alim olan Yusuf Hemedani'den ders almıştır. Kur'an ve Sünneti temel alan bir anlayıştır. Eserlerinde insanların anlayabileceği sade bir dil kullanmıştır. Orta Asya Türklerinin Müslüman olmasında önemli bir rol oynamıştır. Ahmet Yesevi'nin en önemli eseri Divan-, Hikmet'tir. Temel ilkeleri şöyledir:

- 1- Dünyanın süsüne, ihtişamına aldanmadan zühd ve takva içerisinde yaşamak
- 2- Kur'an ve sünnete uygun yaşamak

3- Yoksullara yardım etmek ve destek olmak

4- Rızkın helal yollardan kazanılması

5-Devamlı abdestli gezmek

6-İnsan sürekli Allah'a yaklaşmak için gayret etmeli ve sürekli onu düşünmelidir.

7-Misafir ağırlamak, cömert olmak, sevgi, saygı, eşitlik ve kardeşliğe önem vermek

B) Kadirilik: Abdülkadir Geylani'nin görüşleri etrafında oluşmuştur. Kadiriliği Anadolu'ya getiren Hacı Bayram-ı Veli'nin damadı olan Eşrefoğlu Rumi (Pir-i Sani) dir. Temel İlkeleri Şöyledir:

1- Kur'an-ı Kerim ve Sünnete uymak esastır.

2- Yoksulların yardımına koşmak,

3-Verilen sözde durmak, günahlardan sakınmak ve alçak gönüllü olmak,

4-Sadaka vermek ve cömert olmak esastır. Kişi dilini yemine alıştırmamalıdır.

5-İnsanın nefsini temizlemesi için Allah'ın isimlerinin zikredilmesine ve salavat getirilmesine önem verilir.

6-Gündüzleri oruç tutmak, geceleri az uyumak

7-İnsanların sahip olduğu şeylere tamah etmemek

C) Rıfailik: Ahmed Rifai tarafından kurulmuştur. En önemli hocalarından birisi Vasiti'dir. Temel İlkeleri Şöyledir:

1-Allah'a ulaşmak nefsin tezkiyesi ile mümkündür.

2-Allah'a ulaşmak için dokuz aşamalı bir eğitim gerekir.

3-Tasavvuf baştan sonra edeptir. Siyah taç ismini verdikleri bir başlıkları vardır.

4- Musiki önemlidir. Cuma günleri def eşliğinde ilahiler söylerler.

D) Mevlevilik: Mevlana Celaleddin Rumi'nin görüşleri etrafında sistemleşmiştir. Mevlana'nın görüşlerinin oluşmasında Şems-i Tebrizi ile tanışması etkili olmuştur. Mevlevilik akımı, Mevlana'nın oğlu Sultan Veled tarafından sistemli bir hale getirilmiştir. Mevleviler ellerini açarak dünyanın dönmesini temsilen dönerler. Buna Sema denir. Mesnevi, Fihi ma Fih, ve Divan-ı Kebir önemli eserleri arasındadır. Temel ilkeleri şöyledir:

1-İnsan sevgisi en önemli ilkesidir. İnsanın özünü temizlemesi için hırs, kin, nefret gibi duygulardan arınması, sevgi şefkat gibi duyguları kazanması lazımdır.

2-Vahdet-i Vücut gereği her varlığın bir canı olduğu, bu yüzden incitilmemesi gerektiği savunulur.

3-Mevleviler Allah-ü Teala insana kendi ruhundan üflediği için ona ait bazı özellikler taşıdığına inanırlar. Bu yüzden insanın diğer varlıklardan üstün olduğunu savunarak insana çok değer verirler. Mevlevilere göre insan, evrenin özüdür. İslam'ın sevgi ve hoşgörü tarafı ön plana çıkarılır. Dürüst, cömert, çalışkan, alçak gönüllü ve sabırlı olmak tavsiye edilir.

4-Mevlevilikte, şiir ve musiki önemlidir.

E) Nakşibendilik: Bahaeddin Nakşibend'in görüşleri etrafında meydana gelmiştir. Türkistan, Anadolu ve Hindistan'da yaygındır. İmam Rabbani, Mevlana Halit Bağdadi gibi kişiler temsilcileri arasında yer alır. Kökeni Hz. Ebubekir'e dayandırılır. İmam Rabbani de bu tasavvufi akıma mensuptur. **Halidiyye** kolu Türkiye'de çok yaygındır. Toplu halde yapılan hatme "**Hatmi Hacegan**" denir. Temel ilkeleri:

- 1- Kişinin nefsi temizlemesi için Allah'ı anması gerekir.
- 2- Zikirlerin sayısına dikkat edilmelidir.
- 3- Zamanın kıymeti bilinmelidir.
- 4- Zahirde halk ile batında hak ile olmak esastır.

F) Alevilik-Bektaşilik: Hz. Ali'yi seven ve Peygamber'den sonra onun halife olmasını savunan kimselere Alevi denir. Aleviler, Allah'ın birliğine, Hz. Muhammed'in (sav) son Peygamber olduğuna inanırlar. Kutsal kitap olarak Kur'an-ı Kerim'i kabul eder ve On İki İmam'a inanırlar. Hz. Muhammed'den (sav) sonra halifenin Hz. Ali olması gerektiğine, onun hakkı olduğuna inanırlar ve diğer üç halifenin hilafetini kabul etmezler. Anadolu'da Alevilik'in yaygınlaşmasında en önemli rolü Hacı Bektaş-ı Veli üstlenmiştir. Hacı Bektaş Veli sade bir dil kullanmış ve "Nefes" ismi verilen deyişleri yazmıştır. Hacı Bektaş Veli kişinin Allah'a dört kapı kırk makamla ulaşacağını ifade etmiştir. Bu dört kapı içinde on adet genel prensip vardır: Şariat Kapısı, Tarikat Kapısı, Marifet Kapısı ve Hakikat Kapısı. Alevilik-Bektaşilik'te Temel Erkan ve Kavramlar

1)Semah: Alevilik'te ceme katılan kişiler aşk ile dönerler. Semah, evrendeki her şeyin döndüğünü vurgulamak ve Allah'a şükretmek için yapılır. Semah yaparken eller göğe doğru kaldırılır. Bu "Haktan alırsız Halka veririz demektir.

2)Cem ve Cemevi: Cem, bir araya gelmek ve toplanmak demektir. Aleviler ibadet için haftanın belirli günlerinde Cemevlerinde bir araya gelirler ve deyişler söyleyerek dua ederler. Cemleri yönetmekle görevli olan kişilere "**Dede**" denir. Cemevinin ortasında yer alan kısma "**kırklar meydanı**"; bu meydanın ortasına ise "dar meydanı" denir. Bu meydan, kişiyi doğru yola ulaştıran " Sırat-ı müstakim" olarak kabul edilir. Dede'nin Cem esnasında oturduğu post Hz. Muhammed (sav) ve ehl-i beytinin kutsal makamını sembolize eder. Ceme katılanlara, kesilen kurbanın etlerinden dağıtılır. Buna "Lokma" denir. Cemin sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi için 12 hizmet vardır. Bunlar görevliler tarafından yerine getirilir.

1-Dede (Mürşit): Cemi yönetmekle görevlidir.

2-Rehber: Dedenin yardımcısıdır. Dede olmadığı zaman cemi yönetir.

3-Gözcü: Rehberin yardımcısıdır. Yol düşkünlerinin ceme girmesini engeller ve düzeni sağlar.

4-Zakir (Âşık): Cem'de musikileri okuyan kimsedir. Bu kişinin saz çalması ve sesinin güzel olması gerekir.

5-Çerağcı (Delilci): Cemevindeki aydınlatma araçlarını yakmakla görevli olan kimsedir. Cemin başlangıcında çerağları (Mum) uyandırır. Çerağ uyandırırken Nur Suresinin 35 ve 36. Ayetleri okunur.

6-Ferraş (Süpürgeci): Cemevinin temizlik işlerinden sorumlu olan kişidir.

7-Sakka (İbrikar): Abdest alınmasını sembolize eden görevlidir. Elinde ibrik ve leğen omzunda havlu vardır. Cem esnasında el suyu döker.

8-Meydancı: Ceme gelen kişilerin ayakkabılarını ve düzeni sağlayandır.

9-Bekçi (Kapıcı): Ceme gelenlerin güvenliğini sağlar.

10- Niyazcı (Lokmacı): Kurban ve yemek işlerine bakar.

11-Pervane (Semahçı): Semaha öncülük eder.

12-Peyikçi: Cemin yapılacağı zamanı insanlara duyurmakla görevlidir.

3) Musahiplik: Hz. Muhammed (sav), Mekke'den Medine'ye hicret ettiği zaman Mekkeliler ile Medinelileri kardeş ilan etmiştir. Kendisi de Hz. Ali ile kardeş olmuştur. Alevilik-Bektaşilik'te bu geleneğin yaşatılması esastır. Buna musahiplik denir. Evli olan iki kişi aileleri ile birlikte Dede'nin huzuruna çıkarlar ve birbirleri ile yaşamları boyunca kardeş olacaklarına, her türlü sıkıntı ve sevinç anlarında birbirlerinin yanlarında olacaklarına dair söz verirler ve kurban keserler. Musahipliğin gerçekleştiği ceme "Görgü Cemi" denilir.

4) Razılık ve Kul Hakkının Sorulması: Ceme katılan kişinin kul hakkı olmaması lazımdır. Ceme katılanlar arasında kul hakkı yiyen ve birbirleri ile kūs olanlara çağrıda bulunulur ve barışmaları istenir.

5) Gülbank: Dua, Alevilik-Bektaşilik'te önemli bir yer tutar. Aleviler, her türlü sıkıntılı anlarında sığınacak tek güç olan yaratıcı Allah'a dua ederler ve isteklerini ona iletirler. Dua, Alevilik-Bektaşilik'te "Gülbank" olarak isimlendirilir. Gülbank Farsça kökenli olup anlamı "bülbul şakıması" anlamına gelir.

6) Hızır ve Muharrem Orucu: Muharrem ayı Alevilik – Bektaşilikte önemli bir yer tutar. Muharrem ayının onucu günü Aşure günüdür. Bu günde **Kerbela** olayı yaşanmış ve Peygamberimizin ehl-i beyti şehit edilmiştir. Muharrem ayı boyunca Peygamberimizin torunları için yas tutulur, onlar için dua edilir. Muharrem ayının ilk on iki günü oruç tutularak geçirilir. 13. gün ise Kerbela'dan sağ kurtulan Zeyne'l-Abidin için kurban kesilir ve aşure yapılarak insanlara dağıtılır. Alevi-Bektaşiler Şubat ayının 13-14-15. günlerini de oruç tutarak geçirirler. Buna **Hızır orucu** denir.

4.ÜNİTE: GÜNCEL DİNİ MESELELER

Kur'an-ı Kerim ve sünnette hüküm bulunmayan konular hakkında içtihat yoluna başvurulmalıdır. **İçtihat**, yeterli bilgi donanımına sahip olan din aliminin Kur'an, sünnet ve icma yolu ile elde edemediği bir hüküm hakkında

gerekli çabayı sarf ederek hüküm vermesidir. İctihat yapan kimseye “**müçtehit**” denir. **İcma** ise sözlük anlamı bir konu etrafında toplanmak bir araya gelmek demektir. Peygamberimizin vefatından sonra din âlimlerinin bir hüküm üzerinde birleşmeleridir.

Dini Meselelerin Çözümümüzde Temel İlkeler Şöyledir:

a) Çözüm önerileri fitrata aykırı olmamalıdır. Güncel mesele hakkında verilen hüküm insan onurunu zedeleyecek ve onun yaratılış gayesine aykırı olmamalıdır. Örneğin para karşılığında kişinin herhangi bir organını satması gibi

b) Konuya bütüncül yaklaşılmalıdır. Hüküm verirken olay sadece bir yönü ile değil tüm boyutları ile ele alınmalıdır.

c) İslam’ın temel amaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Ortaya konulan çözüm İslam’ın temel ilkeleri ile ters düşmemelidir.

d) Temel ahlaki değerleri ihmal etmemelidir.

e) Çözüm önerileri dinin kesin hükümlerine (Zaruriyyatı Diniyye) aykırı olmamalıdır.

Zaruriyyat-ı Diniyye 5 tanedir:

1- Aklın Korunması: Akla zarar veren uyuşturucu, alkol gibi şeylerden uzak durmak

2- Canın Korunması: Kişi canını korumakla sorumludur. Haksız yere bir cana kıymak da yasaklanmıştır.

3-Neslin Korunması: Sağlıklı bir aile için kişi evlenmeli, zina gibi haram olan şeylerden uzak durmalıdır.

4-Malın Korunması: Kişi başkasının malına göz dikmemelidir. Hırsızlık, gasp, rüşvet vb. şeyler yasaklanmıştır.

5-Dinin Korunması: Kişi dinini en doğru şekilde öğrenmeli, batıl inanış ve hurafelerden kaçınmalıdır.

İslam Dininde Dini Hükümler Şöyledir:

Farz: Allah-ü Teâlâ’nın kesinlikle yapılmasını emrettiği şeylerdir. Kişi bunları yaptığı takdirde sevap, yapmadığı takdirde ise günaha girer. İnkâr ederse dinden çıkar.

Vacip: Farz kadar kesin hükümlere dayanmasa da bir Müslüman’ın yapması gereken şeylerdir. Sünnetten daha kuvvetlidir.

Sünnet: Hz. Peygamberin (sav) söylemiş olduğu sözler, yapmış olduğu davranışlar ile birlikte sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasıdır.

Mübah: Dini sorumluluk sahibi birisinin yapıp yapmamakta özgür bırakıldığı davranışlardır. Caiz ve helal ile de yakın anlamda kullanılır.

Mekruh: Bir kişinin yapması dinen hoş karşılanmayan, fakat kesin ve açık delillerle de yasaklanmayan davranışlardır.

Haram: Allah'ın kesin bir şekilde yapılmasını yasakladığı söz ve davranışlardır.

2-İKTİSADİ HAYATLA İLGİLİ MESELELER

a) İslam'da Mülkiyet Anlayışı: İslam dininde mülkün Allah'a ait olduğu inancı savunulmuş ve kişisel mülkiyet kutsal kabul edilmiştir. Kişinin sahip olduğu malı helal yollardan kazanması istenmiştir. Emek verilmeden faiz, hırsızlık ve gasp gibi haram yollarla kazanmak ve başkasının malına zarar vermek yasaklanmıştır. İslam dininde mal edinmek bir amaç değil; paylaşma ve yardımlaşma için bir araç olarak görülmüştür. Malın bir zümrenin elinde toplanmaması için paylaşılması öğütlenmiştir. Kişinin infak ederken ne her şeyini vermesi ne de cimrilik etmesi değil orta yolu bulması tavsiye edilmiştir.

b) İşçi Hakları: İslam'da kişinin alnının terinin kurumadan işçiye ücretinin verilmesi esastır. İşçiye işe başlamadan önce kaç saat çalışacağı ve hangi işleri yapacağı net bir şekilde açıklanmalıdır. İşveren, işçi çalışırken güvenliğini sağlanmalıdır. Onun hayatını riske atacak tehlikeli durumlara karşı tedbirlerini almalıdır. İşçi ise kendisine verilen işi en güzel şekilde yapmalı, gerekli güvenlik tedbirlerini alarak canını korumalı ve sorumluluğunun farkında olmalıdır.

c) Gıda Maddeleri ve Bağımlılık: Dinin yapılmasından veya yenilmesinde herhangi bir sakınca görmediği şeylere helal, yenilmesini veya yapılmasını yasakladığı şeylere ise haram denir. İslam dininde "Eşyada aslanan ibahadır." prensibi gereği hakkında kesin bir şekilde yasaklama bulunmayan şeyler helal sayılır. Kişi, hakkında hüküm bulunmayan bir şeyi yeme içme konusunda şüphe duyuyorsa ondan kaçınması tavsiye edilmiştir. İslam'da Haram Kabul Edilen Şeyler Şöyledir:

—Domuz eti yemek, Kan içmek, Ölmüş hayvan (leş) eti yemek, Allah'tan başkası adına kesilen hayvanın etini yemek, Azı dişi olan hayvanların ve yırtıcı kuşların etinin yenmesi de dinimizde yasaklanmıştır.

—İslam'da bireyin hem akıl hem de beden sağlığına zarar veren alkol ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar da haram kabul edilmiştir. Sigara içmek ise insanın beden sağlığını bozduğu için din alimleri tarafından "Tahrimen Mekruh" yani harama yakın çirkin iş olarak görülmüştür.

3- SAĞLIK VE TIPLA İLGİLİ BAZI MESELELER

A) Otopsi: Kişinin ölüm nedenini araştırılması için ceset üzerinde yapılan tıbbi incelemeye denir. Otopsi ile ölen kişinin ölüm nedeni tam olarak öğrenilir ve bir cinayet olup olmadığı kesinliğe kavuşur. İslam'ın ilk dönemlerinde bazı İslam âlimleri otopsiyi insan vücudunu aşağılayıcı bir hareket olarak görüp buna cevaz vermemiştir. Ancak gerek hastalıkların araştırılması gerekse ölüm nedenlerinin bilinmesi hususunda otopsi günümüzde lüzumlu için yapılması caiz görülmüştür.

B) Ötenazi: Tedavisi olmayan bir hastalığa yakalanmış bir kişinin yaşamına kendi veya yakınlarının isteği ile son vermesine denir. Ötenazi, İslam dininde cinayet ile eşdeğer tutulmuş ve haram olarak kabul edilmiştir. Çünkü yaşama hakkı kutsaldır ve bunu ancak Allah-ü Teala alabilir. Kişi, Allah-ü Teala'nın kendisine vermiş olduğu bu canı en iyi şekilde korumakla sorumludur. **NOT:** Beyin ölümü gerçekleşmiş olan kimselerin, hastane imkânlarının yetersizliği ve mali açıdan masrafların karşılanamaması gibi elde olmayan sebeplerden dolayı hekimin onayı ve yakınlarının rızası ile fişinin çekilmesi ötenazi olarak görülmemiştir.

C) Organ Nakli: Yeni ölen veya beyin ölümü gerçekleşmiş olan birisinin organının alınarak ihtiyaç sahibi bir hastaya nakledilmesidir. İlk dönemlerde insanın saygın bir varlık olduğu ve bedenine herhangi bir müdahalede bulunamayacağı görüşünden yola çıkılarak organ nakli caiz görülmemiştir. Ancak zaman içerisinde insan için asıl olanın yaşama hakkının olduğu vurgulanmış ve belirli kriterler çerçevesinde organ nakli caiz görülmüştür. Organın herhangi bir ücret karşılığında satılması ise kesinlikle yasaklanmıştır. Organ Naklinin Hangi Şartlarda Gerçekleşebileceğine Dair İslam Âlimlerinin Üzerinde Uzlaştıkları Görüşler Şöyledir:

- a)** Organ naklinin zaruret olması ve naklin olumlu sonuç vereceği konusunda güçlü kanaatin olması durumunda, organ nakli caizdir.
- b)** Dinen aranan şartların gerçekleşmiş ve organı alınacak kimsenin kendisinin veya kanuni temsilcisinin izninin olması halinde organ nakli caizdir.
- c)** Kalp gibi hayatın kendisine bağlı bulunduğu tek organların nakledilmemesi
- d)** Canlı bir insandan, temel bir hayati fonksiyonunu devre dışı bırakmaması.
- e)** Açıklanan durumlarda organ naklinin ittifakla caiz görülmesi, organın satım konusu yapılmaması şartına bağlıdır.

D) Kan Bağıışı: Kişinin başkalarının hayatını kurtarmak için kan bağışında bulunmasında sakınca görülmemiştir. Herhangi bir ücret talep edilmemelidir.

E) Haram Maddelerle Tedavi: Dinimizde alkol gibi içilmesi ve kullanılması haram olarak kabul edilen bazı şeyler vardır. İslam dini zaruriyet halinde bunların tedavi amaçlı olarak kullanılmasına izin vermiştir.

F) İntihar: İslam dininde yaşama hakkı kutsaldır ve insan Allah-ü Teala'nın kendisine verdiği bedeni en iyi şekilde korumakla sorumlu tutulmuştur. Canı korumak, İslam'ın korunmasını istediği beş temel değerden birisidir. İntihar, kişinin çeşitli yöntemler ile kendi yaşamına son vermesidir. Allah-ü Teala Kur'an-ı Kerim'de "Kendinizi öldürmeyiniz..." buyurmaktadır. İntihar, büyük günahlar arasında yer almaktadır.

5.ÜNİTE: HİNT VE ÇİN DİNLERİ

1-HİNDUİZM

a) Tarihçesi: M.Ö. 1500'lü yıllarda ortaya çıkan en eski dinlerden birisidir. Hindistan'da kurulmuş ve yayılmıştır. Diğer ismi ise "**Brahmanizm**" dir. Bilinen bir kurucusu ve belli bir ibadet sistemi yoktur. En önemli özelliği "**Kast Sistemi**"ni savunuyor olmasıdır. Çok tanrılı bir dindir. Sembolü "**Aum (Om)**" İşaretidir. Kutsal kitapları iki kısımda incelenir;

1-Şruti: İlham edildiğine inanılan Sanskritçe yazılan **Vedalar**'dır.

2- Smriti: Beşeri kaynaklı olan Mahabharata ve Ramayana isimli iki kitaptır.

Tanrı İnançları: Çok tanrılı bir anlayışa sahiptirler. **Brahma, Şiva ve Vişnu** en önemli tanrılardır. Brahma yaratıcı, Şiva yok edici, Vişnu ise koruyucu tanrıdır. Hintliler, kendilerinin Tanrı Brahma'nın bedeninden doğduklarına inanırlar. Tanrı Vişnu'nun bir bedende veya yeryüzüne inmesine "**Avatar**" denilir. Bir de insanlara hayat verdiğine inanılan anne olarak bilinen Devi isminde dişi bir tanrı da vardır.

İbadet Anlayışları: İbadet yaptıkları yere "**Mandir**" denir. Toplu olarak yapılabildiği gibi bireysel olarak da ibadet yapılabilir. Kozmik Su'dan geldiğine inanılan **Ganj Nehri** kutsaldır orada yıkanmanın insanı günahlarından arındırdığına inanılır.

Kast Sistemi: Toplumdaki insanları iş ve mesleklerine göre tabakalara ayıran bir sistemdir. Bu tabakalar arasında hiçbir şekilde geçiş olmaz. Örneğin, bir kişi esnaf çocuğu olarak dünyaya geldiyse ölünceye kadar o tabakada yer alır, o tabakadan olan birisi ile evlenir ve o tabakadan olan insanlarla aynı ortamda bulunur. Sıralama yukarıdan aşağıya olacak şekilde şöyledir:

1– Rahipler ve Bilginler (Brahmanlar) **2–** Prensler ve Askerler (Kşatriyalar) **3–** Esnaf ve Çiftçiler (Vaisyalar) **4–** İşçiler ve Köleler (Sudralar) Bir de kast sistemine kabul edilmeyen ve toplum dışı sayılan "**Paryalar**" vardır. Bunlara yaklaşan kişi pis sayılır.

Karma inancı ve Reenkarnasyon: Ruh ölümsüzdür. Ruh, bir bedenden başka bir bedene geçerek yaşamını sürdürür. Kişi yaptıklarının karşılığı olarak insan, hayvan veya bitki olarak başka bir bedende tekrar dünyaya gelir. Reenkarnasyon, tenasüh, ruh göçü ismi de verilen samsara doğuş, ölüm ve yeniden dirilişi ifade etmektedir. **Karma**, bir neden – sonuç yasasıdır. Bu inanca göre, insan geçmişte yaptıklarının karşılığını bu dünyada tekrar görecektir. Ruhun bu döngüden kurtulup Tanrı Brahma ile bütünleşmesine ve zirveye ulaşmasına ise **Nirvana** denir. Ruhun ölümsüz olduğuna inandıkları için ölümleri yakarlar ve küllerini Ganj Nehrine savururlar. İnekler kutsaldır, dokunulmazdır ve kesilip yenilmeleri yasaktır. **Yoga** ve sistemli düşünme anlamına gelen **meditasyon** da Hinduzim'de önemli ritüellerdir.

2-BUDİZM

MÖ 6. yüzyılda Hindistan'da Siddharta Gautama (Buda) tarafından kurulmuştur. Buda, "aydınlanmış" anlamına gelir. Hinduizm'deki kast sistemine ve puta tapmaya tepki olarak doğmuştur. Budizm, günümüzde yaşayan beş büyük dinden birisidir. Buda, sarayda büyüyen bir prensdir. 29 yaşına geldiği zaman saraydan ve ailesinden ayrılarak halkın arasına karışır. Mutluluğun kaynağını ve ıstırabın nedenini aramaya başlar. İlk başlarda bunun açlıktan geçtiğine inanarak uzun yıllar perhiz yapar, hiç bir şey yemez. Ancak bunun mutluluk kaynağı olmadığını anlar. Sonra kendini yeme ve içmeye verir bir müddet. Ancak bunda da istediği sonuca ulaşamaz. Otuz altı yaşında iken bir incir ağacının altında düşüncelere dalarken kendini gerçeğe ulaştıran bilgilere kavuşur ve aydınlanır. Aydınlandığı tarih olan 8 Aralık, Budistlerin kutsal gecesidir. Buda insanlardan ahlaklı olmalarını ve putlara tapmamalarını istemiştir. Ancak ölümünden sonra birçok buda heykeli yapılmış ve insanlar Buda'nın heykeline tapmaya başlamışlardır.

Kutsal Kitapları: Kutsal kitabı, Üç Sepet anlamına gelen "**Tipitaka**" dır. Bu üç sepet "Disiplinler Sepeti, Doktrinler Sepeti ve Vaazlar Sepeti"dir.

Tanrı İnançları: Tanrı inancı ile ilgili net bir bilgi yoktur. Tanrı'nın varlığı veya yokluğu ile ilgilenmezler. Budizm'de inancın temelini, "Buda'ya sığınırım, Dhamma'ya (Buda Öğretisi) sığınırım ve Sangha'ya (Rahipler) sığınırım." ifadesi oluşturur. Budistlere göre Buda, aydınlandıktan sonra Tanrı olmuştur.

İbadet Anlayışları: Hinduizm'deki gibi belirli bir ibadet şekli yoktur. Bireysel ibadetler esastır. İbadet etmek isteyen Budist, Vihara veya Pagoda ismini verdikleri yere gelerek ibadetini gerçekleştirir. Budizmde kişinin mutluluğa ulaşması için Nirvana'ya ulaşması gerekir. Nirvana'ya ulaşması için kişinin sekiz dilimli yolu takip etmesi gerekir.

Sekiz Dilimli Yol: Doğru inanış, doğru niyet, doğru davranış, doğru söz (konuşma), doğru geçim (meslek), doğru çaba (gayret), doğru kontrol (denetim), doğru konsantrasyon (odaklanma) dur.

Nirvana: Budizm'de insanın hayattaki amacı Nirvana'ya ulaşmaktır. Nirvana, kişinin bütün dünyevi arzu ve isteklerinin son bulduğu en üst ve saf noktadır. Budizm'de canlı varlıkları öldürmek, hırsızlık yapmak, yalan söylemek, zina yapmak, içki ve uyuşturucu yasaktır. Ahlaki öğütleri ön planda tutan bir dindir.

Dini Sembolü: Sekiz kollu tekerlek'tir.

Budizm'de Mehdi inancı da vardır. Budizm'e göre Buda insanlara kurtuluş yollarını göstermiş ve dünyadan ayrılmıştır. Ancak insanların kurtuluşu henüz gerçekleşmediği için ileride gelecek olan Maitteya bunu gerçekleştirecektir.

Budizm'de ki bir diğer inanç da **Ahimsama**'dır. Bu inanca göre herhangi bir canlının içerisinde reenkarnasyon gereği bir başka canlı olabileceği için hiçbir canlıya zarar verilmemesi esastır.

Hinduzim'de olduğu gibi Ganj Nehri kutsaldır. Ganj nehrinde yıkanmanın insanı günahlardan arındırdığına inanılır. Hindular, ruhun ölmezliğine inandıkları için ölenlerin cesetlerini yakarak küllerini Ganj Nehri'ne dökerler

3-KONFÜÇYANİZM

Konfüçyüs M.Ö.6. yy'da yaşamış bilge kimsedir. Çin'in en eski dinlerinden birisidir. Ahlak öğretileri ile ön plana çıkmıştır. Doğruluk, iyilik, atalara bağlılık, büyüklere saygı önem verilen temel değerlerdir.

İnanç Sistemi: Tanrı için "T'ien" ifadesi kullanılmıştır. T'ien, evreni yaratan ve onu düzene koyan üstün güçtür. T'ien, fakir ve yoksul kimseleri koruması için hükümdarları, insanlara bilmediklerini öğretmek ve ülkenin huzurunu sağlamak için öğretmenleri göndermiştir. Çinliler "Göğün oğlu" olarak kabul ettikleri hükümdara ve atalarına bağlılığı bir ibadet olarak kabul ederler ve onlara tapınırlar.

Kutsal Kitabı : "Beş Klasik" ve "Dört Kitap"tır. **"Beş Klasik"** şu kitaplardan meydana gelmektedir: 1. Değişiklikler Kitabı, 2. Tarih Kitabı, 3. Şiirler Kitabı, 4. Törenler Kitabı, 5. ilkbahar ve Sonbahar Vekayinameleri. **"Dört Kitap"** ise 1. Konuşmalar, 2. Büyük Bilgi, 3. Orta Yol Doktrini, 4. Mensiyüs'ün Kitabı

Kutsal Mekanları: En önemli ibadet yerleri Çin'in en büyük ve en tanınmış yeri olan Konfüçyüs Tapınağı'dır. Mabetlerde Tanrı'nın hazır olduğu bulunduğu düşüncesi hakim olduğundan ölmek üzere olan kişiler buraya getirilir ve Tanrı'nın huzurunda can vermesi amaçlanır.

Evlilik önemlidir. Kişinin evlenmeden veya erkek bir çocuk bırakmadan ölmesi günah kabul edilir. Kişinin bir hata yaptığı zaman hemen özür dilemesi gerektiğini ve işlenen günahların bu dünyada da cezasız kalmayacağını savunmuştur. Rahip veya rahibeler gibi bir din sınıfı bulunmaz. Ayinlerin devletin görevlendirdiği memurlar yapar.

4-TAOİZM

Kurucusu Konfüçyüs ile aynı dönemde yaşayan Lao-Tzu'dur. Tao te King diye bilinen meşhur bir eseri vardır. Çin, Japonya, Kuzey ve Güney Kore'de yaygındır.

Tanrı inancı: Tanrıya Tao ismini verirler. Tao, hiçbir şeye muhtaç olmayan, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Tanrı'yı görmek, işitmek ve duyularla kavramak mümkün değildir. Tanrı, Dünya'yı yöneten güçtür. O, görülemez ve işitilemez.

Kutsal Sembolü: Yin ve Yang'dır. Yin siyahı, Yang ise beyazı temsil eder.

Kişilerin tutumlu olması, kibirli olmaması, alçak gönüllü, mütevazı ve sade bir hayat yaşamaları öğütlemiştir. Ona göre en büyük erdem, bir kişinin başka bir kişiye karşılık beklemeden yardım etmesidir. Kişi kendisine kötülük yapan bir kişiye dahi iyilik yapmalıdır. Kişi yemek düzenine dikkat etmeli ve fazla yememelidir. Böylece daha uzun yaşama imkanına sahip olabilir.

DİNLER BENZER ÖZELLİKLERİ NELERDİR

Tanrı inancı:

Yahudilik: Tanrı'ya Yehova ismi verilir. Tanrı, tektir. Tanrının heykeli ve resmi yapılamaz. Tanrı'nın ismi gereksiz yere ağza alınamaz.

Hristiyanlık: Teslis inancı vardır. Baba, oğul ve kutsal ruh. Baba Tanrı'dır.

İslam: Allah, birdir, tektir, her şeyi yaratandır. Eşi ve benzeri yoktur. Allah hiçbir şeye muhtaç değildir.

Hint Dinleri'nde çok tanrılı inanış vardır. Ancak Sihizm'de tek tanrılı bir inanç sistemi vardır.

Budizm'de tanrı konusunda net bir ifade yoktur.

Taoizm'de, yerin ve göğün kaynağı olan Tanrıya Tao ismi verilir.

Kutsal Kitap inancı:

Yahudilik: Tevrat ve Zebur'dur. Ahd-i Atik ismi ile de bilinirler. Tanah da denir.

Hristiyanlık: İncil'dir. Ahd-i Cedid olarak da bilinir. 27 bölümden oluşur.

İslam: Kur'an-I Kerim'dir. Değişmeden günümüze kadar gelmiştir.

Hinduizm: Vedalar, Brahmanalar, Upanişatlar ve Aranyakalar

Budizm: Tipitaka (Üç Sepet)

Taoizm: Tao te King

Peygamberlik inancı: İlahi dinlerde (Yahudilik, Hristiyanlık, İslam) Peygamber inancı vardır. Peygamberler insanlara doğru yolu gösteren kimselerdir. İlahi olmayan dinlerde ise peygamberlik inancı yoktur. Bunun yerine din kurucusu kavramı vardır. Örneğin Budizm'in kurucusu Buda, Taoizm'in kurucusu Lao – Tzu ve Sihizm'in kurucusu ise Guru Nanak'tır.

Ahret inancı: İlahi dinlerde ahret inancı vardır. Kişinin bu dünyada yaptığı iyilik ve kötülüklerin karşılığını ahrette alacağına inanılır. Sihizm'de kişinin bu dünyada yaptığı şeylerin öbür dünyadaki konumuna etki edeceğine inanılır. Hinduizm ve Budizm'de ise Reenkarnasyon inancı gereği ruhun ölümsüz olduğuna inanılır.

Dua: Bütün dinlerde var olan evrensel bir ibadettir. Her dinin kendine özgür bir dua şekli vardır. Dinimizde de duaya çok önem verilmiştir. Peygamberimiz duayı, ibadetin özü olarak ifade etmiştir.

Oruç: Sadece İslam dinine özgü olmayıp diğer dinlerde de var olan bir ibadettir. Yahudiler belli bayramlardan önce oruç tutarlar. Onlarda orucun zamanı şafağın sökmesinden ilk yıldızın doğmasına kadardır. Hristiyanlar yılda iki kere oruç tutarlar. Biri ekmek-şarap ayininden önce belirli şeyleri yememek diğer ide yılın belirli günlerinde kırk gün süre ile tuttıkları perhiz orucudur.